

Per Meurling

Den blodiga arenan

En bok om det spanska kriget

Stockholm 1937

Till minnet av min broder Olle Meurling, fallen med vapen i hand vid försvaret av Madrid

Innehåll

Det sanna folkförbundet	1
Spanienromantiken	4
Jordproblemet. Feodala förhållanden	5
Industrin och det spanska borgerskapet	7
Det spanska proletariatet och dess organisation	9
Reaktionens stormtrupper	12
Den borgerliga revolutionen	14
Republiken	16
Fascistisk kontrarevolution	18
Inbördeskrigets utbrott	19
Fascister i alla land, förena er	22
Kampen om Spaniens naturtillgångar	27
Den nya kolonialpolitikens karaktär	29
Kampen om nyckelpositionerna	31
Noninterventionen	38
Historien om ett stycke papper	40
Interventionen fortsätter	42
Den fascistiska terrorn	50
Det totala kriget	61
Fascisternas lögnpropaganda	69
Solidaritet	80
På aftonen till ett nytt världskrig	86

Kommentar

Författaren, som var mycket aktiv i Spanienkommittén, skrev boken i syfte att understödja solidaritetsarbetet för Spaniens sak. Hans engagemang hade också en högst personlig sida: hans bror Olle var bland de första svenska Spanienfrivilliga som stupade i kampen mot Franco.

Manuskriptet till boken färdigställdes sommaren 1937. Av den anledningen är det anmärkningsvärt att den inte nämner något om motsättningarna på den republikanska sidan och i synnerhet inte återger något av den häftiga kritik som från kommunistiskt håll riktades mot det antistalinistiska Marxistiska förenade arbetarpartiet (POUM), som anklagades för att utgöra en femtekolonn som samarbetade med Franco m m. Det hela kulminerade våren/försommaren 1937 och ledde bl a till att POUM olagligförklarades. Meurling medarbetade i det svenska kommunistpartiets dagstidning *Ny Dag*, som deltog i kampanjen mot POUM och borde följaktligen haft anledning att kommentera dessa saker, men gör det alltså inte. Orsaken till det kan man bara spekulera om.

Om förföljelsen mot POUM:

[Mordet på Andreu Nin – hur gick det till?](#) av Martin Fahlgren.

[Repressionen mot anarkister och POUM under spanska inbördeskriget](#) av B Bolloten

[Socialistiska Partiet och POUM](#). Artiklar ur SP:s dagstidning *Folkets Dagblad* under 1937

Marxistarkivets red (aug 2013)

Det sanna folkförbundet

Mot furstarnas godtyckliga och meningslösa krig ställde det klassiska borgerskapet en gång i världen sin ideella kungstanke, tanken på ett mellanfolkligt organ, som skulle lösa krigiska konflikter genom förnuftig medling. Den ädle Saint Pierre framlade tanken efter det blodiga spanska tronföljdskriget på fredskongressen i Utrecht. Borgerskapets störste filosof, Immanuel Kant, ägnade drömmen om folkförbundet, som skulle garantera den eviga freden, det verk han med darrande hand nedskrev på sin ålderdom. Det är denna borgerliga kungstanke, som nu i den världshistoriska skymning, i vilken vi befinner oss, drages i smutsen, fräckt förhånas, öppet skandaliseras av ett förfallet, imperialistiskt, tyskt och italienskt borgerskap, som nödgats taga samvetslösa ledare för bruna och svarta pretorianergarden i sin tjänst, för att kunna behålla sitt inflytande över det egna folket. Den fascistiska maffians lönnmord på den ende negern i folkförbundets oskuldsvita församling var en förbrytelse mot allt vad klassisk, borgerlig kultur vill säga. Men ännu med blodlukten från de italienska negermassakrerna i Abessinien i näsborrarna kväljas vi nu av ett nytt förräderi mot den fredstanke, som överantvardats åt oss från borgerskapets klassiska aera. De spanska slagfälten äro fulla av döda, som med brustna ögon anklaga stjärnorna för att stora, förnuftiga tankar ingenting betyda i en förvirrad värld.

Om och om igen har det betonats av människor, som ingalunda velat komma folkförbundet till livs, att det inte räcker med att tala stort utan att vi också, om vi vilja rädda den europeiska kulturen, måste handla stort. Det har framhållits, att folkförbundet för att kunna bevara freden, huru motsägelsefullt det än låter, måste vara berett att föra krig. Ett mellanfolkligt organ, har man sagt, blir endast suveränt, om det kan ställa makt bakom ordet. Om och om igen har det betonats av människor, som vilja göra folkförbundet till en levande verklighet, att det behöver en stående arm, med hjälp av vilken det kan upprätthålla sin auktoritet.

De senaste månadernas händelser ha givit dessa kritiker rätt. Folkförbundet skulle varit förlorat, om inte den osynliga arm, som trots allt stått bakom det, samlats med vapen i hand på den

spanska jorden, om inte den internationella brigaden strömmat till från alla länder och under några kritiska veckor i slutet på förra året räddat den spanska republiken från undergång.

Den internationella brigaden är det sanna, demokratiska folkförbundets armé, utan legitimation på papperet visserligen, men med en ideell legitimation, som kommer att gälla, när hela non-interventionskommitténs pappershögar multnat.

Vad som sker för närvarande på de spanska fronterna är inledningen till en ny fas i vårt århundrades historia. Efter världskrigets elände, efter år av förnedring, med våldet segrande i land efter land, har äntligen det spanska folket genom sin heroiska kamp tänt hänförelsens fackla för folken. Nu tro de breda massorna, som genom historiens gång i stor utsträckning kommit att övertaga det klassiska borgerskapets kungstanke, tanken på ett mellan-folkligt förbund i fredens och broderskapets tjänst, återigen på möjligheten att realisera detta ideal. De visa det i handling. Skottar, amerikaner, belgier, svenskar, fransmän visa det, när de sända ambulanser, livsmedel, kläder till de republikanska fronterna. Befolkningen i den lilla staden Carlisle visar det, när den sänder en buss till Madrid för att hjälpa till med stadens evakuering. Befolkningen i de stora amerikanska städerna visar det, när den, då Madame Palencia talat, sliter av sig förlovningsringar, armband, halsband och i brist på kontanter kastar dem i kollektbössorna till det spanska folket.

”En slant, kamrat, åt Spanien, en krona åt Madrid, ett handslag åt kamraterna, som kämpa folkets strid. Vill du att folket vinner? Att rättens timma slår? En slant, kamrat, till Spanien, ty Spaniens kamp är vår.”

Vad som skett är helt enkelt förunderligt. Det är nämligen inte blott, att folkförbundet, det sanna, det omutliga, det starka folkförbund, som lever i folkens ideella drömmar och som ingen noninterventionskommitté i världen kan förråda, har fått en arm, som samlats, liksom stampad ur marken, under de republikanska fanorna, utan även att detta verkliga folkförbund, som den hemliga diplomaten inte förmått ge kroppsligt liv, plötsligt fått ett hjärta, som bultar, en hand, som arbetar, ett folk bakom sig, som talar på olika språk och ändå med samma röst och som lyfter sina händer till hjälp över alla landsgränser. Spanien har utfört det stora undret, enat den splitt-rade arbetarrörelsen i djupen, satt demokratiernas massbasis i rörelse, blåst mod i de feiga, skapat en våg av hänförelse och hat, som har en elementär styrka. Den, som är blind för denna nya folkrörelse, vilken är den stora händelsen i europeisk politik under det senaste halvåret, upplever inte underströmmen i sin samtid, det, som sker i det, som synes ske, utan sitter fast i böcker, tankar, som gå vid sidan av den stora strömfåran eller på sin höjd röra sig på dess yta som vågsvall, som skum, som flyktiga skuggor och dagar.

Redan för över ett år sedan signalerade man på olika håll, att vinden höll på att vända sig, att nedslagenheten efter fascismens många segrar höll på att förbytas i nytt hopp, i ny stridslust. Ett antal författare med världsrykte återgävo som känsliga barometrar den förändrade atmosfären och orienterade sig åt vänster. Denna utveckling fortsätter, sedan de spanska händelserna ytterligare drivit indignationens lågor i höjden, med oförminskad styrka. Den världsberömde franske skriftställaren André Malraux för en flygmaskin, som är känd och hatad av rebellerna, mellan Albacete och Madrid. Vid ett tillfälle nedsköto rebellerna en maskin, som de trodde vara den franske diktarens, och tillfångatogo flygaren. I tro att det var Malraux, författaren till *La Condition Humaine* och *Le Temps de Mépris*, som fallit i deras händer, stucko de ut ögonen på honom, styckade honom i småbitar, lade honom i en låda och läto från ett aeroplan kasta ned kvarlevorna på en gata i den spanska huvudstaden. Lika hatad av fascisterna, lika älskad av det fattiga folket världen runt är Ludwig Renn, den ridderlige kaptenen från världskriget, som skrev den bästa, den mest realistiska, den mest sanna krigsromanen, kastades i koncentrationsläger vid Hitlerrevolutionen, frigavs efter tre års oändliga lidanden och som nu, obruten och oböjlig, är

verksam som politisk kommissarie vid Thälmannbataljonen. Samtidigt skriver han skådespel för den republikanska frontteatern, som, utrustad med briljanta skådespelare, vilka anse det vara sin plikt att låta konsten dela folkets faror, ger föreställningar ute vid de främsta frontlinjerna. Ett drama av honom, Kriget i Kina, framfördes nyligen vid ett tillfälligt besök av frontteatern i Valencia. Dessa beslutsamma diktare, som inte kunna isolera de ideal de kämpa för med pennan i hand från sitt liv som handlande människor, representera i renodlad, konsekvent, extrem form en inställning, som nu karaktäriserar en hel rad stora skriftställare, Romain Rolland och Lion Feuchtwanger, John dos Passos och Michael Gold, Sinclair Lewis och Theodor Dreiser, för att endast på måfå nämna några allmänt kända namn. Den unge Ralph Fox, som den 2 januari i år med sina sex språk och sin grundliga, vetenskapliga skolning stupade vid Lopera i närheten av Cordova i ett kulligt landskap, som med sina oändliga, symmetriska rader av olivträd inte så litet påminde om den engelska landsbygd han älskade, förtjänar också att nämnas i detta sammanhang. Han var en fullvuxen representant för den nya universitetsungdom, som växer upp vid de engelska högskolorna och som förfäras sina lärare och målsmän med att i hundratal demonstrera mot kriget iklädda gasmasker. Han föll med vapen i hand, och det är karaktäristiskt för vår kulturs irrationella, motsatsfyllda natur, att den, som lidelsefullt vill freden, måste acceptera kriget för att trygga den.

De spanska händelserna ha även bidragit till att utrota några av de intellektuellas fördomar om arbetarklassen. Majoriteten av de europeiska författarna voro för några år sedan och äro i viss utsträckning alltjämt övertygade om, att den intensiva mekaniseringen av arbetsförhållandena i det moderna, industrialiserade samhället förlamat arbetarens personliga initiativ och gjort honom till ett mekaniskt appendix till maskinen. De hade vidare, slagna av skräck inför fascismens framgångar, en tendens att förakta arbetaren för den maskinmässiga lydriad, som gjorde det fascistiska masslaveriet möjligt. Huxleys *Du sköna värld*, Ortega y Gasset's *Massornas uppror* och dussintals andra sådana böcker, skådespel och filmer nära föreställningen om, att en mekaniserad, uniformerad människa, en människa, som är en siffra, en myra håller på att bli till. Men nu när de spanska arbetarnas heroiska strider bidrager till att höja aktningen för arbetarklassen över huvud i hela världen, är det många intellektuella, som skärpa ögat och när de betrakta arbetaren i närbild se de något helt annat än det tidigare teoretiska missfostret. De se en kamp, tålmodig, envis, ihärdig, dag från dag, vecka från vecka, från arbetarens sida för att hålla stånd just mot den blinda tekniska apparat, som håller på att förvandla honom till en robot, de se oavbrutna strider för tryggare och mänskligare arbetsförhållanden, för bättre bostäder, de se strejker, de se en bildningssträvan, som kämpar mot sömn och trötthet, de se solidariteten med de landsflyktige, de se kampen för asylrätten, de se hänförelsen för den spanska republiken, de se hatet till de fascistiska tyrannerna. Är detta en klass av robotar? Är det inte i stället just den klass i samhället som trots alla sina svagheter målmedvetet och mest uppoffrande kämpar för att höja människovärdet, för att trygga freden, för att bli maskinernas herrar i stället för deras slavar? Det finns robotar i salongerna likaväl som i fabrikerna, det finns skönlockiga mannekänger i alla klasser, det finns en de utsökta kretsarnas masskultur, som har kommit ganska långt från den levande, mänskliga gemensamhetskänsla, som hittills inga vedervärdigheter lyckats förkväva hos arbetarklassen och som de spanska händelserna nu pånyttfött, aktualiserat, inspirerat till handlingar av oförglömlig kollektiv godhet, som synas över hela världen.

Det stora levande folkförbund, som håller på att födas, rycker mången litterär dandy ut ur hans isolering och gör honom till en människa med klappande hjärta. Undertecknad påpekade förra året den förvandling, som höll på att ske med den store amerikanske författaren Ernest Hemingway, som i så många eleganta böcker skildrat de rika dagdrivarnas och de sköna damernas tillvaro vid badstränder, på bilturer, i kärlekens armar och som också skildrat mannen av folket, men

alltid som en tyst, osentimental, omedveten typ, som utan att klaga fatalistiskt möter sitt öde som boxare, tjurfäktare, kypare, stallpojke eller soldat. Nu har han själv ryckts med av det folkets verkliga liv, som han aldrig förstått att litterärt avslöja, som han inte kunde upptäcka i vardagens ständiga, envisa, tålmodiga strävanden, men som han upptäckte, när det spanska folket grep till vapen för att försvara sin frihet. Nu kör han en ambulansbil vid Madridfronten som en enkel mänsklighetens soldat. Det är inte arbetarklassens stumma boskap han hjälper. Den föreställningen har vissnat bort. Det är ett levande folk, men ett folk, som fascismen vanställt, sårat, stympat.

Sex franska målare tillhörande l'École de Peinture Française ha ställt sig till den spanska republikens förfogande, konstnärerna Lebasque, Georg, Masereel, Jannot, Lefranc och Cabrel. Den berömde holländske filmexperten Joris Ivens filmar mitt ute i eldlinjen tillsammans med filmfotografen John Fernhouse de pågående striderna. Han för ut kameran i kulregnet utan fruktan för sitt liv. ”Jag hyser nämligen den uppfattningen, att det i denna situation är min plikt som konstnär att ställa min konst i sanningens tjänst och att låta kameran”, säger han, ”så skickligt som möjligt berätta om denna kamp, som är av så avgörande betydelse för mänsklighetens och kulturens framtida öden.” Den gamle Einstein, vår tids största fysiker, riktar ett glödande brev till de los Rios, den spanske republikens ambassadör i Washington, där han ger uttryck åt sin hänförelse för det spanska folkets heroiska kamp. De amerikanska arbetarna vägra att lasta explosiva varor ombord på ångare, destinerade till rebellerna, och förklara, att de inte vilja taga ansvaret för att hjälpa rebellerna att ödelägga spanska städer och döda kvinnor och barn.

Det levande folkförbund, som sprungit fram under det senaste året, sträcker sig från samhällets kulturella höjder till den kroppsarbetande befolkningens djup, det kämpar, det strävar, det offerar. Internationella brigaden är dess stående arm, de breda massorna i alla fria länder dess medborgare. Nu när det mörknar över vägen, nu när ett europeiskt krig i miniatyr redan pågår, är det vårt enda hopp. Om de demokratiska regeringarna ingripa för att äntligen göra slut på noninterventionsskommitténs narrspel är det dess förtjänst. Om vi på aftonen till ett nytt världskrig trots allt våga se fram mot ett förverkligande av det klassiska borgerskapets kungstanke, ett suveränt, mellanfolkligt organ, som garanterar freden, så är det endast detta verkliga folkförbund, som inger oss det modet. Det bygger inte på signerade protokoll, som ingenting betyda. Det har tvärtom sin grund i flertalet nu levande människors längtan.

Spanienromantiken

Narraktigheten och romantiken ha gjort sitt till för att dölja de verkliga förhållandena i Spanien för oss. Drakblod kallar en svensk författare en skildring därifrån, som utkom i höstas. Redan titeln anger, att det inte är fråga om klarögd verklighetsiakttagelse utan om romantiserad upplevelse. Södern har i de nordiska länderna ofta, alltför ofta fått lämna stoff till poetisk verklighetsflykt. Spanien har företrädesvis behandlats från den pittoreska synpunkten. Det är bekant för sina högdragna grander, sina jesuiter, sina tiggare, sina palats, sina katedraler och tjurfäktningar. Kampen mellan tjuren och toreadoren på arenan, medan señoritorna småle bakom solfjädrarna på läktarna, ha kommit diktarna att glömma det spanska folket för att i stället frossa i fantasier om grym kärlek, blod och vållust. Spanien har blivit landet, där don Juan, ständigt trånsjuk, ger serenad i månskenet nedanför sin älskades rosenklängda balkong, där Carmen med en ros i håret, brun och förförisk, svänger med mantiljen, knäpper med kastanjetterna och dansar med bara ben på cigarrettfabrikens gård. Det har blivit Don Quijotes land, riddaren av den sorgliga skepnaden i Europas moderna historia, efterblivet, tragikomiskt, feodalt, romantiserat. Men genom händelsernas gång är det just detta land, som nu fått på sin lott att lära den

europiska arbetarklassen att tänka nyktert över den överhängande fara, som hotar den genom krig och fascism. Den, som nu flyr till Spanien, gör det med vapen i hand, inte för att undkomma verkligheten utan tvärtom. För några år sedan kunde man ännu, om man hade tid, följa den genomsnittlige, kultiverade, estetiske reseskildraren från katedralen till tjurfäktningen och därifrån till något palats eller museum, där en konsthistorisk betraktelse i den vanliga stilen över någon av de stora spanska målarna verkställdes. Nu när landet står i lågor framtråda emellertid de trånga gränserna för denna isolerade, kulturella intressesfär med pinsam tydlighet. Det är endast den fattige, som verkligen reser, sade en vagabond, som vandrat jorden runt, till mig, de andra förflytta sig endast inom sin miljö. Det är tyvärr bara alltför sant. Det socialistiska reportaget, sådant det skapats av Egon Erwin Kisch, Bruno Frey, Spivak, har avslöjat den romantiska, borgerliga resenärens. När han besöker Ceylon stirrar han på den jättelika pagoden och upptäcker inte den lilla, svältande singalesen vid dess fot. I Kina dansar han på himmelsaltaret i Peiping, medan jazzorkestern brakar, och lägger inte märke till kulin, som drager honom hem. I Spanien ser han noggrant på gamla målningar med spanska grander i spetskrås och sammetsdräkter, möjligen konstaterar han också, om han är realistiskt inställd, att järnvägarna kunde vara bättre, att det spanska vinet är överskattat och apelsinerna små och sura. Men när möter man i de borgerliga reseberättelserna det verkliga Spanien, det Spanien, som sedan medeltiden lider under ett det uslaste prygelvälde, förtryck av tyranner från byfogden eller kasiken, som han kallas, upp till godsägaren, fabrikören, generalen och biskopen? Den kultiverade resenärens ögon äro inte den fattiges. Hans händer äro inte lönarbetarens. Därför upptäcker han heller inte det verkliga samhället. Men det är detta, endast detta, som nu intresserar oss. Det sköna skenet har blivit oväsentligt, när vapnen tala. Det är inte människor med drakblod eller något annat konstigt och romantiskt i ådrorna, som nu kämpa därnere, det är förtryckta människor, som slåss för sin frihet. För att förstå deras kamp, som är avgörande för hela den europeiska civilisationens öde, måste vi känna till de sociala förhållanden, i vilka den uppstått. Tyvärr finns det emellertid intet utförligt socialt reportage, som underlättar den uppgiften för oss. Det vimlar av spanska reseberättelser, men de äro inte, på några få undantag när, skrivna från arbetarklassens ståndpunkt. Det är en brist, som statistik, historia, politisk och ekonomisk litteratur endast nödtorftigt kan avhjälpa.

Jordproblemet. Feodala förhållanden

Ungefär 57 % av den spanska befolkningen är sysselsatt inom jordbruket, som är huvudnäringen. Så mycket ödesdigrare är det under sådana omständigheter, att detta till hela sin karaktär är ytterst ålderdomligt och efterblivet. Endast 36,2 % av fastlandet hör till zoner med regelbunden nederbörd. 63,8 % av jorden kräver konstbevattning för att kunna odlas mera intensivt. Att de inte på långt när skett i nödig utsträckning beror på de olidliga äganderättsförhållandena. Det är dessa, som hållit den ekonomiska utvecklingen i landet tillbaka. ”Underlåtenheten att angripa och lösa problemet om jordfördelningen”, skriver den berömde, liberale historikern Madariaga, ”är kanske det svåraste fel de spanska regeringarna begått under de sista tjugufem åren”. Följande statistik, hämtad ur ett tidskriftsnummer, som åtföljt Petit Journal som bilaga, belyser egendomens fantastiska klasstruktur i Spanien:

	% av befolkningen	% av jorden
Storgodsägare	1	51,5
Storbönder	14	35,2
Småbönder	20	11,1
Fattiga bönder	25	2,2
Lantarbetare	40	0

En liten grupp jordmagnater äger över halva den odlade arealen, under det att de fattiga millionmassorna på landsbygden nästan alldeles sakna egen jord. Germain Picard Moch och Jules Moch berättar i sin utmärkta bok om den spanska republiken, att hertigen av Medinaceli bara i de jordboksförda provinserna förfogade över mer än 95,000 hektar, ett område två gånger så stort som hela Seinedepartementet. ”Varför, om inte av ren filantropi”, säga författarna, ”skulle han bry sig om att odla sådana domäner, när halva området är alldeles tillräckligt för att ge honom större inkomster än han kan ge ut”. Denna synpunkt vid sidan av de stora godsägarnas likgiltighet för sina gods skötsel och arbetskraftens billighet ger oss förklaringen till, att jordbruket stagnerat. Det spanska folket brukar ofta karaktäriseras som ovanligt lågt stående och efterblivet. Något riktigare vore det att säga, att det hållits nere ovanligt hårt. Hungern är en allmän plåga bland bönderna i Andalusien, Estremadura och Nya Kastilien. I dessa mångbesjungna trakter gå tusen och åter tusen daglönare under piskan för svältlöner på de stora godsen. Borta från sina egendomar föra jordägarna ett förnämt dagdrivarliv i Sevilla eller Madrid, under det att förvaltare, labradores, befalla över skaror av lantarbetare, braceros, på fälten. Medellönen för dessa proletärer, som endast ha arbete under säsongen, utgör för en arbetsdag, som sträcker sig från tidigt på morgonen till sent på kvällen, ungefär tre pesetas.

För den kommande säsongen har Franco infört en maximumlön för lantarbetare på 5 pesetas inom de av honom besatta områdena. Rebellpesetans värde överstiger inte 20 öre. Kan man föreställa sig, huru dessa människor leva? De bo i de uslaste ruckel, möblerade med britsar och mattor. De bränna kospillning för att värma sig om vintern och livnära sig på soppor, tillredda med härsken olja och på kik-ärter och oliver. De äro klädda i trasor. Till och med i närheten av en storstad som Madrid användes så sent som år 1932 jordhålur som bostäder av den fattiga lantbefolkningen. Från de spanska böndernas bostadsförhållanden ger Mac Cabe i sin bok *Spain in revolt* (1931) en liten interiör. ”Husen i bondbyarna i det inre av landet bestå ofta av ett enda rum”, skriver han. ”Man kan överblicka hela bohaget om man ser in genom dörren: en järnsäng mitt emot ingången, två eller tre stolar, en bänk, några enkla husgeråd på väggen och så alltid en massa barn, hundar och, inte minst, flugor. Golvet är ett tillstampat jordgolv. Många bostäder sakna för övrigt fönster, det ersättes av ett runt hål i väggen. Dörren står för belysningen, genom den gå människor och djur ut och in och genom den tager sig även röken, när man eldar, ut”.

Från skogsdistrikten inne i landet lämnar Edward Conze följande bild. ”För att ge en föreställning om, hur bönderna leva, tar jag på måfå en redogörelse ur högertidningen *Cronica* för den 31 maj i år”, skriver han i *Spain Today* (1936). ”Redogörelsen handlar om byn Navas de Estena i provinsen Cindad Real, 150 kilometer från Madrid, med 700 innevånare. En bil syns till ungefär vart tredje eller fjärde år. Innevånarna leva i många hänseenden på samma sätt som under stenåldern. Sängar äro okända, de sova i rektanglar av sten, som vitkalkats, med ett stycke kork som kudde och filter över sig. I nästan alla spanska byar måste en stor del av befolkningen gå till fots flera timmar tidigt på morgonen för att komma till sin arbetsplats. Endast de förmögna bönderna rida på en åsna, under det att hustrun går vid sidan. I Navas de Estena försörjer man sig på korkodling och kolning. Den genomsnittliga dagsinkomsten uppgick, innan republiken infördes, till 2,53 pesetas. Nu äro lönerna högre, men de flesta invånarna i byn äro arbetslösa. Mjöl måste hämtas på en smal gångstig från en kvarn, som ligger 20 engelska mil därifrån, säckarna äro ofta genomblöta av regn, när de komma fram. Röken från köket har endast en liten dörr att söka sig ut igenom och det är anledningen till, att de flesta spanska bönderna ha inflammerade ögon. Kött förekommer ytterst sällan och endast vid festliga tillfällen”.

Till detta materiella elände kom den fullständiga rättslösheten. I byarna fanns det före inbördeskrigets utbrott ingen annan lag än byfogdens godtycke och civilgardets gevär upprätthöllo obevekligt disciplinen. Minsta upp- studsighet bestraffades hänsynslöst. Gång på

gång hände det, att de fattiga bönderna gaddade sig samman, överfölla och slogo ihjäl den hatade kasiken. Men genast anlände civilgardet, gick löst på bondehoparna och det var naturligtvis ingen konst för soldaterna att slå ned dessa okunniga människor, som endast hade käppar, liar och stenar att försvara sig med.

I söder utgöras egendomarna av väldiga storgods, latifundier, men i andra delar av landet, i Asturien, Galicien och Leon, äro egendomsförhållandena annorlunda. Här möta vi ett otal mycket små egendomar, på vilka bönderna, tryckta av skatter och avgifter, knappast kunna livnära sig. De måste årligen erlægga en tribut, cañon, till innehavaren av dominium directum, detta i kraft av överenskommelser, som i de flesta fall äro muntliga och datera sig från århundraden tillbaka. Karaktäristiskt för förhållandena, framhåller Pierre Ganivet i Revolutionens Spanien (1932), är ett fall, som omnämnes i en officiell rapport: en egendom, som mätte 32 kvadratkilometer, hade inte mindre än tre ägare. Den ene ägde jorden, den andre den enda kastanjen, som fanns på området och båda måste betala en tribut på sex ägg årligen till en tredje, vilken innehade dominium directum. Den medeltida, feodala kontraktsform, som här användes, kallas foro. Jordan bortarrenderas för en tidsrymd motsvarande 3 kungars livstid plus 29 år. Men förpaktarnas ställning är ändå ytterst osäker, bl. a. därför att ofta inte skriftligt kontrakt föreligger. Frukten för uppsägning ha gjort arrendatorerna starkt avhängiga av ägarna, en avhängighet, som ständigt utnyttjats till politisk påverkan. Kasiken har ständigt uppträtt som en den fräckaste valboss. Böndernas skyldigheter bestå ofta i personligt arbete på godsens. I Katalonien förekom före inbördeskrigetets utbrott ett annat feodalt kontrakt, särskilt då inom de vinodlande områdena. Det kallades rabassa morta. Enligt detta erhöll ägaren till vingården hälften av skörden, ända till dess att två tredjedelar av de ursprungliga vinstockarna dött, därav namnet. Detta kontrakt var detsamma som ett livstidskontrakt. Genomsnittsåldern för de europeiska vinstockarna är nämligen mellan femtio och sjuttio år. Bundna och förslavade framlevde de spanska bönderna sin tillvaro. För att kunna betala de årliga avgifterna kommo de i stora skaror i händerna på samvetslösa ockrare, det hände, att en sådan behärskade en hel kommun.

Alla försök att reformera de medeltida institutionerna stötte på ett fantastiskt motstånd från de rabiata, spanska reaktionärernas sida. När den katalanska lantdagen år 1934 beslöt att modernisera arrendelagstiftningen lyckades det godsägarna och jesuiterna att få den spanska riksrätten att förklara lantdagens beslut för ogiltiga och i Oviedo anordnade den katolska folkaktionens ledare, Gil Robles, ett jättelikt protestmöte, där den katalanska lantdagens samhällsupplösande verksamhet i de ädlaste ordalag brännmärktes.

Industrin och det spanska borgerskapet

Att det just var den katalanska lantdagen, som råkade i konflikt med de fromma, reaktionära godsägarna var inte en tillfällighet. Katalonien är mindre jordbrukande än den övriga delen av halvön. Det är ett fabriksland, där industrialiseringen, icke minst genom stora investeringar av utländskt kapital, gått jämförelsevis raskt framåt. Det har alltid i Västeuropa varit bourgeoisieens historiska uppgift att slå sönder de idylliska, patriarkaliska prygelväldena och låta käppen dansa på junkrarnas ryggar och så är det, fastän borgerskapet är relativt barbariskt och outvecklat, även här. Elementära, ekonomiska intressen ställa bourgeoisie, som för att skydda sina industrier fordrar höga skyddstullar, i konflikt med storagrarnerna, som med ovilja se prisstegringen på industriprodukter. Industrikapitalet har vidare intresse av, att förhållandena på landsbygden reformeras och bönderna befrias, så att deras köpkraft ökas och hemmamarknaden utvidgas. Klyftan mellan industribourgeoisien och de konservativa jordägarna blir även större därigenom, att den spanska industrien i huvudsak, om vi bortse från kvicksilvret i Almaden, kopparn vid Huelva,

kolfälten vid Belmez och Peñarroya, är lokaliserad till Biscaya, Katalonien, Aragonien och trakterna kring Valencia och Alicante, det vill säga till landets norra och östra delar och där framförallt till kustområdena. Motsättningen får härigenom en nästan geografisk karaktär. Den har också på sina håll, särskilt då i Katalonien, tagit formen av direkt separatistiska, nationella rörelser.

Den spanska industrien står, även där den finansieras av utländskt kapital, på en jämförelsevis mycket låg utvecklingsnivå. Det var framförallt sedan landet efter kriget med Förenta Staterna år 1898 förlorat återstoden av sina kolonier, de sista ömkliga resterna av det kolonialvälde, över vilket solen en gång aldrig gick ned, och under världskriget, som industrialiseringen satte in. Några siffror från tungindustrien belysa den egendomliga utvecklingen:

Produktionen av järn och kol (1,000 ton)

	1913	1923	1933
Järnmalm:	10,789	3,945	3,387
Kol:	4,016	5,971	5,999

Den industriella tekniken är genomgående mycket primitiv, avsättningsmöjligheterna på grund av jordbrukets efterblivenhet starkt begränsade. Det var under sådana omständigheter självklart, att världskrisen skulle drabba den spanska industrien, som även under normala tider är föga konkurrenskraftig, mycket hårt. Den stora arbetslösheten på landsbygden, som ytterligare förvärrades genom att godsägarna, för att sabotera republiken och öka dess svårigheter, med berått mod läto stora delar av arealen ligga oodlad, inverkade på förhållandena i städerna och framkallade även där stora skaror av arbetslösa, som i grupper tiggde på gatorna. Härtill kom den stora reimmigrationen från de transoceaniska länderna. Från och med år 1932 överträffade invandringen utvandringen. Arbetslöshetssiffrorna visa under de sista åren, för vilka det finns statistik omfattande hela landet, en ständig skärpning av kristillståndet, som i någon mån förklarar den politiska krisens tillspetsning. Krisen släpper inte i Spanien, när den redan befinner sig på retur i de andra europeiska länderna, utan fortsätter. År 1933 redovisades 593,000 arbetslösa, år 1934 621,000, år 1935 697,000. I början av år 1936 hade siffran stigit till 806,000. Nedgången återspeglas också mycket tydligt i industriproduktionen.

Index för industriproduktionen (1929 = 100)

1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935
89,2	100	98,6	93,2	88,4	84,4	85,5	83,6

Men under det att produktionen sjönk steg bankernas profiter. Utsugningen av de fattiga bönderna fortsatte ohejdat, ockerkapitalet frodades. Aktierna i Banco de España lågo i händerna på 16,000 personer, huvudsakligen godsägare, som varje år upptogo enorma tributer. Mellan år 1924 och 1933 uppgick profiten till 1,028 millioner pesetas, en summa sex gånger så stor som det ursprungliga kapitalet. Trots krisen fortsatte, som en statistik över bankens profiter mellan åren 1928 och 1934 visar, det improduktiva kapitalet att växa:

1928	83 millioner pesetas
1929	97
1930	100
1931	120
1932	132
1933	115
1934	115

En undersökning av utrikeshandelns sammansättning är ägnad att ytterligare understryka vår uppfattning om den spanska industriens primitiva beskaffenhet. Indelad efter huvudgrupperna

råvaror, färdigvaror och livsmedel består utförseln till 2/3 av livsmedel, till 1/6 av råvaror, järn, koppar, bly, och till 1/8 av färdigvaror. Redan härav framgår, att landet ända fram till inbördeskriget i stort sett var behärskat av sina feodala institutioner och det är karaktäristiskt, att den borgerliga oppositionen ofta, särskilt när den anknöt till de separatistiska rörelserna, förklädde sig i en halvt romantisk, antikvarisk och tillbakablickande inställning. Kataloniens bourgeoisie befann sig under hela den industriella uppgångsperioden under det närmast förflutna halvsekle i ständig, hårdnackad opposition mot storagrarna. Men den hade inte hunnit så långt, att den intensivt börjat syssla med folkbildningen inom provinsen. Behovet av upplyst och kompetent arbetskraft hade inte gjort sig gällande. Kataloniens befolkning kom först på nionde plats bland Spaniens provinser när det gällde läs- och skrivkunnighet. Detta är i hög grad symptomatiskt för den borgerliga emancipationens ofullgångna karaktär i landet.

Mellan åren 1900 och 1919 var den katalanska nationalismen ett instrument i industriägarnas händer. Provinsens autonomi, självständighet, ärorika historia, uråldriga rivalitet med Kastilien, allt detta var fraser, som man skrev på fanan. Men i grund och botten var det för tulltariffer och skyddstullar man entusiasmerade sig. Hänförelsen utvecklade sig normalt så länge agrarerna utgjorde de enda motståndarna. Men situationen blev en annan, när fronten delades, när de katalanska industrialisterna plötsligt funno, att de hade ännu en fiende att räkna med, nämligen arbetarrörelsen. I samma mån som denna växte och blev en faktor att taga hänsyn till minskades katalanernas separatistiska glöd. Nu började man fundera över, om man trots allt inte behövde alliansen med de gamla reaktionära krafterna för att kunna hålla den nya motståndaren nere. ”Man får inte glömma”, heter det med obetalbar uppriktighet hos liberalen Madariaga, ”att arbetarfrågan i Barcelona har en bitter karaktär, som kanske skulle växa en rent katalansk regering över huvudet”. En allmän osäkerhet gjorde sig undan för undan i allt större utsträckning gällande inom det katalanska borgerskapet. Det slets mellan höger och vänster utan att kunna bestämma sig. Det vacklade. Det var villrådigt. Den spanska bourgeoisien kämpar under en olycklig stjärna. Den är sent ute, när den bekämpar resterna av det gamla, heliga, lusiga feodalväsendet vid en tidpunkt, då redan proletariatet lyfter huvudet. Om den har den feodala reaktionen framför sig, så har den redan arbetarrörelsen i ryggen. öppnar den famnen åt de monarkistiska och agrara klickarna och låter dem regera åt sig, kommer den i konflikt med sina egna intressen, räcker den återigen brodershanden åt arbetarna och allierar sig med dem, så kan den befara, att de sistnämnda, där moren gjort sin tjänst och monarkister, generaler och godsägare bada i sitt blod, helt frankt förklara, att moren kan gå. Detta förklarar den splittring, som innan inbördeskrigets utbrott kännetecknade de borgerliga vänsterpartiernas politik, och den tvekan, som ett kort ögonblick, men visserligen bara ett enda kort ögonblick lär ha bemäktigat sig den borgerliga vänsterregeringen vid de första underrättelserna om det nya militärupproret. De spanska liberalernas situation var tragisk. Men de valde att följa arbetarna. Det fanns ju under sådana omständigheter en möjlighet att dessa, låt vara efter stora, sociala eftergifter, skulle nöja sig med att följa dem.

Det spanska proletariatet och dess organisation

Det spanska industriproletariatet går för närvarande genom blodig kamp en stor framtid till mötes. Men så är också den historia den har bakom sig en tragisk historia.

Det är svårt att exakt ange dess storlek. Det torde uppgå till ungefär 30 procent av den arbetsföra befolkningen. Hälften är bosatt i de baskiska provinserna och Katalonien. Till den sistnämnda provinsen är 75 proc. av väverierna och 95 proc. av spinnerierna förlagda. Endast bomullsindustrien sysselsätter 110,000 personer, varav 75,000 kvinnor. Det är de kvinnliga industri-

arbetarna, som bilda de mest fanatiska kadrerna i folkfrontsarmén.

De genomsnittliga levnadskostnaderna för en arbetare i landsortsstäderna beräknades år 1932 av Pierre Ganivet till 10 pesetas per dag. En statistik omfattande så vitt skilda yrken som snickare, murare, stenhuggare, målare, skoarbetare, metallarbetare, gruvarbetare och textilarbetare och skildrande löneförhållandena i städer som Barcelona, Saragossa, Toledo, Cordova, Sevilla, Malaga och Granada ger vid handen, att inga arbetare i dessa branscher nådde upp till en inkomst, som svarade mot de genomsnittliga levnadskostnaderna.

Lägger man härtil, att verkstäderna ofta äro smutsiga, motbjudande och ohygieniska, att den industriella skyddslagstiftningen icke är effektiv och procentsiffran för olycksfall i arbetet med dödlig utgång mycket hög, att krisen drabbade den spanska republiken mycket hårt och att arbetslösheten, vilkens elände endast bristfälligt mildrades genom åtgärder från det allmännas sida, var mycket svår, så att gatorna voro fulla av tiggande barn och vuxna, är det ingenting att förundra sig över, om den sociala oron gång på gång ledde till upplopp och uppror, som civilgardet nödgades nedslå med våld.

Det största arbetarpartiet är det socialdemokratiska. Det räknade före inbördeskrigets utbrott ungefär 60,000 medlemmar. Fackorganisationen, Union General de Trabajadores (U. G. T.), var emellertid mycket större och inneslöt 1,500,000 arbetare. Inom socialdemokratien gjorde sig tre olika riktningar gällande. En grupp under ledning av den gamle Besteiro företrädde en typisk antidiluviansk inställning, ville begränsa fackföreningarnas uppgifter till lönekamp inom det bestående samhällets ram, naturligtvis under ständigt hänsynstagande till den ansvarskänsla, som högtidningarna ständigt förhöllo dem som ett högt ideal.

En annan grupp, för vilken Indalecio Prieto stod som den främste målsmannen, gjorde sig formellt vederhäftiga illusioner om möjligheten av att genom klok taktik under en långsam utveckling förbättra den spanska arbetarklassens förhållanden och anförde som argument mot en mera aggressiv socialistisk politik, att den kunde skrämja medelklassen och driva den i armarna på fascismen. På detta håll vände man sig skarpt mot all revolutionsromantik, alla radikala fraser, som det hette. I stället utarbetade man konkreta reformförslag för skrivbordslådan, bl. a. ett mycket diskuterat rörande utsträckt konstbevattning av de torra zonerna i landet. Denna politik framträdde med små, bestämda, ansvarskännande gester som praktisk, nykter, saklig och den var under alla omständigheter mycket betänksam. Men den hade lärt underligt litet av tjugotalets europeiska historia. Den underskattade reaktionens hänsynslöshet. Den riktning, som därför, när hotet mot republiken växte, samlade de stora, furiösa arbetarmassorna, var den tredje, vilken leddes av Largo Caballero. Denne hade själv som arbetsminister i liberalernas koalitionsregering med förtvivlan upplevat, huru alla hans reformförslag målmedvetet saboterades i ämbetsverken och han hade haft det för en socialistisk minister sällsynta modet att erkänna sin vanmakt. De ständiga, upprepade, blodiga nederlagen för arbetarrörelsen ute på kontinenten hade gjort ett oerhört intryck på honom. I fängelse efter oktoberupproret 1934 hade han trots sina gråa hår börjat om från början, läst Marx, Engels och Lenin och därigenom fått en mycket sannare, klarare och hänsynslösare bild av de verkliga förutsättningarna för arbetarklassens kamp än de andra socialdemokratiska ledarna. Därför var det han och inte de, som blev det samlande namnet för arbetarmassorna, när fascismen verkligen gick till anfall, när arbetslösheten växte, lönerna sjönko och de kastades ut i ett tilltagande elände, därför var det han och ingen annan, som blev den avgudade förgrundsfiguren för det kämpande, spanska proletariatet.

Marx har i sin lilla skrift om Louis Bonapartes adertonde brumaire gjort en första, alltjämt ohyggligt träffsäker analys av de allmänna förutsättningar, som måste föreligga vid en reaktionär kontrarevolution i det borgerliga samhället. Den första förutsättningen är förefintligheten av en

revolutionär situation, den andra att det inte finns något starkt och målmedvetet socialistiskt parti, som är i stånd att utnyttja den, den tredje att storborgerskapet ändå genom det allmänna läget blivit uppskrämt och känner starkt behov av extraordinära åtgärder, den fjärde att bondeklassen är efterbliven och förhåller sig passivt eller låter hetsa upp sig till förvirrad ängslan för sin egendom, den femte att småbourgeoisien, som alltid vacklar mellan höger och vänster, tack vare arbetarklassens misslyckande eller tveksamhet förlorat tilltron till dess förmåga att bestämma utvecklingens gång, den sjätte att en så kallad stark man, vilken gärna utan att det gör något kan vara en charlatan, uppträder, enar alla dessa motsatta inställningar och sammanför dem i en massrörelse, varvid han duperar den besvikna arbetarklassen genom en radikal fraseologi, vinner det oroliga storborgerskapets stöd genom reaktionär praxis och försäkrar sig om det alltid tveksamma småborgerskapets förtroende genom måttlösa löften och själva framgången i sin rörelse. Alla dessa allmänna förutsättningar förelågo vid salig Louis Bonapartes statskupp år 1851 och, om man ser efter, även vid Mussolinis och Hitlers makterövringar. Det är också mycket troligt, att de i sinom tid, om de få leva och ha hälsan, skola sluta lika ynkligt och plötsligt som den store, fruktade sfinxen på adertonhundratalet, den väldige statsmannen Louis Bonaparte. Det faller emellertid av sig självt, att var och en, som genom studium av den marxistiska litteraturen eller direkt genom erfarenhetens vittnesbörd trängt in i den borgerliga kontrarevolutionens väsen och, låt vara i stora, grova drag, verkligen lärt känna den sociala mekanism, som möjliggör den, bestämt måste taga avstånd från den kuriösa uppfattningen, att mellanlagren i samhället under en hotande situation skulle kunna vinnas för arbetarrörelsen genom försiktighet och eftergifter. Exakt motsatsen är fallet. Endast genom en kraftfull och energisk offensiv, som övertygar medelklassen om arbetarpartiernas handlingskraft och överlägsenhet, kunna dessa i ett kritiskt läge rycka småborgerskapet, vars beundran i grund och botten alltid gäller makten och framgången, med sig. Detta kan i sin tur endast lyckas om arbetarna stå eniga. Oenighet, fraktionskamp, splittring har i alla länder efter världskriget varit arbetarrörelsens olycka, elände och förbannelse.

Händelsernas utveckling på den iberiska halvön visar om något riktigheten i detta sätt att se. Den spanska situationen var tre år efter republikens införande revolutionär. Det asturiska upproret i oktober 1934 hade, ehuru det misslyckats, duktigt skrämt upp storbourgeoisien. Gil Robles, den katolska folkaktionens ledare, uppträdde med kristen salvelse och stänkte socialt vigvatten omkring sig för att vinna arbetarmassorna. På den efterblivna bondeklassen vilade förgångna århundradens traditioner som en tryckande alp. Småborgerskapet och den liberala intelligensen vecklade som vanligt och skulle ha fortsatt att vackla, när det ofrånkomliga militärupproret äntligen bröt ut, om arbetarrörelsen inte dessförinnan enats och genom en oerhört aggressiv, beslutsam, till största delen utomparlamentarisk kamp förstått att sätta sig i respekt. Föreställningen att många platser i en folkrepresentation under alla förhållanden i och för sig tryggar arbetarklassens ställning i ett land är en tom inbillning, som de tyska och italienska händelserna borde ha skingrat. Den spanska socialdemokratien hade de italienska, bulgariska, portugisiska och tyska erfarenheterna bakom sig, för att inte tala om upplevelsen av Primo de Riveras diktatur, men det är i alla fall dess storhet, det faktum, som i denna stund gör den till ett föredöme för hela världens arbetarklass, att den förstod att draga de riktiga slutsatserna av, vad som hänt på så många håll, att den plötsligt vågade bryta med årtiondens slentrian, med inrotade, överkliga tänkesätt och hastigt, när det krävdes, förändra sin byråkratiska taktik. Därför har den heller inte fallit som en koloss på lerböter för kontrarevolutionens stötar. Därför står den i denna stund fastare än någonsin på järnskodda sulor och med vapen i händerna.

Vid sidan av socialdemokraterna är det framförallt anarkosyndikalisterna, som förstått samla den spanska arbetarklassen. Detta beror på den spanska industriens efterblivna karaktär. Storindustrin

har överallt visat sig ödesdiger för anarkosyndikalismen. I de industriella småföretagen gör sig inte behovet av en centraliserad ledning gällande på samma sätt som i storföretagen. Detta förhållande utgör den ekonomiska förutsättningen för, att den anarkosyndikalistiska ideologien med dess starka krav på decentralisering och fullständigt obunden, individuell frihet skall kunna slå rot. De spanska syndikalisterna ha för övrigt redan genom händelsernas egen logik tvingats till många kuriösa, ideologiska eftergifter, vilket för övrigt endast hedrar dem. De deltog i valen år 1936 till cortes, ehuru de annars endast erkänna den direkta aktionen på arbetsplatsen som ett legitimt kampmedel för arbetarklassen. De sitta nu i den spanska regeringen, ett faktum, som i varje fall inte teoretiskt låter förena sig med deras principiella misstro mot att under några omständigheter använda staten som ett organ i arbetarklassens tjänst.

Anarkosyndikalisterna ha sina flesta anhängare i städer som Barcelona, Saragossa, Gijon och Valencia samt bland lantarbetarna i Andalusien. De förfoga över två organisationer, en, som kallas Federación Anarquista Ibérica (F. A. I.) och uppges ha 10,000 medlemmar, en siffra, som nog är alldeles för liten, och en annan, mindre exklusiv, som kallas Confederación Nacional de Trabajo (C. N. T.) med minst 500,000 medlemmar.

I striderna mot den växande reaktionen och vid fronten efter inbördeskrigets utbrott ha de, besjälade av lågande frihetskärlek, visat stor kampduglighet och heroism.

Kommunisterna slutligen spela inte någon dominerande roll i den spanska arbetarvärlden, ehuru de på många håll ha betydande och ytterst aktiva organisationer. Genom sin egen duglighet, den gloria den internationella brigaden kastat över dem och den humanitära och utrikespolitiska ryska hjälpen ha de emellertid under den nu pågående kampen på många sätt kommit att träda i förgrunden.

Deras linje har varit just och klar, politiskt riktig och därför ha de, ehuru de organisatoriskt endast representera en minoritet, kommit att utöva ett högst betydande inflytande. I Madrid utge de en daglig tidning, Mundo Obrero. Den spanska arbetarpressen kommer emellertid på grund av analfabetismen, som omfattar minst 40 % av befolkningen, inte upp i några större upplagor.

Reaktionens stormtrupper

Det är på sin plats, att vi, innan vi övergå till inbördeskrigets förhistoria, även ge en kort överblick över reaktionens stormtrupper.

”Varje spansk general”, säger ett ordspråk, ”drömmer om att rädda fosterlandet”.

Den spanska armén var en utpräglad klassarmé. På 538 soldater gick en aktiv general, på 10 soldater en officer mellan kaptens och överstes rang, på 6 soldater en lägre officer. Som jämförelse kan anföras, att år 1935 det i den franska armén gick en officer på var nittonde man. Det ligger nära till hands att draga på munnen åt den spanska krigsmakten. Man brukade förr föraktligt tala om den som en operettarmé. Nu stelnar leendet på läpparna. Den var en armé, riktad inte utåt utan inåt mot det spanska folket. Som sådan har den visat sig fruktansvärd.

”Det är ett misstag att föreställa sig den spanska armén som ett militäriskt maskineri, vilket slukar den stora del av budgeten, som faller på dess lott, för att åstadkomma största möjliga försvarsberedskap”, skrev Madariaga år 1929. ”Armén är snarare en byråkratisk maskin, som i första hand har till uppgift att honorera generaler och officerare och endast i andra hand att tjäna försvaret. Armén är viktigare som ett instrument i inrikespolitiken än som ett försvarsorgan.” Detta var otvivelaktigt ett klarsynt uttalande.

Över krigsmakten sträckte jesuiterorden sina välsignande händer. Den sysslade framgångsrikt

med världsliga ting och ägde en oerhörd rikedom i fastigheter och rörliga tillgångar. ”Den fasta och lösa egendomen, som befinner sig i de religiösa ordnarnas händer”, skriver en författare från tiden före inbördeskriget, ”kan uppskattas till ungefär en tredjedel av nationalförmögenheten. Norra Spaniens Järnvägar, Transatlantiska Kompaniet, apelsinplantagerna i Andalusien, gruvorna i de baskiska provinserna och Rif, flera av Barcelonas fabriker äro officiellt eller i hemlighet i deras händer”.

Naturligtvis finns det på den pyreneiska halvön som överallt annorstädes både präster och andra kristna, som personligen kunna göra anspråk på den största respekt, människor fyllda av en levande människokärlek och i stånd till upphöjda och uppoffrande handlingar. Särskilt i de baskiska provinserna synes kristendomen ha bevarat en verklig känsla för det enkla folket och dess intressen och förhållandet mellan prästen och hans församlingsbor är där ofta präglad av den största innerlighet. Men i stort sett har den spanska kyrkan gjort mycket för att ådraga sig folkets hat. Över jesuiterordens bredbrättiga hattar svajar reaktionens svartaste fanor. Vid alla tillfällen, i stort och smått ha dess ledande män ställt sig till de stora godsägarnas och fabrikörnas förfogande, förskönat deras utsugning genom att kasta ljus lånat från ovan över dem, tröstat de utsugna och därigenom understött utsugarna.. Jesuiterna ha varit landets pålitligaste reaktionärer, de härskandes devota agitatorer, intriganta, hätska, outtröttliga när det gällt att hålla gamla, dåliga seder, vidskepelse, okunnighet, smuts och elände vid makt.

”Att den en gång så firade och frigjorda spanska kyrkan, som med Vitoria och Suárez lade grunden till folkrätten och inom vilkens ram en Mariana definierade den demokratiska fursten, att denna kyrka kunde sjunka ned till turas guerillos, de beväpnade prästernas i carlistkrigen, nivå och acceptera pseudomystiker som syster Patrocinio, vilken genom föregivna stigmatiseringar och himmelska visioner framkallade kabinettskriser, det är en straffdom, som försynen, uppenbarande sig i historien, utsatt vårt till högmod förfallna folk för”, heter det hos Madariaga. ”Den, som föredrager en mera rationalistisk förklaring skulle kunna framhålla, att den spanska kyrkan var stor, så länge den besjälades av de stora femtonhundredatalsuniversitetens anda och att dess förfall följde slag i slag med de berömda högskolornas. Under adertonhundratalet var det de ignoranta och förstockade munkarna, som överallt ledde motståndet mot alla framstegsvänliga åtgärder”.

Med näbbar och klor ha jesuiterna kämpat för att behålla sitt exklusiva inflytande över folkundervisningen, som de vanskött på det mest skandalösa sätt. Det är deras förtjänst att över 40 % av den spanska befolkningen är utomordentligt väl underrättad om syndafallet och uppståndelsen, jungfrufödseln, heliga tre kungar och apostlarna, men varken kan läsa eller skriva. Nu kan man ju säga, att detta inte är så värdefullt för arbetarklassen i de nutida samhällena, där trycksvärtan framförallt användes till att svärta ner alla radikala och framstegsvänliga tänkesätt och där bourgeoisien i nästan fantastisk utsträckning förfäar och fördummar folket, samtidigt som den plockar det på pengar, med hjälp av sina likriktade tryckerier. Det är sant, att dagstidningarnas cynism har en förfärlig förmåga att utrota all idealism hos de breda lagren, att de kolorerade tidskrifterna systematiskt odla falska känslor, tårdrypande sentimentalitet, naiv kärleksromantik, kriminalmystik, önskedrömmar av alla de slag — överhuvud dåligt verklighetssinne och att det är en stor fördel för arbetarklassens sunda, intellektuella utveckling, att den, om den är analfabetisk, inte kan smittas ned av dessa litterära folksjukdomar. Men samtidigt är en arbetarbefolkning, som inte kan läsa och skriva, oförmögen att höja sig över lokala fördomar och tillfälliga ingivelser. Den är ur stånd att tillägna sig den radikala litteraturen och göra arbetarrörelsen till något mera än en kamp för bättre materiella levnadsförhållanden, kort sagt till en kulturrörelse. Den blir i längden osjälvständigare och hjälplösare än en läs- och skrivkunnig befolkning, den blir ett offer för alla de vidskepelse, som fabriceras av en grundligt okunnig hjärna och intet tryckeri i världen

kan tävla med en sådan, när det gäller att producera efterblivna tänkesätt. Den naturliga efterblivenheten är i grund och botten långt farligare än den konstgjorda, än den, som maskinellt förfärdigas av reaktionära förlag. En arbetarklass, vilkens vetgirighet är begränsad till yrket, familjen och de lokala nyheterna, kan utan att den märker det hållas hårdare nere än en arbetarklass, som genom konsten att skriva och läsa höjt sig över sin intellektuella naturbundenhet. En praxis, som isoleras från all klar teori, blir nästan undantagslöst förkrympt, halt, ofärdig, lytt. Den spanska jesuiterorden har, då den underlåtitt att skaffa folket de elementära förutsättningarna för bildning, på det skamligaste sätt bidragit till att försoffa det, utlämnat det, oförmöget att skriva och läsa ett kontrakt, åt godsägarnas godtycke, givit prästerskapet ökad maktställning som ständig, skrivkunnig mellanhand i affärer, uppgörelser och personliga angelägenheter. Det är inte, som man på sina håll gjort gällande, därför att det är okunnigt, som det spanska folket lyckats bevara sitt folkliga klassmedvetande så rent och ofördärvat. Det är, trots att det inte kan läsa och skriva och endast tack vare sina oerhörda lidanden och det konsekventa klassförtyckets hänsynslöshet, som det fått kraft att resa sig så spontant, oförsonligt och starkt.

Munkarna ha ända fram till inbördeskrigets utbrott frenetiskt kämpat för att skydda sin primitiva trosvärld mot den moderna, vetenskapliga världsbildens ödeläggande inflytande, de ha bränt böcker och stadsbibliotek, de ha förföljt framstegsvänliga skolmän, de ha vid upprepade tillfällen öppet visat sitt reaktionära sinnelag genom att från klostermurarna vid strejker och demonstrationer ge eld på den hatade, organiserade, socialistiska arbetarklassen. De ha outtröttligt värvat stora delar av landsbygdens okunniga befolkning för en arbetarfientlig inställning. Den katolska kyrkan har också sökt vinna makt över arbetarmassorna genom att propagera och organisera en sorts kristlig socialism. Men religion är och förblir opium för folket. Denna organisation, Union general de los Trabajadores Católicos de España, hade sitt huvudsäte i Burgos, i närvarande stund den fascistiska nordarms högkvarter.

Den borgerliga revolutionen

Vi ha i det föregående manat upp det förgångnas spökeparad. Vi kunna se för oss feodalherrarna på deras slott, där hundratals hästar stampa i stallet och där de silver-beslagna sadlarna hänga i långa rader som vittnesbörd om fantastisk, gammaldags, feodal lyx. Vi kunna följa dem till Sevillas och Madrids nymodiga caféer, till tjuvfäktingarna, till glädjeflickorna, till Paris och Rivieran. Vi kunna tänka oss eftermiddagstéerna, de officiella middagarna, damernas skratt och sorl, ämbetsverken med de galonerade vaktmästarna i korridorerna, livet på officersmässarna och i kasernerna. Godsägare, generaler, jesuiter, alla lyftande sin nedrighets och sitt klassherraväldes svarta fana, alla hämtande sina tankegångar från umgänget med varandra, alla isolerade, alla bildande ett kastvälde, som vilar som en mara på det fattiga folket, där det för en usel daglön arbetar på de solgassande fälten eller, tryckta av skulder i vingårdarna, apelsinlundarna eller i de smutsiga verkstäderna, i Almadens förödande kvicksilverångor eller Biscayas illa upplysta gruvor. Musik, mina damer och herrar, sprittande musik och en skål för den förvildade, fascistiska överklassen, musik, musik och lycka till, så länge det varar, innan kapellet faller ihop med ett brak och ridån med ett åsklikt dunder går ned över det barocka, övermodiga skådespelet.

Los tricoteuses, de stickande kvinnorna, ådrogo sig sedeskildrarnas uppmärksamhet under den franska revolutionen. De sutto på konventets läktare och i rättegångssalarna, huvudena föllo, men de stickade, stickade.

Nu är det den spanska aristokratiens damer, som sticka.

De sitta i Lissabon i hyrvåningar och vänta på att få komma tillbaka till slotten och festerna, de

krökta ryggarna ute på åkrarna och ekipagen utanför gallergrindarna.

Under tiden sticka de strumpor åt Francos soldater, åt muhammedanerna, tyskarna och italienarna. Sticka, ni damer, sticka med vita, ovana fingrar, under det att historien själv med grova, hårda, bruna nävar sticker i rött. Det är för sent. Nu hjälper ingenting längre. Men hur har det kommit dithän?

Borgerskapets politiska revolution kom sent i Spanien. Först den 14 april 1931 försvann den siste spanske konungen, Alphons den trettonde, genom slottets bakdörr, jagad av minnet av fallna monarker, Karl den förste i England, Ludvig den sextonde i Frankrike. Han hade tjugufyra timmars respit. Sedan fanns det ingen, som ville lyfta en hand för hans liv eller säkerhet. Det var slut, ohjälpligt för monarkien, som in i det sista försökt hålla de feodala makterna, kyrkan och armén, om ryggen, som under hela tjugutalet låtit en militärkamarilla av generaler och tidigare generalguvernörer i kolonierna regera åt sig. Glädjeeldarna brunno i Madrid. Folket firade en republikansk jubelfest.

Alphons den trettonde hade under sin regeringstid gjort allt, som stod i hans makt, för att göra det konstitutionella regeringssättet till ett tomt sken. Mellan åren 1902 och 1923 hade han bestått sig med inte mindre än trettio tre kabinetter. En regerings medellivslängd hade utgjort sju och en halv månad. Det är självklart, att detta ständiga upplösande av regeringarna endast kunde verka förintande på deras auktoritet och att det hade till syfte att stärka monarkens maktställning i förhållande till ministrarna, vilkas kortvarighet gav ett nästan symboliskt uttryck åt deras obetydlighet. När så den stora världskrisen satte in år 1922 begagnade Alphons den trettonde missnöjet till att utnyttja stämningarna i industrikretsarna och bland officerarna för att göra slut på parlamentarismen och införa militärdiktatur av majestetets egen nåde, med den lille infanteri-generalen Primo de Rivera som stark man och kunglig marionett. Det är alltid i depressionsperioder de reaktionära kretsarna känna behov av extra kraftåtgärder. De besuttna klassernas reaktioner utgöra nämligen alltid svar på de obesuttnas aktioner. Men i detta särskilda fall kom härtill det allmänna missnöjet med det dyrbara och resultatlösa Marocko-kriget. Bakom detta stod i sista hand jesuiterorden, som var orolig för sina marockanska gruvor och nu lät den spanska staten slåss för sin heliga egendom. Konungen hade direkt blamerat sig och var själv, då han i egen hög person, utan att konferera med den högsta militärledningen, givit order om anfall, ansvarig för ett av de svåraste nederlagen, som ansenligt bidragit till att minska arméns prestige. Det är bekant, att de tyska junkrarnas rädsla för en undersökning av, huru osthjälpen till det svårt beträngda ostpreussiska lantbruket använts, påskyndade överlåtandet av statsmakten åt national-socialisterna. På samma sätt utgjorde här konungens fruktan för att komprometteras med anledning av sina personliga, nyckfulla ingripanden i det marockanska kriget en anledning till att han beslöt sig för att anordna en statskupp. Den 15 november 1923 skulle de av cortes fordrade förhören med de högre officerarna, vilkas uppträdande lett till den spanska arméns kladderatsch, taga sin början. Den 13 september ägde Primo de Riveras coup d'état rum. Det inre sammanhanget är fullständigt uppenbart.

En diktatur har, så barbarisk den än är, ur politisk synpunkt åtminstone alltid den förtjänsten, att den renodlar förtryckarförhållandet och så att säga koncentrerar folkets missnöje på en enda punkt. Oppositionen från olika håll samlas, liksom ljusstrålar i ett brännglas, ända till dess att lågan, som skall förtära allt, slår upp. Det underjordiska arbetet upphör aldrig. Missnöjet, denne outtröttlige mullvad, undergräver oavbrutet de rådande förhållandena, till dess att det slutligen gjort sitt tysta och osynliga verk, marken ger vika och de murkna institutionerna plötsligt störta samman.

Så gick det också i Spanien. Primo de Riveras regim accepterades till att börja med utan någon

större indignation, men när världskrisens verkningar började göra sig märkbara, fick den med ens skulden för allt, som var dåligt och eländigt i landet. Den blev den stora avskydda syndabocken, på vilken man avlastade all smuts och som det bara gällde att driva bort för att allt skulle bli bra igen. Till slut såg sig Alphons den trettonde, förvirrad, rådlös, tvungen att avskeda den starke mannen, för att, som han trodde, rädda sin egen popularitet. Men resultatet blev det tvärt motsatta. När Primo de Rivera försvunnit riktade sig all kritik mot konungen direkt och för att undvika oroligheter, som hotade från de upprörda folkmassornas sida, nödgades denne till slut ånyo utskriwa allmänna val till cortes. Dessas utgång gjorde hans ställning med ens fullständigt ohållbar. Hela folket vände sig i raseri, med hat och hån, mot monarkien, dess impopularitet antog fantastiska proportioner och i valyrän föll den samman som ett gammalt överårigt hus i en orkan.

Den siste regerande bourbonen, Alphons den trettonde, lämnade, följd av ett helt folks förbannelser, sitt land, för att ägna sig åt privata affärer. De kolorerade tidningarna beklagade den olycklige suveränen. Den korsikanske polisprefekten och ärkereaktionären Chiappe arrangerade en storartad, sentimental uppvaktning för honom vid hans ankomst till Paris, i vilken de rojalistiska studenterna, vilkas organisation den franska folkfronten nu upplöst, deltog. Det sista, som meddelats om honom, är, att han, medan inbördeskriget rasar i hans hemland, på en liten, delikat pariserrestaurant haft en politisk överläggning med den man, som, när den spanska maskeraden efter hans flykt ommaskerades från monarki till republik, valdes till president, liberalfascisten Alcala Zamora. Exkonungen och expresidenten tryckte, skriver tidningen Libertad, varandras händer. De ägnade, båda i landsflykt, en kvart tillsammans åt politisk eftertanke. Det är en grotesk scen, som man inte gärna skulle vilja undvara.

Republiken

Det var den liberala intelligensen, som erövrade samhällsmakten på våren 1931. Unamuno, som i sitt djupt individualistiska författarskap gjort oron, som alltid följer en övergångstid åt, till en människosjälens stora, eviga, religiösa princip, återvände från landsflykten och hans återkomst till hemlandet gestaltade sig till ett triumftåg. Jose Ortega y Gasset, senare distingerad författare till Massornas uppror, en bok, som blivit otroligt populär hos den intellektuella massa, som reagerar mot masskulturen, blev ambassadör i Berlin, diktaren Ramon Perez de Ayala i London. Eduardo y Gasset, som vid sidan av Unamuno och Blasco Ibanez fört den hetsigaste journalistiska kampanjen mot monarkien och ådömts de flesta straffen, blev civilguvernör i Madrid.

”Det nya Spaniens ledande män äro djupt medvetna om, att det är lättare att störta en gammal tron än att bygga upp ett nytt rike”, skriver Alma Velander-Philip och tillägger, ”flertalet av dessa nya män representera icke blott Spaniens högsta andliga odling i närvarande stund, de hava med livslång och oegennyttig kamp för sitt folks bästa nått därhän, dit de genom händelserna av april år 1931 fördes fram”.

Denna välmenande, tyvärr här en smula bristfälligt uttryckta, uppfattning, var ganska gängse i upplysta kretsar för sex år sedan.

Regeringen skred genast, visserligen i presidenten Alcala Zamoras skugga, till radikala åtgärder.

Revolutionens borgerliga karaktär framgår av, att adelskapet avskaffades. Kyrkans förbindelse med staten upplöstes. De religiösa ordnarnas egendom konfiskerades. Men jesuiterna varnades i förväg, så att de hunno skriva över sina ägodelar på bulvaner. Officerskåren skars ned med en tredjedel och började genast konspirera mot de nya maktinnehavarna. Åtgärder till förmån för producent- och konsumentkooperationen vidtogos. Ett lagförslag om skapandet av driftsråd vid fabrikerna, som skulle få rätt att granska, utom arbetsavtalen, alla detaljer i företagets drift med

undantag för fabrikationshemligheterna, framlades, men genomfördes icke. Arbetstiden reglerades och åttatimmarsdag infördes för ett antal arbetargrupper, som inte tidigare haft sådan, till exempel lantarbetarna. Det visade sig emellertid tämligen omöjligt att få lagstiftningen på detta område genomförd på landsbygden. Man gick även i författning om att lösa problemet om den ojämna fördelningen av jorden. Men i denna fråga kunde liberalerna och socialdemokraterna, som voro representerade i den nya republikanska regeringen, inte enas. Liberalerna höllo på, att man skulle försöka skapa ett så stort antal småbruk som möjligt. De ville, besjälade av ädel individualism, trolla fram en klass av småkapitalister, som skulle stödja deras tänkesätt. Socialdemokraterna däremot lutade mest åt tanken på kollektiva storbruk, dels för att sådana tekniskt sett skulle kunna drivas som kornfabriker och gränsen mellan arbetare och bonde utplånas, dels därför att de fruktade, att tillvaron av en stor småbondeklass i landet skulle öka fascistfaran. Så småningom beslöts väldiga jordexpropriationer, naturligtvis med ersättning till ägarna från staten. Några större, omedelbara verkningar hade dock icke detta fruktansvärda beslut. Stora anslag för verkställande av brådskande arbeten inom de stora jordbruksområdena, där arbetslösheten växte och bonderevolutionen ständigt grodde, beviljades och utdelades däremot. Allmän rösträtt infördes och i feststämning gick folket till val.

Fröjden skulle emellertid inte bli så långvarig.

Den liberala regeringen var full av goda avsikter. Men dess reformer stannade i komprometterande utsträckning på papperet. De verkliga handlingarna gävo inte direkt uttryck åt avsikterna. Den nobla teorien levde sitt eget upphöjda liv i utskott och parlamentsbeslut utan att förbindas med praxis, med klasskamp, med en strid på liv och död mot en den hänsynslösaste reaktion, som redan från början rustade sig att undergräva och störta republiken. Förbindelsen mellan folkets stora upproriska massa och den försiktiga regeringen, som undan för undan gav vika för inflytandena från höger, blev mycket snart tämligen illusorisk. Redan på hösten 1933 nödgades de socialdemokratiska regeringsmedlemmarna av hänsyn till väljarmassorna lämna regeringen. Denna fortsatte att under ständiga personskiften existera vidare, ovanför och utanför folket, i den parlamentariska olympen, som skakades av de folkvalda gudarnas outröttliga gräl och trätor. Under tiden handlade de reaktionära krafterna. Redan år 1932 försökte general Sanjurjo genom en statskupp återinföra den gamla regimen. Han dömdes till livstids fängelse. Men det är karaktäristiskt för de fascistiska klickarnas reella maktställning, att han efter en mycket kort tid benådades, året därefter invaldes han i cortes och år 1936 omkom vid en flygolycka i Lissabon, då han, ständigt trogen sina upphöjda ideal, var på väg till Burgos för att övertaga ledningen av det nyss utbrutna militärupproret.

Republikens generallinje var, för att våga en vits, inte särskilt lyckad. Den var inte tillräckligt stark, därför att den inte var tillräckligt radikal.

Den frasadikalism, som florerade, fick sitt kanske amplaste uttryck i författningen.

”Författningen är ett typiskt liberalt dokument”, skriver Edward Conze. ”Den är modellerad efter den olycksaliga Weimarförfattningen och offerar åt tom fraseologi.

Så förklarar till exempel den första artikeln, att Spanien är en demokratisk republik av arbetare av alla stånd, som organisera sig till en regim, där rättvisa och frihet råder. Ett stort antal artiklar förblevo tomma ord under republikens första år, exempelvis artiklarna 10 till 22, om de olika provinsernas autonomi. Artikel 25 förbjuder all censur. Men icke desto mindre utkommo de spanska vänstertidningarna med stora vita fläckar. Asylrätten, som garanterades i artikel 30, kränktes ständigt. Artikel 46, som förklarar, att arbete i någon av dess olika former är en obligatorisk, social skyldighet, har aldrig tillämpats, om inte att sitta på kaféer och klippa kuponger

skall betraktas som någon sorts nytt slag av arbete. Av hela Weimarförfattningen överlevde så småningom endast en artikel tidens påfrestningar. Det var den beryktade artikel 48, som förklarade det konstitutionellt att upphäva konstitutionen. På samma sätt kan regeringen, enligt artikel 42 i den spanska författningen, i den allmänna säkerhetens intresse genom ett dekret sätta de flesta av de konstitutionella rättigheterna ur funktion. Alldeles som i Tyskland ha regeringarna varit svaga för att återropa sig på denna artikel. Ehuru republiken garanterar varje arbetare sådana livsvillkor, som förutsätts för, som det heter, en människovärdig tillvaro, har den inte varit särskilt framgångsrik i detta hänseende. Det enda nya draget i författningen är dess respekt för folkförbundet, som ständigt betonas. Men även om författningen förklarar, att Spanien, som det står i artikel 6, avstår från att använda sig av krig som ett instrument i sin nationella politik, så ha händelserna år 1934 visat, att ett krig mot det egna folket inte är krig utan bara polisåtgärder och detta långt innan ärkebiskopen av York beslöt sig för att göra denna distinktion. Den spanska författningen är, för att sammanfatta, ett mycket välmenande dokument, men icke stort annat”.

Denna hårda dom gäller obetingat för republikens första skede. Men sedan dess har författningen blivit ett organ i de breda massornas kamp mot krig och fascism. Det ideella innehållet i den, som under de första åren var fraseologiskt, har fått en stor, reell och tragisk innebörd.

Fascistisk kontrarevolution

På hösten 1933 lämnade, som redan framhållits, de tre socialdemokratiska ministrarna den liberala regeringen. Sedan först Lerroux och därpå hans partivän Barrio, båda tillhörande den republikanska unionen, som partiet kallades, misslyckats i sina försök att skapa parlamentariskt underlag för en moderat, borgerlig regering, upplöstes cortes och nya val utskrevos. Valen ledde till en överväldigande framgång för de konservativa. Det var första gången den kvinnliga rösträtten prövades och det hade lyckats prästerskapet att agitera upp en formlig korstågsstämning mot republiken hos kvinnorna och överhuvud ute på landsbygden. Till den reaktionära segern bidrog även splittringen inom arbetarrörelsen och anarkosyndikalisternas valbojkott. Endast därigenom, att den borgerliga vänstern och socialdemokraterna vid omval i december bildade en valallians förhindrades etablerandet av en ren, konservativ majoritet i cortes. Bland dem, som föllo igenom vid valet, befann sig regeringschefen, Martinez Barrio, själv. Högerpartierna fingo 207 mandat, mellanpartierna 169 och vänstern 99. Som obestridlig segrare i valet utgick Gil Robles, den katolska folkaktionens ledare, vilken med påvens hjälp lyckats samla det mesta av de reaktionära strömningarna för sitt parti, vilket erhöll inte mindre än 113 representanter i kammaren.

Valkampen hade stått om de tidigare antagna lagarna om jordreformer, konfiskeringen av adels- och kyrkogods och tvångsuppdelningen av jord i vanhävd. En annan stridsfråga var lagen om statens övertagande av undervisningen. Alla sådana planer stötte på ett frenetiskt motstånd från katolikernas sida.

Valet var ett kraftigt bakslag för den borgerliga republiken. Den nya regeringen, en samlingsministär, nödgades slå till reträtt för godsägarintressena och lova att inte genomföra några reformer, vilka kunde skapa förvirring i det ekonomiska livet, som man behagade uttrycka sig, och såra folkets, märk väl, heligaste känslor.

Reaktionen mobiliserade sina krafter. Det var tydligt att republiken var i fara. Att taga initiativet till att rädda den föll på arbetarmassornas lott. Men så motsägelsefull är den sociala verkligheten i ett kapitalistiskt land, att situationer kunna uppkomma, i vilka de parlamentariska stridsmedlen endast kunna bevaras genom energiska utom-parlamentariska strider. Det var fallet i den spanska

republiken år 1934.

En febril spänning härskade i hela landet. Luften var laddad med oro. Händelserna antogo ett hektiskt tempo. Civilgardet, som skapats till republikens skydd, användes hänsynslöst för att överallt slå ned arbetarna och bönderna, som rörde på sig och Den spanska falangen, Primo Rivera den yngres fascistorganisation, började oförskräckt tillämpa samma stöttrupptaktik, som redan tidigare lett till så fatala konsekvenser i Tyskland och Italien.

Världskrisen tillspetsade sig mer och mer, arbetslösheten växte, brödpriset steg med sextio procent, potatispriset fördubblades. Arbetarna satte sig överallt till motvärn mot hungerlönerna och blodiga strejker och kravaller skakade landet. Bondemassorna väntade förgäves på den utlovade jordfördelningen och när de i sin förtvivlan själva gingo till verket och började odla jord, som godsägarna lämnat obrukad, fingo de med död och pina betala sin missaktning mot äganderättsprincipen, som är långt heligare än några människoliv. Gil Robles fordrade snart öppet ”republikens likvidering”.

”Den 5 juni 1934 förklarar regeringen landet i belägringstillstånd”, skriver Arthur Koestler, från vilken när- mast föregående uppgifter hämtats. ”Mot slutet av augusti avlossar fascistledaren Primo de Riveras syster från sin automobil sex dödade revolverskott mot den kvinnliga socialisten Juanita Rico. Mordet förblir ostraffat. 70,000 arbetare deltaga i Juanita Ricos begravning i Madrid. Den 5 oktober 1934 uppmanar Alcala Zamora tre av Gil Robles partikamrater att inträda i regeringen. Samtidigt mobiliserar regeringen trupperna. Den vet, att arbetarna äro beslutna att besvara fascisternas försök att övertaga makten med generalstrejk och är för sin del beslutna att återställa ordningen enligt Görings recept. Trupperna få befallning att skjuta. Den 6 oktober kommer det i de flesta av de stora spanska städerna till sammanstötningar, som provoceras av officerarna och civilgardet i arbetarkvarteren. I de baskiska provinserna, i Bilbao, San Sebastian och Irun pågå striderna i fjorton dagar. Men i händelsernas medelpunkt står Asturien”.

De uthungrade asturiska gruvarbetarnas förtvivlade, hopplösa kamp i oktober 1934 med yxor och stenar, med dynamit och gamla gevär mot regeringstrupperna har redan blivit legendarisk.

Nu efteråt se vi klart. Vad som ägde rum under dessa blodiga dagar var varken mer eller mindre än inbördeskrigets generalrepetition. Den åttonde oktober gav regeringen på Gil Robles, det katolska partiets ledare, förslag order om, att den marockanska legohären skulle sändas till Asturien för att slå ned gruvarbetarna. De färgade trupperna uppfyllde sin heliga mission utan några liberala skrupler. I skaror höggos arbetarna ned. Luften fylldes av på sträckbänkarna och med tumskrubar marterade människors vrål, av lukten av bränt människokött, av föräldralösa barns och övergivna kvinnors gråt.

Den härskande, spanska klassens uppgörelse med de arbetare, som i sin förmäthenhet vågat trotsa dess befallningar och som kämpat för att få leva ett eget liv, kan endast jämföras med den franska bourgeoisiens fanatiska repressalier efter Pariserkommunen eller de vita officerarnas vansinniga blodbad på arbetarna i fånglägret vid Ekenäs efter det finska inbördeskriget.

Domstolarna arbetade oavbrutet. Hundratals dödsdomar utfärdades. Fyrtiotusen människor kastades i fängelse.

Fascismen hade visat sitt rätta ansikte. Det spanska folket skulle inte glömma det.

Inbördeskrigets utbrott

Den blodiga massakern på de asturiska gruvarbetarna utgör vändpunkten i den spanska republikens historia. Borgarklassen delades. En grupp med presidenten Alcala Zamora i spetsen, i

grund och botten en katolsk reaktionär, gick beslutsamt åt höger, en annan grupp, inom vilken Manuel Azaña stod som det ledande namnet, gick lika beslutsamt åt vänster. Det blev allt svårare att skapa parlamentariskt underlag i cortes för en regering. Sju regeringar avlöste varandra i rask följd, under det att nöden tilltog och oroligheterna trots den oerhörda terrorn från myndigheternas sida inte ville upphöra ute i landet.

Den 4 maj 1935 tillsattes en regering bestående av sex ministrar ur det moderat borgerliga lägret och fem ministrar ur det klerikalt fascistiska lägret. Det var meningen, att den skulle försöka genomföra en författningsreform, återinföra religionen i undervisningen och återupprätta statskyrkan.

Det var tydligt, att det nu var Gil Robles, som bestämde kursen. Men man hade gjort upp räkningen utan värden.

I januari 1936 nödgades Alcala Zamora motvilligt, då det visade sig omöjligt att under de rådande parlamentariska förhållandena få en stark regering till stånd, upplösa cortes och utlysa nya val.

På kommunisternas initiativ bildade under valkampanjen några av de radikala, borgerliga partierna, republikanska vänstern, som leddes av Azaña, republikanska unionen, vilkens främste man var Barrio, katalanska vänstern, som stod under Companys ledning, en valallians med de socialdemokratiska och kommunistiska partierna till republikens försvar. Anarkosyndikalisterna uppställde visserligen ingen egen kandidatlista, men uppmanade sitt folk att delta i valet.

Detta är den berömda spanska folkfronten. Den hade på sitt program amnesti åt de 30,000 politiska fångarna, kravet på agrarreformens genomförande, värnandet av den borgerligt demokratiska författningen. Kommunistiska partiet betonade uttryckligt, att det i denna politiska situation inte kunde vara fråga om förverkligandet av några socialistiska planer utan att den gemensamma kampen mot fascismen måste gå före allt annat.

En våg av hänförelse spred sig över landet som ett resultat av denna enighet mellan alla de radikala krafterna och folkfrontens triumfer överträffade även de vildaste förväntningarna. Det visade sig nu, vilken oerhörd betydelse det har, att arbetarklassen enas. Det stod klart, att det var splittringen och fiendskapen inom arbetarnas och radikalernas egna led, som utgjort fascismens starkaste vapen. Trots en hänsynslös valterror, trots de måttlösa åtgärder, med vilka de reaktionära myndigheterna sökte hindra folkfrontens propaganda, samlade den folket, ryckte den befolkningen långt in i medelklassen med sig, de reaktionära kandidaterna röstades ner, de radikala representanterna buros oemotståndligt fram på folkmassornas händer. Fascismen maldes sönder i valet. Reaktionen förlorade 147 mandat. Folkfronten besatte 278 platser i cortes, under det att motståndarna, med sina svarta garden, endast lyckades erövra 205. Omröstningen gav inte endast folkfrontspartierna absolut majoritet i cortes utan utgjorde även ett direkt personligt misstroendevotum mot de reaktionära ledarna. Gil Robles kandiderade i tre provinser, däribland i huvudstaden, och utslogs i alla tre, Lerroux i två provinser, däribland Barcelona, men det gick inte, och Primo de Rivera junior slutligen, de fascistiska banditligornas hatade organisatör, försökte förgäves i åtta provinser vinna folkets förtroende. Man ville inte veta av honom och hans pistoleros.

Redan strax efter valutgången började den fantastiska lögnpropagandan mot den spanska republiken. Slagen till marken, seende makten glida ur sina händer skydde den spanska reaktionen inga medel. ”Ett spöke går genom världen”, skriver Karl Marx, ”kommunismens spöke”. Det var detta, som frammanades. En fascistisk skräckpropaganda började. överallt beskylldes kommunisterna för illdåd, mord och plundringar. Kadetterna i Toledo ryckte ut en

kväll och företogo en blodig razzia, under vilken alla försäljare av radikala tidningar slogos ned. Arriba España, det var den förvildade fascistiska ungdomens härskri, vakna Spanien. Lögn, överfall, slagsmål, kravaller, inga stridsmedel voro nu för dåliga att användas. Den nye ministerpresidenten Manuel Azana förklarade för en medarbetare i Paris Soir: "Före valet uppställde vi ett minimumprogram för reformer och vi ämnar hålla oss till det. Jag ämnar regera i överensstämmelse med lagarna. Inga farliga nyheter! Vi önska fred och ordning, vi äro moderata!" Men vad hjälpte det? Nu när de medeltida institutionerna hotades ville fascisterna ut på gatan. Nu var det de, som sågo rött. De ville med batonger slå ned folket. De voro kränkta i sitt innersta. Deras idealism flammade upp. De ville behålla sina ägodelar. Nu fanns det inga gränser för deras förbittring, deras panik, deras furia. Inbördeskriget nalkades oemotståndligt. Vad lönar det sig att predika för ett åskväder? Det gick som det måste gå. Historien visar, att en privilegierad klass endast ytterst sällan uppger sin privilegierade ställning utan strid, blodig strid to the bitter end.

Den nya folkfrontsregeringen förstod, att den endast kunde bevara folkets förtroende, om valprogrammet realiserades. Fängelserna öppnades och fascismens tusentals offer släpptes ut ur cellerna, befriades från sina fångvaktare, sina kedjor, från svält, från hunger och slag. Jordreformen började kraftigt att, till godsägarnas förfäran, verkligen genomföras. Följande statistik ger en bild av, huru långsamt man före februarivalet och huru raskt man efter detsamma gick till väga:

	Exproprierad jord i acres	Ant. Arbetare som fått jord	Kostnader för staten
Från 1932 till febr. 1936	17,000	1,360	5,3 milj. pesetas
Två mån. senare	51,000	3,600	11 "
Till slutet av juni	105,800	5,800	28 "

Siffrorna tala sitt tydliga språk. Ingen kunde misstaga sig på situationen. Det var inte fråga om att socialisera samhället. Men ärevärdiga, från medeltiden härstammande förhållanden voro i fara. Det gällde den feodala egendomen. Då slog den härskande klassen till. Hur är det en svensk diktare skriver?

"Upp ni, som äga gods i andens värld!
Till denna valplats gå vi man ur huse,
ty gränsen mellan människa och buse
få inga feiga domslut plåna ut."

Även de okunniga spanska jordpotentaterna ansågo sig tvungna att slåss för sina domäner i andens rike.

Den 13 juli mördades det republikanska stormgardets populäre ledare, Castillo, på öppen gata i huvudstaden av fascisterna. Dagen därpå hämtade hans män Calvo Sotelo, en av reaktionens stora män, i hans villa, satte honom i en bil och då de på väg till polisstationen med honom förföljdes av en motoriserad fascistisk trupp, sköto de ner honom. Detta blev gnistan i krutdurken, den ömkliga förevändningen för det förfärliga krig, som nu pågår, på samma sätt som mordet i Sarajevo några årtionden tidigare för världskriget. Den 17 juli 1936 höjdes upprorsfanan i spanska Marocko. Den första akten i det kommande stora kriget började. Det framkallades av fascisterna. Det är till sin karaktär ett socialt krig, ett krig mellan klasser. Men det är också ett krig mellan nationer, ett europeiskt krig i miniatyr.

Fascister i alla land, förena er

Vid nyår brukar Madrids befolkning samlas på Puerta del Sol och medan klockslagen förtona från det gamla rådhuset äta tolv druvor, en för varje klockslag. Denna sedvänja bibehöll man även i år. Torget var, när det nya året ringdes in, svart av glada människor, som för ett ögonblick glömde skyttegravarnas elände runt staden och fascisternas bombardemang. Men just som tolvslaget ljöd hördes ett starkt doner från universitetsstaden, där rebellerna hade sitt artilleri uppställt. Det var general Franco, som skickade Madrids innevånare sin nyårshälsning, tolv granater, som slog ned mitt ibland de packade människomassorna. Det blev ett nyår, som man sent skall glömma. Ett antal söndertrasade kroppar lågo utsträckta på Puerta del Sol, för att aldrig resa sig mera. De sårades jämmer och kvinnors och barns skrik fyllde luften.

Denna episod är karaktäristisk för, vad det är fråga om. Det är fråga om fosterlandskärlek, ty man mördar landets befolkning, ödelägger dess städer, skövlar åkrar och fält. Det gäller att försvara religionen. Därför släpper man hedniska morer lösa på det spanska folket.

De dvärgsinnade fascistiska generalerna, jesuiterna, de reaktionära politikerna skulle emellertid, om de varit ensamma, nödgats lägga åtskilliga alnar till sin längd, för att någon längre tid kunna trotsa folkets uppretade jätte, som rest sig till motstånd och skakade sina vapen. Inbördeskriget hade inte varat så värst länge, om de storordiga generalerna uteslutande varit hänvisade till sina egna resurser. Det tog inte lång tid för folket, när det beväpnats, att alla våldsamma åthävor och allt skrävel till trots, slå ned fascisterna i de stora städerna. Men det stod främmande makter bakom de patriotiska upprorsmakarna. De ha undan för undan hänsynslöst fört kriget vidare åt generalerna, när dessas egna krafter befunnit sig på upphällningen. Det är den barbariska tyska och italienska fascismen, som bär ansvaret för, att mördandet på den pyreneiska halvön blivit så långvarigt. Den har tusentals och åter tusentals grymt och meningslöst nedslaktade människors liv på sitt samvete, denna nedriga, fullständigt brutaliserade fascism.

Redan några dagar efter upprorets utbrott gav general Franco en engelsk journalist en intervju, som publicerades i Manchester Guardian den 30 juli 1936. Där förklarade han, att det spanska kriget ”icke blott är en nationell utan även en internationell fråga.”

Händelsernas gång har tillfullo bekräftat riktigheten av denna uppfattning.

När rebellerna slagits ned i Barcelona företogs husundersökningar hos ett antal tyskar, som voro bosatta i staden. Härvid föll ett väldigt material, som omfattade ungefär 40,000 brev, cirkulär, manifest, propagandablad, räkningar och telegram i milisens händer. Det fascistiska spioneriet och tyskarnas konspirativa aktivitet i den spanska republiken kunde med stöd av dessa aktstycken nästan in i minsta detalj klarläggas. Det visade sig, att det var fråga om en organiserad verksamhet av ofantligt mycket större omfång än någon tidigare kunnat ana.

Den, som tagit del av Franz Spielhagens bok *Spione und Verschwörer in Spanien* (1936), där detta material framlägges, kan inte hysa något som helst tvivel om, att den tyska interventionen i de spanska förhållandena började redan före inbördeskriget. Nationalsocialisterna hade femtio hemliga Ortsgrupper i landet, underordnade en enhetlig ledning, som först var förlagd till Madrid, sedan, när det blev för riskabelt där, till Barcelona. Som ledare fungerade på sista tiden en tjuguåttårig nationalsocialist,

Hans Hellerman, vilkens sysselsättning maskerades bakom en importfirma Hellerman & Philippi. Denne och hans medarbetare underhöll livliga förbindelser med Primo de Rivera och den spanska falangens medlemmar, som de bistodo med råd och dåd. När det drog ihop sig till inbördeskrig på försommaren och sommaren 1936 organiserade de om Ortsgrupperna till

stöttrupper, beredda att aktivt understödja de spanska fascisterna, när garnisonerna reste sig och den inhemska falangen ryckte ut, för att genom terror i arbetarkvarteren förlama allt motstånd från befolkningens sida. En liten notis, nedkastad på en papperslapp av Hans Hellerman själv, ger besked härom. Den råkade befinna sig bland de papper, som beslagtogs vid milisens razzia i Barcelona och har följande lydelse:

”Till den 15 juni anmäla frontkämpar.
Till den 25 juni fullständiga emigrantlistorna.
Undersöka, om code föreligger.
Skaffa propagandamaterial.
Flygmaskiner.”

Denna notis är daterad den 28 maj 1936. Den utsäger varken mer eller mindre än att den national-socialistiska utlandsorganisationen begärt, att alla frontkämpar innan den femtonde juni skola anmälas, att nya svarta listor över de tyska emigranterna på spanskt område skola upprättas, att Hellerman fått i uppdrag att undersöka om ortsgrupperna äro bekanta med utlandsorganisationens code, att han skall se till, att lämpligt propagandamaterial, som omedelbart kan utnyttjas vid ett putschförsök, förefinns och slutligen att utlandsorganisationen har några önskemål, om vilkas allmänna karaktär man väl inte behöver sväva i tvivelsmål, rörande de flygmaskiner, som stå till organisationens förfogande.

Notisen kastar i all sin obetydlighet ett blixtljus över de nationalsocialistiska utlandsorganisationernas medbrottslighet i det spanska upproret. Det är alldeles tydligt, att de tyska ortsgrupperna i god tid förbereddes på den planerade statskuppen.

Det kan likaså fastställas, att de nationalsocialistiska tyskarna på halvön redan på detta tidiga stadium utrustade sig själva och upprorsmännen, närmast då de falangistiska stöttrupperna, som ju direkt organiserats efter tyskt mönster, med vapen. Den 26 april 1936 flyger Hans Hellerman, naturligtvis på diplomatpass, utställt av den tyska ambassaden, till Tyskland för att hämta instruktioner. Efter hans återkomst avsändes följande brev från importfirman Hellerman & Philippi till var och en av ortsgrupperna:

”Ärade affärsvän.

Sommarsäsongens början ställer även Er inför nödvändigheten att förnya Er lager. Herr Hellerman, som nyss återvänt från en resa till Tyskland, har medfört förmånliga offerter av alla de slag, som säkert skola intressera Er. Då vi endast besitta några få modeller av de nya varusorter, för vilka vi övertagit agenturen, vore vi Er mycket förbunden, om Ni under de närmaste dagarna ville avlägga ett besök hos oss.”

Trettiofå ledare för ortsgrupper avhämtade, efter vad som kunnat fastställas, mellan den första och den tionde maj de nya varorna i Barcelona.

Madridpolisen har på ett absolut övertygande sätt lyckats fastställa att en tysk agent under maj, juni och juli levererade minst 497 tyska pistoler åt falangisterna i huvudstaden. Men vapensmugglingar av ännu större omfattning förekommo även. Efter general Sanjurjos besök i Berlin i mars, under vilket han var Adolf Hitlers personliga gäst och avlade visiter hos de stora, tyska rustningsfirmorna, förmedlade riksvärnsagenten Gunz i Barcelona, som uppträdde som representant för en tysk industrifirma, Windkraftzentrale Wilhelm Teubner i Berlin, större vapenmängder till den spanska generalstaben. Krigsministeriet, där en broder till hans kompanjon, Alvaro de Malibrán, beklädde en hög ställning, var direkt inblandat, likaså de tyska handelskamrarna och olika spanska handelsattachéer.

Med alla medel nästlade sig de tyska nationalsocialisterna redan under republikens första år in i de spanska förhållandena och förberedde en fascistisk omvälvning.

Vid alla hamnar sysselsattes särskilda hamninspektörer, som hade till uppgift att undersöka stämningen ombord på de tyska fartyg, som besökte hamnarna och att spionera på de tyska emigranterna för att om möjligt med de spanska myndigheternas hjälp under en eller annan förevändning söka få dessa utlämnade och hemskickade till tredje riket. En otrolig kontroll av alla tyskar i landet hade organiserats. Deras samtal avlyssnades, ofördelaktiga yttranden antecknades noggrant, sändes hem och där väntade svidande efterräkningar den intet ont anande, när han kom tillbaka. Nästan alla spionerade utan att ana, att de själva voro föremål för liknande spionerier, på sina bekanta. Ett stort antal skrivelser, som avslöja denna sida av de nationalsocialistiska utlandsorganisationernas verksamhet, vilken i och för sig, i förbigående anmärkt, är karaktäristisk för den tyska diktaturens dåliga samvete, befinner sig i den katalanska polisens händer.

Men viktigare ur inrikespolitisk spansk synpunkt är den outtröttliga fascistpropaganda de tyska agenterna bedrev. De tyska konsulerna missbrukade sin ställning och smuglade egenhändigt iland nationalsocialistiskt agitationsmaterial från de tyska båtarna. Särskilda belopp anslogos för mutningar av tullen. Den tyska ambassadens asylrätt användes för att skydda hemliga handlingar, som utlandsorganisationens ledning och ortsgrupperna inte själva vågade förvara. De spanska tidningarna mutades systematiskt och försågos med på det tyska propagandaministeriet författade artiklar, som de till och med fingo betalt för att publicera. Av den nationalsocialistiska partiledningens i Barcelona kartotek framgår, att inte mindre än tjugutvå stora spanska tidningar stodo under tyskt inflytande, däribland Gil Robles officiella organ Informaciones och Spaniens största tidning A B C. Antikomintern, Fichteförbundet och andra sådana organisationer försågo hotellens läsrum, biblioteken, järnvägarnas väntsalar med lämpliga propagandablåd och broschyrer, ibland på tyska, men oftast på spanska.

På grundval av siffror, vilka dokumentariskt kunna beläggas i de funna handlingarna, gör Spielhagen följande sammanställning av de penningssummor, som under år 1935 av tredje riket ställdes till den hellermanska riksledningens och ortsgruppernas förfogande:

	Pesetas:
Från utlandsorganisationen	132,000
Från tyska arbetsfronten	180,000
Från utrikesministeriet	85,000
Från propagandaministeriet	360,000
Vinterhjälpmedel, som användas till propagandistiska ändamål	60,000
Fichteförbundets årliga budget i Spanien	250,000
Gestapoagenturer och spioner	576,000
Bidrag från tyska firmor	1,200,000
	Summa 2,843,000

Det kan efter allt, som kommit i dagen, inte bestridas, att den tyska fascismen direkt är medansvarig i förberedelserna till det spanska inbördeskriget. Redan tidpunkten för dess utbrott är komprometterande för den tyska politiken. Den 11 juli 1936 ingicks det tysk-österrikiska handelsavtalet och därmed var det svåraste hindret, som stod i vägen för ett djupare samförstånd mellan tyskar och italienare, undanröjt. Det är säkerligen ingen tillfällighet, att det spanska upproret utbröt sex dagar senare.

Den italienska fascismen synes icke, upptagen av sitt blodiga, abessinska rövertåg, ha utövat samma energiska, underjordiska verksamhet inom den spanska republikens gränser som den tyska och någon italiensk motsvarighet till den hemliga, nationalsocialistiska riksorganisationen på spansk jord är i varje fall icke hittills bekant. Däremot föreligger ett dokument, som klart avslöjar, att Mussolini redan i mars 1934 lovade de spanska reaktionärerna, vilka redan då förberedde sig att med våld störta republiken, sitt stöd. Det är ett aktstycke, som funnits av den republikanska polisen i ett hemligt fascistiskt arkiv och det rör underhandlingar två spanska fascistorganisationer, Comunion tradicionalista och Renovación Española, fört med Mussolini. Dess innehåll är minst sagt sensationellt:

Det lyder som följer:

”Undertecknarna av detta dokument, generallöjtnant don Emilio Barrera, don Rafael Olajabal och don Lizarza, representanter för Comunion tradicionalista, och don Goicoechea, ledare för Renovación Española, ha som ett vittnesbörd om, vad som förekommit vid ett sammanträffande klockan 4 på eftermiddagen i dag den 31 mars 1934 med Mussolini, den italienska regeringschefen, och marskalk Italo Balbo, nedskrivit följande memorandum. Sedan Mussolini i detalj genom svar på frågor, som ställdes till oss av honom, underrättat sig om det politiska läget, liksom om stämningen och situationen inom armén och flottan och om de två monarkistiska partierna i Spanien, förklarade den italienska regeringschefen för de närvarande:

För det första, att han var benägen att med användande av nödvändiga hjälpmedel understödja de två oppositionspartierna mot den bestående regimen i Spanien i deras ansträngningar att omstörta densamma och ersätta den med en regering, avsedd att förbereda monarkiens fullständiga återinförande. Denna förklaring upprepades högtidligt tre gånger av Mussolini. Den mottogs av de närvarande med naturliga uttryck för erkänsla och tacksamhet.

För det andra, att han som en praktisk konsekvens av detta beslut och för att bevisa allvaret i sitt löfte var villig att omedelbart ställa 20,000 gevär, 20,000 handgranater, 200 kulspjut och 1,500,000 pesetas till förfogande.

För det tredje, att denna hjälp hade preliminär karaktär och att den vid lämplig tidpunkt skulle följas av ännu mera betydande assistens i proportion till i vad mån det utförda arbetet berättigade till eller omständigheterna nödvändiggjorde sådan.

De närvarande förklarade sig tillfredsställda med, att den ovannämnda penningsumman omhändertogs av don Rafael Olajabal som representant för båda organisationerna. Det beslöts, att han skulle placera den i Spanien och ställa den till de båda partiledarnas, greve de Rodezno och don Antonio Goicoechea, disposition, varefter den av dem skulle fördelas på ett sätt, som de själva finge avgöra.

Likaså kom man överens om, att de nämnda ledarna skulle ge nödvändiga order om de ovannämnda vapnens fördelning och vidtagna erforderliga åtgärder för deras transport till och distribution i Spanien.

Rom den 31 mars 1934.

Signaturer.”

Detta dokument, vars äkthet är höjd över alla tvivel, avslöjar icke blott, att de spanska fascisternas upprorsplaner gå år tillbaka utan klagör även en gång för alla och slutgiltigt den italienska fascismens cyniska delaktighet i och medverkan till dessa planer. Redan år 1934 intervenerade Mussolini i den spanska republikens inre angelägenheter och levererade pengar, vapen, ammunition åt de fascistiska ligorna. Att han var fullt medveten om det förestående

militärupproret och redan innan dess utbrott förberedde sig att aktivt understödja detsamma kan även ledas i bevis. Den 15 juli, alltså tre dagar innan Franco höjde upprorsfanan i Tetuan, fingo ett antal piloter order av de italienska myndigheterna att föra en Capronieskader till Marocko. Italienarna deltog i komplotten. De höra till revoltens anstiftare.

Det är karaktäristiskt för alla sociala omvälvningar, att ett antal hemliga dokument, som under de tidigare förhållandena varit oåtkomliga, härvid komma fram i dagens ljus. En av de ryska kommunisternas första åtgärder var att publicera de hemliga krigsöverenskommelserna mellan de allierade. På samma sätt har den spanska militärrevolten lett till ett antal högst överraskande avslöjanden. Madridpolisen beslagtogs i början på detta år ett par kistor med papper, som tillhört republikens första president Alcala Zamora, nu i landsflykt. Härvid visade det sig, att icke blott han utan även Lerroux, reaktionens liberala gallionsfigur, under det att de beklädde republikens högsta förtroendeposter, direkt underhandlade med monarkisterna och de antirepublikanska ligorna om en statskupp. Sådana skälmar är det, som förberett inbördeskrigets elände. Med hat, harm och förakt vänder sig det spanska folket, som nu vaknat till medvetande om de höga herrarnas förräderi, vilket för övrigt är ägnat att göra folken i alla land misstänksamma mot dessa dignitärer i ordnar och kraschaner, som överallt säga sig företräda de arbetande massornas intressen, mot de avslöjade förrädarna. För dem, Lerroux, Zamora och de andra, gives det ingen återvändo. Det spanska folket vill inte längre veta av dem. Det är slut på deras lusiga regim. Till och med deras egna söner vända sig mot dem. Alcala Zamora har nödgats se sig desavuerad av sin egen son.

”När jag för några månader sedan lämnade min familj för att sluta mig till den republikanska armén, kunde du inte nog fördöma mitt uppträdande och du nöjde dig inte med att låta detta fördömande av mitt handlingssätt stanna inom familjen utan gav det en internationell publicitet”, skriver Castillo Zamora den 4 april 1937 i ett öppet brev till fadern. ”I dag vänder jag mig till dig på samma sätt som du har gjort det till mig, alltså offentligt, för att fråga dig, om jag handlat rätt eller orätt, ty mitt samvete säger mig med växande styrka, att jag har handlat rätt, alldeles rätt. Det var min plikt som medborgare att försvara den lagliga regeringen mot rebellernas förräderi. Men en ännu heligare plikt var det för mig att efter förmåga stå på folkets sida, när det slogs för sin existens och för sin rätt att styra sig självt. I dag finns det emellertid ett ännu starkare skäl att delta i kampen. Spanien är föremål för en tysk och italiensk invasion. Det försvarar sitt oberoende. Det är en sanning, som jag kunnat verifiera med mina egna ögon. Kämpande mot tyskarna vid Jarama och mot italienarna vid Guadalajara har jag fått uppleva vad ett land, utsatt för fientliga invasionsarméer, vill säga och jag har känt skam, raseri, indignation vid tanken på dem, som öppnat portarna på vid gavel för främmande erövrare och ändå utgiva sig för att vara nationalister. Under vårt avancemang i provinsen Guadalajara ha vi icke mött en enda spansk soldat, ingenting, som kunde inge oss den föreställningen, att det verkligen var fråga om ett inbördeskrig. Det är i själva verket inte heller fråga härom utan om ett nationellt frihetskrig. Våra städer äro ockuperade av en reguljär utländsk arm, som utan att respektera någonting plundrar överallt och inte ens skonar våra historiska och konstnärliga skatter, vår civilbefolkning beskjutes och mördas av utländska flygare. Jag är lycklig över att få kämpa i den republikanska arméns led och göra min plikt mot mitt land. Jag är säkrare än någonsin på, att det spanska folkets seger icke blott kommer att bli en spansk seger utan även en seger för den universella demokratin.”

Den gamla patriarkaliska regimen är slut i den spanska republiken. Spaniens söner vända sig med raseri mot de gamla, vilka som Castillo Zamora skriver till Alcala Zamora, öppnat dörrarna på vid gavel för de främmande arméerna. Deras tid är förbi. De kunna aldrig komma igen.

De reaktionära spanska klickarna hade aldrig vågat vädja till vapnen, om de inte fått stöd av två

förvildade europeiska stormakter. Men med de bruna stormtrupperna och de svarta gardena bakom sig kände sig de desperata spanska generalerna, godsägarna och jesuiterna tillräckligt starka för att våga förklara sitt eget folk krig. Det är emellertid bara en naturlig konsekvens just av deras militära svaghet, att tyskarna och italienarna så småningom under krigets gång helt enkelt sköt dem i bakgrunden och sig själva i förgrunden, ryckte till sig nästan hela ledningen och därigenom resolut förvandlade kriget från en utifrån understödd coup d'état till ett imperialistiskt erövringskrig med syfte att göra det till hela sin ekonomiska struktur halvkoloniala landet till ett fascistiskt lydland. Officersmyterierna i Tetuan och Cordova röja den förbittring och förtvivlan, som denna för de kortsynta spanska generalerna troligen oförmodade utveckling redan framkallat inom kretsar, där en naiv och oklar fosterlandskärlek faktiskt utgjorde en drivkraft till deltagande i upproret. Men de hänsynslösa fascistiska stormakterna bemäktiga sig målmedvetet, utan att låta sig hindras, den ena ekonomiska och militära nyckelpositionen efter den andra.

Kampen om Spaniens naturtillgångar

Det är nog inte många längre, som äro så godtrogna, att de inbilla sig, att Hitler och Mussolini verkligen stödjade den stackars Franco enbart därför, att de, som de själva påstå, äro fast beslutna att med alla till buds stående medel utrota den europeiska bolsjevismen. Detta är ju en tom propagandafas, som ingenting säger om det verkliga läget. Men det är onekligen betecknande för den låga politiska nivå, som alltjämt utmärker folken, att de reaktionära tidningarna ostraffat och utan att utsättas för homeriska löjen från läsekretsens sida dag för dag, vecka för vecka kunna upprepa en sådan fantastisk dumhet.

Redan när upproret planerades hade de fascistiska stormakterna mycket bestämda syften med den hjälp de utlovade åt den spanska reaktionen. De ville stärka sin utrikespolitiska ställning. Förefintligheten av en fascistisk statsmakt på den iberiska halvön i allians med Hitler och Mussolini skulle bara det varit en stor vinst för de fascistiska stormakterna. Men när det så visade sig, att kriget mot den ursprungliga förmodan drog ut på längden och de reaktionära, spanska kretsarnas ömkliga hjälplöshet undan för undan på det mest häpnadsväckande sätt blottades förändrade tyskarna och italienarna sina planer. General Franco sjönk, under det att han fortsatte att paradera som en grotesk förgrundsfigur inför världsoinionen, i realiteten sakta, men obevekligt ned till en de fascistiska diktaturens ståthållare. Endast genom att ställa sitt land till de utländska makternas förfogande kunde den reaktionära juntan fortsätta kriget och söka rädda några rester av sin gamla, privilegierade ställning. Det är i denna stund de trupperna, som förfoga över de upproriska spanska generalerna och inte tvärtom. I norr ledes de militära operationerna av den tyska generalstaben i Deva, i söder av den italienska generalstaben i Sevilla. Omgiven av utländska ambassadörer och rådgivare ger general Franco den tysk-italienska imperialismen sin patriotiska signatur i Burgos. När det spanska folket kämpar mot nationalisterna, kämpar det, dithän har det gått, för sin nationella frihet. Det är den faktiska situationen, sådan den nu föreligger. Den kan möjligen förskönas, men den kan inte bortresoneras.

Vad vilja då de fascistiska stormakterna?

Från de spanska rebellerna komma utlåtanden, karska till formen, undergivna till innehållet.

”Den nya spanska staten skall intensifiera sina kommersiella relationer med de nationer, som stå den ideologiskt nära”, förklarar, enligt ett telegram från Hendaye d. 9 april 1937, Joaquin Bau, president i Burgosjuntans industri- och handelskammare, i tidningen La Voz España. ”Vi leva i den dirigerade ekonomiens tidsålder. En autoritär kontroll utövas och kommer att utövas över import och export. Vi ämna även i fortsättningen arbeta med absolut auktoritet. Det privata

initiativet skall inte förkvävas, men underordnas staten. För att förverkliga detta program behövs det bara, att alla spanjorer hysa ett blint förtroende för generalissimus Franco”.

Detta uttalande kan lämpligen sammanställas med ett annat meddelande, som utsändes från Hendaye den 19 februari i år.

”Talrika tyska tekniker ha nyss anlänt till Salamanca”, berättas det här. ”De ha till uppgift att introducera metoder för fabricerande av, surrogat, som äro gängse i Tyskland, i de lojala industrierna. Dessutom ha finansexperter med mission att kontrollera utgifterna och inskränka på allt, som inte är absolut nödvändigt för arméns behov, ankommit. Denna hushållning skall möjliggöra återbetalningen av de krediter, som tyskarna givit rebellerna genom sina leveranser av krigsmaterial sedan upprorets utbrott.”

Så ser alltså den dirigerande ekonomi det är fråga om ut i verkligheten. Tyskarna nästla sig med sina tekniska experter in i rebellernas fabriker och utöva genom en särskild finansdelegation en högsta kontroll över hushållningen.

Vad regleringen av import och export angår, så tjänar den, både beträffande den förra och den senare, tyskarnas intresse eller riktar sig, som man också kan uttrycka detta faktum, mot fransmännen.

”De franska exportfirmornas kommissionärer vid spanska gränsen ha för några dagar sedan av rebellernas tulladministration underrättats om, att sådana dokument och legitimationer hädanefter komma att fordras för att varor av franskt ursprung skola få passera, att varje fransk penetration i de av rebellerna behärskade områdena praktiskt taget omöjliggöres”, heter det i ett meddelande från Hendaye av den 13 januari 1937. ”Den formella ordern att stoppa alla franska varor har i kategorisk form utfärdats av militärbefälhavaren i Irun den 9 januari.

På samma tyskvänliga sätt regleras den spanska exporten inom rebellzonen.

I början av mars i år förbjöd Burgosjuntan all export av svavelkis till Frankrike. De spanska svavelkisgruvorna, som framförallt ligga vid Huelva, producera årligen ungefär två miljoner ton, som företrädesvis avsätts till England och Frankrike. Frankrike importerar årligen 450,000 ton svavelkis, varav 60 % är av spanskt ursprung. Svavelkisen, som behövs för fabrikationen av svavelsyra, krut och alla slags explosiva ämnen, är av största betydelse för krigsindustrierna.

Det är inte tu tal om, att den tyska och italienska fascismen söker erövra inflytande över de spanska naturtill gångarna. Det krig de föra är ett imperialistiskt krig, det gäller erövrandet av nya avsättningsområden och råvarukällor.

”Kriget betraktas i Italien som en kraftprestation av den italienska fascismen och det anses allmänt, att det har till syfte att bereda marken för en territoriell, italiensk expansion på den iberiska halvön”, förklarade major Luciano Silvia, som tillfångatogs vid Guadalajara den 12 mars i år, för en fransk tidningsman. ”Denna expansion motsvarar fullständigt den italienska politikens nya inriktning och har till uppgift att skapa förutsättningar för ett fascistiskt förbund.”

I fråga om tyskarna behöver man endast göra en jämförande statistik, för att de ekonomiska orsakerna till den tyska interventionen i det spanska kriget alldeles klart och tydligt skola framträda. Tyskland behöver de spanska mineralerna för sin krigsindustri. År 1928-1929 fördelade sig den spanska mineralproduktionen på följande sätt:

Zink	139,000	ton
Magnesium	80,000	”
Koppar	381,000	”

Svavelkis	1,600,000 ”
Järn	6,800,000 ”

År 1934 importerade Tyskland följande kvantiteter av dessa mineraler:

Zink	127,000 ton	
Magnesium	225,000	”
Koppar	325,000	”
Svavelkis	987,000	”
Järn	8,264,000	”

Det råder inte något tvivel om, att tyskarna inte ogärna skulle se kontrollen över de spanska mineraltillgångarna ligga i sina egna händer.

Vilken betydelse naturrikedomarna ha i den kamp, som föres på den bloddränkta, spanska jorden, framgår direkt av stridernas lokalisering. Att rebellerna på sydfrenten med sådan energi, innan republikanerna i mars började sin framgångsrika motoffensiv, trängde fram vid Pozoblanco, berodde på, att de ville bemäktiga sig kvicksilvergruvorna vid Almaden och kolgruvorna vid Puertollano. Exploateringen av Almadens kvicksilverfyndigheter, de rikaste i världen, låg tidigare genom en koncession i ett italienskt bolags händer och kontraktet hade gått ut några månader innan inbördeskrigets utbrott. Besittningen av Almaden skulle giva italienarna, som betecknande nog dominera på denna front, betydande ekonomiska fördelar, enär de därigenom skulle erhålla så gott som världsmonopol på kvicksilver, en metall nästan lika dyrbar som guld. På samma sätt kan man ur ekonomisk synpunkt karaktärisera striderna på den baskiska fronten som strider om Biscayas järn.

De ekonomiska reflexerna av den pågående kampen på börserna äro också mycket snabba och tydliga. På Pariserbörsen gjorde sig den 22 mars 1937 en hastig nedgång i noteringarna för gruvorna i Rif, Rio Tinto, Huelva och Peñarroya, som behärskas av rebellerna, gällande. Baissen framkallades av nederlaget vid Guadalajara. Samma fenomen visade sig, när republikanerna avancerade på sydfrenten några veckor senare. Rio Tinto noterades, när börsen öppnades, till 2,970, föll omedelbart till 2,910 och slutade vid siffran 2,725. Det innebär ett katastrofalt kursfall på 245 francs. Peñarroya stod i början av dagen i 445 och gick ned till 420. Den sista kurs, som angavs, var 418. Huelvas svavelkis föll från 1,400 under morgontimmarna till 1,370 på eftermiddagen.

Striden står om Spaniens naturtillgångar. Men den har även politiska mål.

Den nya kolonialpolitikens karaktär

Den 17 januari 1936 upplät dr Göbbels som så många gånger förr sin mun. Denna gång hade han emellertid något särskilt viktigt på hjärtat.

”Vi äro en fattig nation”, skrek han. ”Vi sakna råmaterial. Vi måste säga de andra nationerna, att den tiden är nära, då vi måste kräva tillbaka våra kolonier.”

Den 30 oktober 1936 var det ministerpresident Görings tur:

”Det bor 136 människor på en kvadratkilometer i Tyskland”, röt han, ”i England bo 137 människor på en kvadratkilometer. England har för dessa 137 människor en tredjedel av världen till sitt förfogande som kolonier, vi ingenting. Om vi hade en bråkdel av dessa kolonier skulle vi

inte längre behöva tala om, att vi lida brist på råvaror och livsförnödenheter.”

Genom ständiga sådana patetiska deklamationer ha tyskarna under de sista åren nästan lyckats övertyga världen om, att de lida av en fatal brist på råvaror och att en diabolisk samverkan av bojkott, tullskrankor och judisk bolsjevism allvarligt skadat deras handel.

Framför mig ligger emellertid en liten skrift av James Turner, där det göres upp med dessa fiktioner. Författarens argument bestå av tyska siffror.

En jämförelse mellan å ena sidan den tyska råvarutillgången år 1929, då reallönerna och den allmänna levnadsstandarden nådde en höjd, som man nu inte längre ens hoppas på att kunna nå, å andra sidan råvarutillgången år 1935 och 1936 visar, att tyskarna nu ha mera råvaror till sitt förfogande än då. Nettoimporten av textilråvaror utgjorde visserligen år 1929 751,000 ton och år 1935 endast 740,000 ton. Men den inhemska produktionen av konstsilke ökade samtidigt från 26,472 ton år 1929 till 55,000 år 1935

och härtill kommer ytterligare en produktion av fibrer, som uppgick till nästan ingenting år 1929, på 15,000 ton. Tyskland hade alltså avgjort mycket mera textilråvaror år 1935 än sex år tidigare. På samma sätt är det med tillgången på koppar, zink, bly, magnesium och aluminium. Nettoimporten av icke järnhaltiga metaller sjönk från år 1929, då den utgjordes av 1,265,000 ton, till 1,245,000 ton år 1935. Men samtidigt steg den egna produktionen av koppar, bly, zink och aluminium från 268,000 ton år 1929 till 304,000 ton år 1935. Summerar man importen och den inhemska produktionen blir tillgången på icke järnhaltiga metaller större vid den senare tidpunkten än vid den tidigare. Vad järn beträffar behöver det endast framhållas, att importen år 1936 nådde rekordsiffran 9,609,600 ton.

Tysklands klagomål över de svårigheter dess handel och de hinder avsättningen av dess produkter mött på världsmarknaden äro lika kuriösa som dess plötsliga jeremiader över råvarubristen. Härom ge följande siffror besked:

Exporten januari/juni 1935 = 100.

Januari/juni 1936:

Världen	100
Storbritannien	101
Tyskland	114

Den tyska exporten år 1936 har jämförd med den år 1935 vuxit fjorton gånger så mycket som den brittiska, under det att världshandeln förblivit stabil. Tysklands handel har med andra ord förbättrats icke blott absolut utan även relativt, särskilt då i jämförelse med Englands. De plötsliga klagomålen om bristen på avsättningsområden ha alltså inte sin grund i någon sjunkande export utan tvärtom.

Tyskland förfogar över mera samtidigt som civilbefolkningen konsumerar mindre råvaror nu än 1929 och ändå råder det, som alla, vilka ha någon kännedom om tyska förhållanden, erkänna, faktiskt brist på råvaror. Handeln växer, men ändå klagas det högljutt över växande avsättningssvårigheter.

Situationen är onekligen motsägelsefull.

Den enkla förklaringen till dessa underliga motsägelser är den, att tyskarna ha ett maskineri, som slukar allt och ändå inte får tillräckligt. Det är rustningsmaskineriet. Det är den tyska upprustningen och begäret efter valutor till den, som ligger bakom den patetiska klagan över bristen på avsättningsområden. Det är rustningarna och behovet av råvaror till dem, som, fastän

man inte öppet vågar framhålla detta, motivera de allt ihärdigare kraven på kolonier.

Tysk politik av i dag är krigspolitik.

Man behöver kolonier för att kunna rusta, man rustar för att man behöver kolonier.

Båda dessa synpunkter måste tagas med i räkningen, om man vill förstå den tyska fascismens medelhavspolitik.

Kriget mot den spanska republiken avser icke blott att ge tredje riket tillgång till de spanska naturtillgångarna utan det är även ett led i de tyska rustningarna. Först när man förstått detta, inser man, vilken oerhörd fara för världens fred den tyska politiken på spanskt territorium för närvarande är. Vad man kämpar för är fördelaktiga militärgeografiska utgångspunkter i ett kommande krig. Hellre än man släpper sådana utgångspunkter, när man förvärvat dem, accepterar man troligen ett allmänt krig då det ju just är för ett sådant man förskaffat sig dem.

Den nya fascistiska kolonialpolitiken har ett janusansikte, som skiljer den från tidigare kolonialpolitik. Den bereder vägen för kriget genom att söka kolonier, alldeles som den gamla imperialismen, men den söker, till skillnad från densamma, kolonier för att förbereda kriget. Allt strävar hän mot ett krigiskt sammanbrott, ett namnlöst elände i den förfallande, borgerliga världen. En vansinnig samhällsordning inspirerar vansinniga människor och tvärtom. Ekonomien behärskar människorna i stället för människorna ekonomin. Ingen förmår bestämma, om det skall bli uppgång eller nedgång på världsmarknaden. De av människan producerade varorna ha frigjort sig från hennes vilja och leva sitt eget liv, oberoende av varje enskild, föreligga i brist eller överflöd, framkalla stigande eller sjunkande priser, kriser eller blomstringsperioder, regera den enskilde, bolaget, trusten som de behaga och ingen ekonom, hur djupt han än skådar in i sammanhangen, kan upptäcka en verklig lagbundenhet i denna förvirrade varuproduktion och varucirkulation, som till sitt väsen just är anarki och laglöshet. På samma sätt behärska i politiken händelserna politikerna och inte politikerna händelserna. Diplomaterna ila kors och tvärs över vår sönderslitna kontinent, konferera, luncha, intervjuas och konferera ånyo, till dess att något plötsligt inträffar, som tvingar dem att börja konferera på nytt. Så går det fram och tillbaka, besinningslöst, meningslöst, ingenstädes finns det någon trygghet, allestädes oro. Detta är nämligen den förfallande borgerliga världen, en värld, där alla älska freden och alla förbereda kriget. Sådan är den världen, så blind, så ofri, så tragikomisk. Den förfallande borgerliga världen är sådan och ingen kan för tillfället göra något åt det.

Kampen om nyckelpositionerna

Kampen om de militära nyckelpositionerna rasar oavbrutet i medelhavsbacken. Tre staters livslinjer, för att använda Spielhagens träffande uttryck, korsar varandra i Medelhavet. Deras avskärning kan vara av avgörande betydelse för ett krigs utgång. Det franska moderlandets förbindelser med sina afrikanska kolonier, heter det hos samma författare, går genom Medelhavet. Genom Medelhavet går slutligen Englands förbindelseväg med sina indiska dominions, med den egyptiska lydstaten, med den persiska oljan. Nyckelpositionen ligger vid Gibraltar. Den, som behärskar detta 14 kilometer breda sund, innehar därmed även kontrollen över en stor del av världshandeln. När de fascistiska staterna så lidelsefullt intervenser i det spanska kriget, så är det bland annat för att erövra militära positioner vid Gibraltar. Detta är inte ett tomt påstående. Militära åtgärder från fasciststaternas sida ha redan vidtagits.

Den 19 februari 1937 telegraferade en korrespondent till Agence Espagne i Paris, den stora demokratiska pressbyrå, att 200 tyska ingenjörer, tillhörande den reguljära tyska armén, anlät

till Algeciras.

”De tyska ingenjörerna äro åtföljda av ett stort antal artilleriofficerare och ha till uppgift att dirigera upprättandet av nya, kraftiga batterier på den spanska kusten längs den 20 km. långa sträckan mellan Puerta de Marruecos och inloppet till Algecirasbukten. I brittiska kretsar anses denna nyhet lika allvarlig som den om staden Ceutas befästning, som nyligen upprörde opinionen. Redan för två månader sedan började man emellertid ersätta de tidigare kustbatterierna mellan Puerta de Marruecos och Algeciras-bukten med nya pjäser av grövre kaliber och försök anordnades 4 samverkan med batterierna på den marockanska kusten väster om Ceuta, för att utröna, om kanonerna voro tillräckliga för att Gibraltarsundet skulle kunna behärskas. Då dessa försök inte gävo tillfredsställande resultat ansågos nya arbeten nödvändiga. Det är dessa, som nu skola utföras av de tyska ingenjörerna.”

På den marockanska kusten organiseras motsvarande anläggningar.

”Det spanska folket försvarar även det brittiska imperiet”, skriver Madridtidningen Politica den 30 januari 1937 i en uppmärksammat artikel. ”Vad skulle England säga om 420 mm. kanoner med mynningarna riktade mot Gibraltar? Det spanska inbördeskriget förvandlas för var dag som går alltmera tydligt till ett imperialistiskt krig, i vilket det spanska folket, under det att det försvarar sitt eget oberoende och sin rätt till en demokratisk tillvaro även försvarar det brittiska imperiets framtid.”

Den från engelsk synpunkt fantastiska bilden av kanonmynningar, riktade mot det gamla hederliga Gibraltar, som tidningen här så klarsynt frammanar, var i själva verket redan en verklighet. Den franska pressbyrån Agence Espagne utsände i mitten på januari tre ytterst kompetenta medarbetare till spanska Marocko, som oberoende av varandra fingo bedriva sina undersökningar. Vid hemkomsten bearbetade Agence Espagne de erhållna uppgifterna med största kritik och använde sig endast av sådana, som uppgavos och bekräftades av alla tre korrespondenterna.

Det visade sig enligt en rapport av den 14 februari 1937, att tyskarna anlagt följande batterier:

”Vid Benzou fanns det tre tyska pjäser på 405 mm. Detta batteri korsade, enligt vad det utröntes, sin eld med ett tyskt batteri vid Punta Carnero på den spanska kusten. Tillsammans kunde alltså dessa batterier ytterst effektivt bestryka Gibraltarsundet.

Punta Cires och Punta Leona besutto respektive var sitt tyska batteri med 75 mm. kanoner.

På berget Hacho, som dominerar staden Ceuta, hade fyra tyska batterier med 75 mm. kanoner installerats.

Vid San Amaro, på stranden, hade ett tyskt batteri med 75 mm. pjäser uppställt.

Vid Alcazar Serrer ligga fem tyska batterier.

I närheten av Melilla på Kap tre gafflar befinner sig ett tyskt batteri.

Vid Atalagon, nära Mar Chica, en insjö, vilken användes som basis för hydroplan, står ett tyskt batteri med 75 mm. kanoner.

Ett tyskt batteri med 75 mm. pjäser signalerades vid Cap Quilates. En tysk kanon, vilkens kaliber inte kunnat fastställas, stod bakom den lilla staden Cabo Quilates.

I Ceuta fanns 42 tyska kanoner på 285 mm. Ett tyskt luftvärnsbatteri hade installerats på terrassen till de gamla kameldrivarnas från Rif kasern.

Vid Morro Nuevo stod ett tyskt batteri, vilkets kaliber inte kunnat fastställas. Fyra kortskjutande tyska batterier befunno sig på kusten mellan Larache och Arzila. I Larache funnos flera tyska batterier vid comandancia general, vid poliskommissariatets byggnad, vid posthuset, vid artillerikasernen och ett stycke ifrån ett hus, som ägdes av en herr Bargallo.”

Resultaten av den franska nyhetstjänstens undersökning ge ett levande intryck av, med vilken målmedvetenhet och energi den nya tyska kolonialpolitiken bedrivs. Det är inte längre faktorierna utan kanonbatterierna, i vårt speciella fall placerade på båda sidor om Gibraltarsundet, som stå i förgrunden vid den kolonisationsverksamheten. Militärteknikern har efterträtt handelsmannen och missionären som kolonisatör. Men de ekonomiska intressena göra sig naturligtvis allttjämt vid sidan av de militära kraftigt gällande. I mitten på januari gick det bestämda rykten i finansiella kretsar i Berlin om, att ett konsortium för exploaterandet av Spanska Marocko höll på att bildas. Detta konsortium skulle stå under ledning av Deutsche Bank. Initiativtagarna vände sig till vissa amerikanska och holländska banker, som besutto stora mängder infrusna mark, och försökte övertala dem att delta under förespeglning av, att deras tyska fordringar inom tio år fullständigt skulle kunna återbetalas med hjälp av recetten på den marockanska affären.

Ett viktigt led i den militära penetrationen av Spanska Marocko är anläggandet av flyghamnar. Enligt vad en korrespondent i Gibraltar den 17 mars 1937 meddelar Agence Espagne finns det i en stad som Melilla två tyska flygbaser, en flyghamn vid Atalagon och ett flygfält 11 kilometer längre bort vid Taonima. I flyghamnen kan man tydligt se sju flygplan av den typ, som den tyska firman DornierWals konstruerar. Flygfältet är försett med två hangarer och två underjordiska magasin, i vilka ungefär 30 Heinckelmaskiner förvaras. Flygplatsens omgivningar bevakas ytterst strängt av marockanska soldater. Piloterna bo i Melilla på Hotell National. De äro cirka 60 stycken och kommenderades i mitten av mars av en tysk kapten, som bar det militäriska namnet Stoltz. De föras varje morgon i bilar till sitt arbete. På de två hamnpirarna, som bilda Melillas hamn, befinna sig åtta 250 mm. kanoner. Militärstyrkorna i Melilla stå under befäl av den spanske översten Bermejo, vilken som sin närmaste rådgivare har en tysk vid namn Rudolph Stenauer.

Det tredje riket har, som man ser, ehuru med betydligt större agressivitet, övertagit det föraktade kejsardömets ärorika traditioner i sin medelhavspolitik. Utan att ha något pockar det på att få något och det tager för sig utan att fråga om lov. Men det var framförallt ekonomiska intressen, strider om, som det så poetiskt hette, en plats i solen, vilka upprörde de höga andarna på Algeciraskonferensen 1906, då de olika stormakternas nordafrikanska intressezoner diskuterades och det var det långvariga kriget mellan den tyska firman Mannesmann och den franska Comité du Maroc, för att endast nämna en konflikt av många likartade, som låg bakom kejsarens utmanande åtgärd, när han i juli 1911 sände kanonbåten Panther till den lilla staden Agadir och genom detta Panthersprång, som skämttidningarna behagade uttrycka det, höll på att framkalla det stora världskrigets utbrott redan då. Nu är det, ehuru de marockanska gruvorna naturligtvis inte förlorat något av sin förföriska tjuskraft, mera sublimes synpunkter, i första hand då militärgeografiska, som synas komma i främsta rummet. Men de nutida kampmålen inhöljas i den wilhelminska traditionens töcken.

”Kejsarbesöket år 1905, som kom för sent och var så inopportunt, efterlämnade ett oerhört starkt intryck i landet och ännu i dag, utmålar den marockanska legenden kejsarens besök i Tanger som det sista stora försöket att rädda de rättrognas land och underligt nog påstår legenden samtidigt, att det var judiska intriger, som omintetgjorde detta försök”, heter det i juli 1933 i en tysk artikel betitlad Marocko, nyckeln till Orienten. ”Vårt försvar, som enda makt, av landets intressen i

Algeciras förstärkte detta intryck.”

Denna ädla omskrivning av det föga uppbyggliga förhållandet, att kejsaren gjorde den marockanska sultanen till ett omedvetet verktyg för sina imperialistiska intressen på Algeciraskonferensen och, ehuru utan resultat, försökte spela ut det infödda majestätet mot de franska imperialisterna, är karaktäristisk för de propagandametoder, man i dag betjänar sig av. Alldeles på samma sätt som före världskriget, ehuru endast mycket fräckare, mycket hänsynslösare och med den skillnaden, att antisemitismen då inte användes som propagandamotiv, söker man nu genom att vädja till nationella fördomar och primitiva instinkter hos den marockanska befolkningen hetsa upp den mot fransmännen, samtidigt som man själv, efter vad vi konstaterat, militärt och finansiellt nästlar sig in på alla viktiga punkter.

Texten på ett propagandabladd förtjänar att anföras.

”Juden slukar er som vilddjuret lammet. Frankrike beskyddar honom. Han är Frankrikes agent, Frankrikes mellanhand. Tyskland inspärrar honom och fördriver honom. Tyskland konfiskerar judens egendomar. Om ni inte vore Frankrikes slavar, skulle ni säkert handla på samma sätt, marockaner.”

Sådana upprop regna över den primitiva befolkningen i de spanska och franska marockanska besittningarna. Men i det tyska hemlandet låter det annorlunda. Den brutala imperialismen blir här sockersöt och sentimental. Romantisk pekoralistik ersätter hatpropagandan.

”I hjärtat på varje arab bor en tysk, säger ett ordspråk, vilket är mycket populärt i spanska och franska Marocko”, heter det i en artikel av Eva von Hallas och M. G. M. Holst i början på april 1937 i Nationalsozialistische Kurir, Stuttgart.” Detta är betecknande för morernas sympatier. Detta är också den hemliga förklaringen till att marockanerna i så stort antal som frivilliga strömma till Francos fanor. På ett en smula summariskt sätt indelar marockanen européerna i kommunister utan gud och troende fascister och han räknar tyskarna till de sistnämnda. Arabernas entusiasm för Tyskland är inte, som man skulle kunna tro, resultatet av propaganda. Nej, det är fråga om en spontan känsloreaktion. Infödingarna äro lyckliga, när de lyckas komma över ett hakkors eller när ett tillfälle erbjudes dem att lyfta armen till fascisthälsning, särskilt om de märka, att det i smyg irriterar den franske funktionären.”

Marockanernas spontana hänförelse för tyskarna existerar naturligtvis endast i de båda menlösa korrespondenternas fantasi. I själva verket har en särskild Marocko-kommission skapats inom det tyska nationalsocialistiska partiet. Greve Dürkheim, en av von Ribbentrops närmaste medarbetare, Friedrich Burbach, Länderamtsleiter, nationalsocialistisk propagandachef i Storbritannien, Schleier, Landesgruppenleiter, nationalsocialistisk propagandachef i Frankrike, äro medlemmar av denna kommission. Den direkta ledningen av de marockanska affärerna är emellertid anförtrodd åt Paul A. Langenheim. Denne har utmärkta förbindelser med de spanska myndigheterna i Marocko. Genom sitt giftermål med den tidigare italienske ministern Gentiles dotter är han dessutom väl introducerad i officiella, italienska kretsar. Paul Langenheim är till yrket gruvingenjör i Tetuan och direktör för en gruvtrust. Han har vistats i Marocko sedan år 1905 och är grundligt insatt i landets förhållanden. Hans närmaste medarbetare äro Herbert Wilmer, som förestår H. Tönnies, en tysk export- och importfirma, och dessutom är chef för den nationalsocialistiska organisationen i Larrache, vidare Eugenio Krämer, direktör för en betydande, tysk exportfirma och chef för organisationen i Melilla. Utom i Tetuan, Melilla och Larrache har den tyska nationalsocialismen ett viktigt centrum i Ceuta och två centra på Kanarieöarna. Överste Juan Beigbeder y Atienza, som formellt är guvernör i spanska Marocko, tager ständigt råd av den tyska kamarillan. Han och Paul Langenheim äro gamla vänner. Hela hans karriär orienterar

honom i tyskvänlig riktning. År 1926 utnämndes han till spansk militärattaché i Berlin och vistades där i åtta år. Under denna tid umgicks han flitigt med den tyska generalstaben. Framförallt var det två officerare, general Beck, den nuvarande tyska generalstabschefen, och general Reichenau, tidigare chef för krigsministeriets byrå, som han kom särskilt nära. Överste Beigbeder upprätthåller alltjämt förbindelsen med sina gamla vänner. Guvernören i spanska Marocko är med hänsyn till de aggressiva, tyska kolonialintressena utomordentligt väl vald. Man skulle inte kunnat finna en lämpligare man. Det är inte en tillfällighet att just överste Beigbeder utnämns till guvernör i spanska Marocko.

”I oktober debarkerade ett antal tyska kolonialofficerare och tekniker, som fullständigt behärskade det arabiska språket, i spanska Marocko från den tyska kryssaren Nürnberg”, meddelar Agence Espagne den 5 mars 1937. ”Dessa ha spritt sig över landet och sökt kontakt med de mest betydande säiderna, vilkas nationalistiska och islamitiska känslor de sökt tillgodogöra sig. Denna propaganda är alldeles tydligt riktad mot Frankrike. Så ingav till exempel överste Beigbeder i januari i år infödingarna den föreställningen, att det inte var uteslutet, att Frankrike skulle försöka ockupera Marocko. Han lät frikostigt utdela gevär till infödingarna för att de i händelse härav skulle kunna sätta sig till motvärn tillsammans med de spanska rebellerna. Det är känt, att två säider i detta sammanhang arkebuserades, därför att de vägrat att tillåta män, tillhörande deras stam, att taga värvning i general Francos armé. Överste Beigbeder förklarade för två delegationer av framstående araber, den ena civil, den andra religiös, som av denna anledning uppvaktade honom, att de två säiderna straffats för att de mottagit vapen från den franska zonen. Sammanträffandet med de två delegationerna i mitten på januari gav överste Beigbeder tillfälle att inför muhammedanerna framträda som islams sannskyldige försvarare. En tidskrift på arabiska, Det enade Marocko, utkommer två gånger i veckan i Tetuan. Innehållet i denna publikation är ständigt ett och detsamma. Frankrike vill bemäktiga sig ert område, heter det. Här ha ni vapen. Försvara er. Tyskland står bakom er. En sådan agitation är naturligtvis ytterst farlig icke blott på grund av den marockanska nationalismen utan även därför att de otaliga från kryssarna Nürnberg, Hamburg, Deutschland, Amiral Scheer,

Graf Speer debarkerade tyskarnas propaganda hotar att spridas över de spanska gränserna till den franska zonen.

Under det att den tyska verksamheten pågår i spanska Marocko kan man konstatera, att liknande tendenser, även de inspirerade av överste Beigbeder, göra sig gällande i den internationella staden Tanger.

I början på februari bortfördes så till exempel mitt på ljusa dagen med några dygns mellanrum två män från Tanger och kastades i fängelse på det angränsande spanska området. Det var en herr Ortis, tolk vid ett internationellt företag i staden, och en herr Tapiero, ingenjör. De båda männen hade givit uttryck åt republikanska sympatier. Trots framförda protester har ingen av dem frigivits. Rebellmyndigheterna uppträda i Tanger, som om den internationella zonen endast lydde under deras jurisdiktion.

Strax efter Malagas fall sände rebellerna 1,500 marockaner från det spanska området till Tanger. Dessa demonstrerade med nationalistiska fanor på gatorna och utdelade cirka 300 pistoler, det vill säga krigsmaterial, till de färgade innevånarna. Då de flesta funktionärerna i Tangers administration hysa oförställda sympatier för rebellerna lät man det utan vidare passera. Dagen därpå vajade de spanska rebellernas flaggor över talrika hus i staden.

Några dagar efter denna demonstration syntes i Gazeta de Africa i Tetuan en not, signerad av överste Beigbeder, enligt vilken hertigen av Tovar, nevö till comte de Romanones, dömdes till

200,000 pesetas böter för att han inte hissade den nationella flaggan. Ett meddelande, som gick i samma riktning, uppmanade telefonbolaget Rotondo, vilkade direktörer äro kända som notoriska fascister, att hissa rebellernas flagga nästa gång.”

Om den tyska imperialismen närmast koncentrerar sina ansträngningar på Nordmarocko, bestyckar den spanska kusten vid Algecirasbukten för att kunna behärska Gibraltarsundet och sätter sig fast på Kanarieöarna, förbi vilkas kanoner en stor del av världens handelsflotta har sin route, så är den italienska imperialismen i sin tur närmast intresserad av Balearerna, som utgöra en oerhört viktig flottbas för varje makt, som vill dominera i Medelhavet.

Man möter stundom en tendens att försköna den italienska fascismen på den tyskas bekostnad, men ingenting kan vara mera oberättigat. Den italienska regimen är lika nedrig, lika blodig och smutsig som den tyska. De italienska kasematterna begrava hundratals fångna frihetskämpar på samma sätt som de tyska fångelserna. De taggtrådsomgärdade, tyska koncentrationslägren, där landets bästa människor plågas, ha sina motsvarigheter på de lipariska öarna, vilkas straffkolonier utgöra en skamfläck för den europeiska civilisationen. Den italienska fascismens historia är liksom den tyskas den skamliga historien om ett ständigt ökat förtryck av de fattiga. Den 16 november 1922 lade regeringen en skatt på i genomsnitt 10 % på alla i statens eller i kommunernas tjänst anställda arbetares löner. Den 19 november 1922 upplöste regeringen den kommission, som tillsatts för att undersöka krigsleveranserna och krigsvinsterna. Genom ett dekret av den 3 december 1922, som senare supplerades med en lag av den 10 september 1923, fingo de syditalienska godsägarna rätt att åter fördriva småbönderna från den jord de, enligt Decreto Visocchi av den 2 september 1919, bemäktigat sig och att höja arrendeavgifterna. Genom en lag av den 10 augusti 1923 avskaffades all arvsskatt. Genom ett dekret av den 8 juli 1924 upphävde regeringen böndernas urgamla rätt till allmänningarna och förklarade de stora godsägarna för ägare till dessa. Genom en lag i februari 1925 avskrev regeringen alla extraordinära skatter på aktiebolagens omlopps- och reservkapital. Redan en sådan hastig, improviserad revy av den fascistiska lagstiftningen, företagen med stöd av uppgifter hämtade ur en bekant uppslagsbok, visar, huru konsekvent den italienska fascismen riktar sig mot småfolket, trycker det djupare ned i fattigdom, ofrihet och elände, under det att den understöder storgodsägare, fabriker och rentier. De svarta gardenas symboler äro bilan och spöknippet. Det är karaktäristiska symboler. Denna lusiga, italienska regim är nämligen till hela sin karaktär ett barbariskt bödel- och prygelvälde, riktat mot arbetarna och de fattiga. Den saknar fullständigt all storhet, all skönhet. Den är uteslutande vidrig och rå.

Utrikespolitiken står fullständigt på samma nivå som inrikespolitiken. År 1926 utrotade fascisterna araberna i Cyrenaica. De sände mördande och brännande negrer från Somalihalvön med röda kors broderade på vita mantlar mot de löst organiserade arabhoparna och förklarade sitt imperialistiska krig, sitt rovtåg till ett troskrig, ett korståg. Några år senare slaktade de ned de värnlösa abessinierna med moderna arméer och befriade sig samtidigt från den fara, som arbetslösheten utgjorde i hemlandet. De arbetslösa exporterades helt enkelt till den abessinska krigsskådeplatsen och där dogo de som flugor i de misskötta soldatlägren. Det är en stor och härlig politik.

Nu skall fascismen ånyo glorifieras. Mussolini, denne man, som darrande gömde sig bakom Angelica Balabanoffs rygg och hysteriskt sökte skydd bakom karabinjärens kolvar, när de uppretade folkmassorna gingo till anfall mot honom efter ett föredrag i Forli några år före världskriget, denne man, vilkens hjältemod i skyttegravarna liksom Hitlers är allt igenom mytologiskt och post festum, denne man, som, efter vad Vanderbilt junior berättar, utan att vända på huvudet körde över ett litet barn med sin stora, tunga bil på den italienska landsvägen och fortsatte med

oförminskad hastighet som om ingenting hänt, denne man, Mussolini, omger sig alltid, när han framträder inför folket, med en storslagen heroisk inramning. Nu nyligen uppträdde han som krigsherre, il duce, i Milano och talade från en jättehög, i svart draperad tribun, höjd över allt och alla, omgiven av spöknippen, bilor och svarta garden, till tusen och åter tusen italienska soldater, som vid slutet av talet underdånigt hyllade honom med en skog av lyfta dolkar. Denne fege stackare, socialistiske renegat och härskare av godsägarnas och storfinansens nåde, talade i sin oblyghet om imperium romanum. Det stackars förtryckta, italienska folket förhärligades av den måttlöse fantasten som ett härskarfolk i Medelhavet. Bara engelsmännens pipe-line för oljan från Irak till Haifa, som gör den engelska flottan oberoende i östra Medelhavet, ställer en sådan deklARATION i en komisk dager. Mare nostrum, vårt hav, det är emellertid den stora, nya, dåraktiga parollen för den imperialistiska, italienska politiken, vårt hav, mare nostrum. Fascismen skall ånyo glorifieras.

Den italienska militärkamarillan har begagnat det spanska kriget för att sätta sig fast på Balearerna. Den anser sig behöva denna ögrupp som replipunkt för sin flotta och sina flygare.

”Femhundra av Majorcas innevånare ställdes mot väggen av de nya baleariska herrarna, de italienska officerarna”, berättar Gerald Grosvenor i den stora, engelska tidningen News Chronicle den 21 november 1936. ”Jag smugglade mig från en privatyacht över till Majorca för att lära känna sanningen om läget på Balearerna, vilka sedan början av general Francos fälttåg mot den spanska republiken varit avskurna från världen. Sanningen är den, att Mussolinis officerare, trots alla dementier från Rom, behärska alla de baleariska öarna med undantag för Minorca. Greve Rossi, italienarnas anförare, spelar rollen som diktator på Balearerna. Nedskjutandet av 1,500 civila på Majorca utgjorde första fasen av den terrorregim, som de spanska rebellerna och deras italienska allierade upprättat på de fredliga baleariska öarna. Diktaturen här följer den vanliga fascistiska rutinen. Det går inte en dag utan att någon försvinner, ingen människa vet vart. Minsta ord av kritik betyder fängelse. Bror törs inte längre lita på bror.”

Sedan Gerald Grosvenor författade denna redogörelse för sina intryck på Majorca lär greve Rossi ha avlägsnats. Men italienarnas militära ockupation av ögruppen fortsätter.

Den 18 mars utsände Agence Espagne en rapport från en korrespondent som lyckats besöka de strängt bevakade öarna. Vad han hade att berätta stämde fullständigt överens med, vad man på förhand kunde förmoda.

”I Palma finns det en flygbas, vilken står under befäl av italienska officerare. I flyghamnen ligga ungefär femton hydroplan för ankar. De ha förts till ön den 23 febr. med den italienska ångaren Adriatico från Triest.

Där finns vidare 46 flygmaskiner av typen Breda. Dessa äro försedda med Alfa Romeomotorer. Aeroplanen äro utrustade med tunga kulsprutor av 12,7 mm. kaliber. De kunna transportera 2,000 kilogram bomber. Deras aktionsradie är 1,100 kilometer.

Av aeroplanen i flyghamnen äro 9 stycken Macchiaeroplan, 9,07 meter långa och utrustade med en besättning på fyra man.

Vid Pollensabukten ligger en annan flyghamn, i vilken sju hydroplan av typen Piazzio ligga för ankar. Det är fråga om tunga bombplan med en kapacitet på 610 hästkrafter vardera.

Majorca står under befäl av den italienske generalen Roatta. Ungefär 3,000 italienska soldater befinna sig på ön. Där finnas åtta batterier med en kaliber av 105 mm. och tunga kulsprutor av typen Breda, som är goda för 84 skott i minuten.

I hamnen ligga 4 slagskepp, 1 kryssare och 1 undervattensbåt vid piren Nuevo.

Alla resandes pass kontrolleras av de italienska officerarna. Så snart en ångare signaleras ute på havet företaga de italienska flygarna rekognosceringsturer.”

Detta är i stora drag den nya fascistiska medelhavspolitik, som äger rum under det spanska inbördeskrigets mask. överallt söka fascisterna erövra militärgeografiska nyckelpositioner, på Kanarieöarna, kring Gibraltar, på Balearerna. Jag kan inte avsluta detta avsnitt bättre än genom att anföra, vad Franz Spielhagen skriver om denna nedriga, fascistiska politik i det kommande, stora, europeiska krigets tjänst.

”Efter de förhandlingar den italienska utrikesministern i oktober 1936 fört med Hitler i Berchtesgaden har man rätt att antaga, att ett samförstånd åtminstone tills vidare uppnåtts mellan Italien och Tyskland beträffande medel-havsrummet”, heter det hos honom. ”Redan i juni 1936 visste tidningarna berätta, att Mussolini medgivit tredje riket en stödjepunkt på en av de italienska öarna. Av de meddelanden, som från rebellsidan trängt ut till offentligheten, kan man sluta sig till, att Tyskland och Italien företagit en uppdelning sinsemellan av intressezonerna i Medelhavet. Italien erhåller de baleariska öarna av vilka en, den största, Majorca, redan år 1935 av tyska firmor utrustades med starka befästningar. Uppdraget att anlägga dessa byggnadsverk gavs av den dåvarande spanska krigsministern, Gil Robles. Tredje riket tilldelas spanska Marocko, Kanarieöarna, Ifni, Rio de Oro och spanska Guinea som intressesfär. Till de strategiska övervägandena om behärskandet av medelhavsrummet sällar sig så frågan om den pyreneiska fronten. Ett fascistiskt Spanien på den pyreneiska halvön i Frankrikes rygg innebär ett väldigt steg framåt mot Frankrikes isolering och inringning. Den nationalsocialistiska utrikespolitiken har ända sedan maktövertagandet ständigt haft detta mål för ögonen: att skilja Frankrike från dess vänner och förbundna och skapa en gördel av fascistiska diktaturer runt Frankrike. Detta mål gäller kampen i Spanien, liksom det är detsamma, som är anledningen till understödandet av Degrellerörelsen i Belgien. Hotat vid gränsen till den pyreneiska halvön, som tidigare ansågs vara en säker gräns, hotat att avskäras från sina kolonier, omgivet av fascistiska stater, så skall Frankrike gå nationalsocialismens kommande erövringskrig till mötes.”

Noninterventionen

För en tid sedan stötte en ångare på grund utanför vår kust. Det var rykande storm, båten höll på att sjunka. Några krigsfartyg hade telegrafiskt kallats till olycksplatsen för att rädda besättningen. De kunde ingenting göra. Den grundstötta ångaren låg där och slogs bit för bit sönder mot klipporna. Det var natt och krigsfartygens strålkastare belyste den spöklika scenen. Men då gingo oförmodat fiskarna på kusten ut i sina små båtar och räddade det nödställda manskapet, som redan uppgivit allt hopp, under det att de väldiga krigsfartygens kolosser alltjämt lågo där ett stycke ifrån i stormen, stora, passiva, fruktansvärda, maktlösa.

Detta är en bild av två världar och samtidigt en bild av noninterventionen. De mäktiga demokratiernas regeringar ha ingenting kunnat göra för att hjälpa det spanska folket. Men det enkla folket, som inte sitter i några regeringar, har överallt givit sin hjälp. O, underliga tillvaro. Diplomaterna samlas runt det gröna bordet, musiken brakar på barerna i Lissabon, där portugisiska prostituerade småle mot de tyska flygarna, som taga sig en whisky, innan de ge sig åstad till fronten för att bombardera öppna städer, oskyldiga kvinnor, åldringar och barn. En blek spanjor sitter där med ett tunt leende på läpparna och betalar räkningarna. Men på havet ökar stormen oavvänt och utan ord ila fiskarna, ihärdigt, tålmodigt, utan att tveka, med fara för sina egna liv till sina nödställda kamraters hjälp. Så djupa äro de mänskliga motsättningarna i vår sönderslitna värld.

Solidaritet med den spanska republiken! Erkänn den spanska regeringens lagliga rätt att skaffa sig det krigsmaterial den behöver för att slå ned de fascistiska upprorsmännen! Vapen åt de spanska hjältarna! Överallt där de röda fanorna fladdra i vinden, överallt där verkliga proletärer demonstrera, i Stockholm, i London, i Paris har det arbetande folket höjt dessa krav på sina banderoller. Det är de kroppsarbetande massornas stora krav över hela världen. De ha sprungit fram ur deras djupa kärlek till demokratin. De ha sin bakgrund i en elementär rättskänsla. Men överallt, i Stockholm, i Göteborg, i London och Paris, ha alla demonstrationer, alla massmöten, alla upprop varit förgäves. Ned med den spanska republiken! Nonintervention! Vapen åt de fascistiska tyrannerna!

De demokratiska regeringarna ha ådragit sig ett fruktansvärt ansvar genom sin noninterventionspolitik. För att rädda freden ha de förberett kriget. I sin kärlek till demokratin ha de föraktat folkens kampvilja. Isolerade från arbetarklassen ha de kommit att uppfatta den politiska verkligheten som ett tekniskt maskineri, som en speciell miljö, förlagd till riksdagskamrar och plenisalar, skild från politiken på gatan, som det heter, där de mest entusiastiska elementen ur arbetarklassen, dag för dag, vecka för vecka, månad för månad på möte efter möte, i demonstration efter demonstration ge uttryck åt sin uppfattning. Det har uppstått en klyfta, som särskilt blivit uppenbar ifråga om noninterventionspolitiken, mellan demokratiens politiska överbyggnad i parlament, regeringar och dess underbyggnad i massorna. Det är det ödesdigraste en demokrati kan göra att vidga denna klyfta, ty därigenom blir den mer och mer formell och mindre och mindre reell. Det är det klokaste en demokrati kan göra att söka överbygga denna klyfta, ty därigenom blir den mer och mer reell och mindre och mindre formell.

De demokratiska regeringarna ha erbjudit sina folk ett skådespel, som inte kan tänkas ha imponerat på desamma. De ha visat dem bilden av en demokratisk politik, som framträtt med pretention, men ingenting alls betytt utom, som bekant, en direkt hjälp åt fascismen. Därmed ha de dragit löje över demokratin som sådan och bidragit till att nära den farliga föreställningen om demokratiernas flathet och brist på handlingskraft i jämförelse med diktaturstaterna. Folket tänker inte invecklat och skolastiskt utan enkelt och sunt. Det har överallt förstått att varje triumf för den fascistiska fräckheten är ett direkt och ofrånkomligt bevis på räddhåga och svaghet hos demokratierna. Detta faktum kan inte trollas bort med hjälp av tomma sofismer. Så är det. Folken uppmanas ständigt att kämpa för demokratin, men samtidigt märker det till sin förtvivlan, att de, som representera denna utåt, inte vilja kämpa. En sådan politik är varken mer eller mindre än en demokratisk undergångspolitik. Det behöver inte märkas i de goda dagarna. I de onda dagarna kommer det att märkas med förfäran. Rustningarna pågå oavbrutet, fascisterna erövra den ena nyckelpositionen efter den andra. De demokratiska regeringarna förhandla. Men folket har sin enkla visdom. Det är bättre att stämma i bäcken än i ån, säger ett folkligt ordspråk. Om de demokratiska regeringarna tro sig kunna hindra utbrottet av ett allmänt krig genom att förhåla tiden med fruktlösa förhandlingar i stället för att, medan de ännu ha makt till det, på allvar skrämna fascisterna tillbaka från det krigsäventyr de hålla på att framkalla, så böra de gå i skola hos folket i verkstäderna, på fälten och i skogarna. Vi vilja inte veta av någon äventyrspolitik, säga de demokratiska regeringarna, men folken höra dem icke. Vi driva en hänsynslös äventyrspolitik, svara de fascistiska diktaturerna och de svarta gardena lyfta hänfört sina dolkar.

Detta är europeisk politik av i dag. Europeisk politik av i dag äger rum i en liten ljusstrimma mitt i en tätnande världsskymning. Den faller över alla band och trasor från en lång politisk träta och karneval. Höj era röda dukar, kamrater! I den borgerliga kulturens fruktansvärda solnedgång komma de att lysa dubbelt röda! Betänksamma röster höjas, som tro, att allt ändå på något sätt skall gå lugnt och bra. Det går ju alltid att hoppas! Vad det är ljuvt med förhoppningar! Det lär ha funnits ett idylliskt och stillsamt Europa, i vilket man kunde resa utan pass, där arbetarfrågan

ansågs kunna lösas genom välgörenhet och en stark poliskår, där kriget ansågs omöjligt, utom i de färgade länderna, så omöjligt, att kejsar Franz Joseph, när det bröt ut, befann sig på en badort i Ischl, kejsar Wilhelm på sin lustjakt i de norska fjordarna och monsieur Poincaré i Ryssland. Men vad har denna underliga, förhistoriska värld med den nuvarande att göra, där ett stort plakat med en dödskalle hänger i fonden på de italienska och tyska fascistiska partilokalerna och där överste la Roque går omkring med en dödskalle broderad på rockärmen.

Historien om ett stycke papper

Den 21 juli 1936 har Berliner Börsenzeitung en kraftig rubrik, som väcker stort uppseende:

”Moskva ingriper i det spanska inbördeskriget”.

Samma dag landar de första tremotoriga Junkermaskinerna i Tetuan. Den 8 augusti avger furst Bismarck i den tyska regeringens namn högtidligt en officiell förklaring till den engelske utrikesministern, ”att den tyska regeringen inte lämnat och inte heller ämnar lämna några vapen och krigsmaterial till Spanien.”

En dag senare nödgas en tysk Junkermaskin nödlanda på av den lagliga spanska regeringen behärskat territorium. Besättningen tillfångatages. Vid förhör erkänner den, att aeroplanet var på väg till Sevilla. Samtidigt gör den emellertid gällande, att maskinen skulle använts till evakuering av tyska flyktingar. Mot denna uppgift står det faktum, att det konfiskerade aeroplanet saknar alla passageraranordningar, under det att det däremot är försett med dispositioner för nedkastande av bomber och ett litet kulsprutetorn.

Samtidigt dyka de första italienska Savoia- och Fiatmaskinerna upp vid horisonten.

Händelserna följa slag i slag.

Efter fjorton dagar äro rebellerna försedda med en splitterny tysk och italiensk luftflotta. Det vimlar av utländska piloter, tekniker och mekaniker i Lissabon, Sevilla och Burgos. Vid Badajoz går infanteri till anfall i skydd av italienska tanks. Irún bombarderas med tunga tyska kanoner. Granatskärvor visa, att granaterna, som användas, äro av tyskt ursprung.

Skandalen växer.

De demokratiska diplomaterna besluta att handla. De samlas runt det gröna bordet. Deras dådkraft triumferar. De båda fasciststaternas motstånd övervinnes. Ett härligt resultat uppnås. I slutet av augusti månad drager världen en lättnadens suck. Ett papper har undertecknats. Noninterventionsöverenskommelsen ligger på bordet.

Några dagars damm faller över det dyrbara dokumentet. Så lätt, så lätt faller det. Men vad nu då? Plötsligt är det som om ingenting hade hänt. De tyska flygmaskinerna, de italienska kanonerna, ammunitionen, gevären, kulsprutorna, den tekniska personalen fortsätter att, som om ingenting passerat, strömma till. Lord Plymouth sitter där i fjärran med sitt papper i händerna. Han är indignerad. Men han vågar ingenting säga, ty då kunde det bli krig och under tiden regna tyska och italienska bomber över det spanska folket, som tum för tum viker för övermakten.

Den 7 september anlända 23 portugisiska järnvägsvagnar, lastade med krigsmaterial från Hamburg, till Sevilla.

Den 25 september ser William Dodd, son till den amerikanska ambassadören i Berlin, ammunitionslådor forslas i land från en tysk ångare i rebellhamnen Vigo. Rebelltidningarna tala redan om los Junkers nacionales. Den 20 september lämna 21 aeroplan, försedda med kulsprutor

och ammunition aerodromen Lonate Pozzuoli vid Milano.

Den 24 september beger sig åtta tremotoriga bombplan från Sarzana till Spanien. Den 11 oktober landar den italienska ångaren Diaz i spanska Marocko med livsmedel och krigsmaterial. Den 13 oktober följer handelsfartygen Tre Marie och Guido Brawer efter från Genua. Den 17 oktober rekviderar den italienska regeringen 10,000 granater för 105 mm. kanoner hos rustningsfirman Breda åt de spanska rebellerna.

Situationen är ohållbar.

Redan den 24 september och den 1 oktober sammanträder en kommitté i London för att undersöka, om noninterventionsöverenskommelsen respekterats eller icke. Den består av miss Eleanor Rathbone, medlem av brittiska underhuset, G. B. Trend, professor i spanska vid universitetet i Cambridge, R. Mackinnon Wood, före detta chef för luftvärnsministeriets generalstab, E. L. Malladiou, advokat och före detta deputerad, lord Farrington och John Jagger, medlem av brittiska underhuset. Kommittén hör ögonvittnen, granskar med största kritik dokument och material. Resultatet av undersökningen, som omedelbart framlägges i en utförlig rapport, är förkrossande för noninterventionskommittén.

”Det står alldeles klart för oss, att den spanska regeringen förlorat enormt på noninterventionspakten, som berövat den tillgången till de vapen och krigsmaterial den behöver för att göra slut på revolten”, heter de i kommitténs konklusion. ”Samtidigt har män, flygmaskiner och annat material i strid med paktens bestämmelser levererats till rebellerna av utländska makter. Vi äro övertygade om, att den spanska regeringen inte längre önskar upprätthålla noninterventionspakten och att det är den brottsliga tillämpningen av denna pakt, som försatt den i det ofördelaktiga militära läge, i vilket den nu befinner sig.”

Trots den överväldigande bevisning, som framlägges rörande italienarnas och tyskarnas kränkning av den överenskommelse de själva frivilligt undertecknat, vacklar emellertid inte noninterventionsutskottet. Dess kärlek till freden och demokratin vet inga gränser. Det sluter ögonen, över dess huvud svävar fredsduvan upp, i händerna håller det hårt fredens älskade palmkvistar. I denna idealistiska pose överger det blundande, fullt av ädla tankar, tyst och stilla den spanska republiken i nödens stund på samma sätt som folkförbundet, vilket det representerar, tidigare i samma sublimes ställning övergivit Abessinien. Noninterventionsutskottet tillåter fascistmakterna att fortsätta sin aggression. Detta är nonintervention. Detta är demokratisk fredspolitik.

Det måste naglas fast inför folkens breda massor överallt i världen, att noninterventionsutskottet i oktober månad 1936 svek den spanska republiken och att det inte på något sätt är de stora, västeuropeiska statsmännens förtjänst, att frihetens färger alltjämt vajar över den spanska jorden. Det måste naglas fast inför folkens breda massor, att det endast fanns en stat i hela världen vid denna tidpunkt, som visade, att den menade allvar med kampen mot fascismen och att dess kärlek till den spanska demokratin bestod i mera än fraser. Den staten var Sovjetunionen, samma Sovjetunion, som ständigt av våra stora humanister i Dagens Nyheter angripes för sin missaktning av humaniteten och demokratin.

”Sovjetunionens representants försök att göra slut på kränkningarna av noninterventionsöverenskommelsen har inte funnit något stöd hos kommittén”, förklarade den socialistiska arbetarstatens representant vid noninterventionsutskottets sammanträde den 24 oktober 1936. ”Sovjetunionens representants förslag om kontroll av Portugals hamnar, som utgöra huvudbasen för rebellernas krigsmedelsförsörjning, fann likaledes intet stöd hos kommittén och upptogs inte ens på dess dagordning. överenskommelsen har därmed förvandlats till ett tomt,

sönderslitet stycke papper. Den har faktiskt upphört att existera. Då Sovjetunionens regering inte önskar befinna sig i samma situation som dem, vilka ofrivilligt understödja en orättfärdig sak, ser den blott en utväg ur det läge, som uppkommit, nämligen att återge Spaniens regering möjligheten att köpa vapen utanför sitt eget land, en rättighet och möjlighet, som annars alla regeringar i världen ha, och att överlåta åt deltagarna i överenskommelsen själva att avgöra, om de vilja sälja vapen till Spanien eller ej. I varje fall önskar Sovjetunionens regering inte längre dela ansvaret för det läge, som uppkommit och vars vidmakthållande innebär en sådan uppenbar orättvisa mot den spanska regeringen och det spanska folket. Sovjetunionen ser sig därför nu tvungen att förklara, att den hädanefter, enligt sin förklaring av den 7 oktober, inte känner sig mera bunden av noninterventionsöverenskommelsen än vilken som helst annan av denna överenskommelses signatärmakter.”

Det var öppet spel.

Den spanska huvudstadens läge blev för var dag som gick alltmer kritiskt. Rebellernas tanks-kolonner, deras vimmel av Junkers nacionales, deras tunga artilleri gjorde det, trots fantastisk tapperhet, omöjligt för milissoldaterna att hålla sina fronter. Madrid var i fara. Kriget hotade att taga en plötslig ände med förskräckelse. I denna situation räddade hjälp från två håll den spanska republiken. Den kommer säkert aldrig att glömma det. Den ena hjälpen utgjordes av Sovjetunionens flygmaskiner, aviatörer, tanks och krigsmaterial, den andra av Internationella Brigadens hjältar, den kämpande arbetarklassens elit, som strömmade till från alla världens länder.

Interventionen fortsätter

Den sovjetryska hjälpen till den spanska republiken avsåg att giva den det andrum den behövde för att organisera sin egen armé och sina egna vapenfabriker och att på ett kritiskt skede av kriget neutralisera den orättvisa, som begåtts under noninterventionens täckmantel. Mera var det inte fråga om. Det är meningslöst att beskylla Sovjetunionen för en fortsatt intervention i Spanien av samma slag som den, vilken fasciststaterna gjort sig skyldiga till. Det åligger den, som drager en sådan parallell, att konkret bevisa sina påståenden och det torde nog falla sig svårt. På samma sätt hade Internationella Brigaden sin viktigaste uppgift innan den nya, republikanska folkarmén skapats. Den har aldrig haft och har inte någon som helst karaktär av invasionsarmé. Dess medlemmar äro verkliga frivilliga, de ha ingen statsmakt bakom sig. De ha inte följt någon annan order än det egna hjärtats, när de reste ut. Allt detta är välbekant för var och en, som känner de verkliga förhållandena. Men den skamliga lögnpropaganda, som rasat och alltjämt rasar i de reaktionära tidningarna, gör det nödvändigt att ändå framhålla det.

Några exakta uppgifter om omfånget och utsträckningen av den sovjetryska hjälpen till den spanska republiken föreligga icke. Det är troligt, att den fortsatt en god tid framåt och att särskilt ett stort antal flygmaskiner ställts till den spanska regeringens förfogande. Åtskilliga frivilliga ryska flygare torde även deltaga i striderna, där de tack vare sin eminenta skicklighet fira ständiga triumfer över tyskarna och italienarna. Det berättas sagolika ting om deras luftakrobatik och förmåga att skjuta i alla lägen.

Ett ögonvittne har omtalat för mig, huru han vid ett tillfälle, då fem fientliga aeroplan visade sig över Madrid, såg en liten, rysk maskin som en pil skjuta i höjden, taga upp kampen med de fem motståndarna, skjuta tre av dem i bensintanken, så att de störtade, och driva de återstående på flykten. Men på en punkt äro alla vederhäftiga iakttagare överens. Det finns inga reguljära ryska truppförband på spansk jord. På en annan punkt äro de likaså överens. Inga ryska krigsfartyg eller undervattensbåtar ha bombarderat spanska städer. Sovjetunionen för, kort sagt, inte som stat

något krig på eller runt den iberiska halvön, inte med en enda trupp, inte med en enda kryssare eller jagare. Sovjetunionen har inte, det måste med bestämdhet hävdas mot all lögnpropaganda om motsatsen, vid ett enda tillfälle med sin egen armé eller flotta uppträtt som krigförande part i detta krig. Det torde vara omöjligt för dem, som påstå detta, att ange ett enda exempel härpå.

Det ligger naturligtvis nära till hands för reaktionära kretsar att misstänka mig, som ju just inte gör någon hemlighet av mina sympatier för den spanska republiken, för tendensiös framställning, när jag efter dessa för den antiryska vulgärpropagandan misshagliga konstateranden påstår, att både tyskar och italienare uppträda som krigförande parter i det spanska kriget, att deras frivilliga inte äro några verkliga frivilliga utan tillhöra fascistiska invasionsarméer, som fullfölja självständiga, imperialistiska erövringsstycken, åt vilka general Franco, reducerad till en osjälvständig marionett, såsom jag tidigare framhållit, lämnar en vilseledande, patriotisk signatur. Men det står dem ju fritt att själva, i stället för att komma med lösa misstankar om, att min framställning härvidlag är tendensiös, sätta sig in i det konkreta material, som föreligger. Talrika vittnesmål från utlandskorrespondenter, tillfångatagna tyskar och italienare, pass, mobiliseringsorder, dagböcker lämna klart besked om, hur det är ställt. Vad den italienska interventionen beträffar så ha alla tillförlitliga uppgifter om densamma särskilt sammanställts i en vit bok, som utkommit på franska.

Den 30 november landsatte tyskarna 6,000 man reguljärt infanteri, förklädda till falangister, i Cadiz. Sedan dess har en ständig ström av blonda morer, som republikanerna kalla dem, anlänt till Spanien. Den 28 januari 1937 telegraferades från Maribor, att gränsvakten på den österrikisk-jugoslaviska gränsen vid Selnica, arresterat två tyska desertörer, som försökte taga sig in på jugoslaviskt territorium. Vid förhör uppgåvo männen, en byggnadsnickare på 23 år vid namn Andreas Messner från Lamprechtshain i distriktet Bentheim och en metallarbetare, Johann Kissner, från Holst-Gelsenkirchen i distriktet Recklinghausen, att de flytt från Tyskland för att undgå att rekryteras till Spanien, där de skulle kämpa i general Francos armé. De båda männen försäkrade, att talrika tyska soldater ständigt sändes till Spanien. I slutet på januari 1937 nedsköts en tysk flygmaskin vid Madrid. Flygarna dödades. Korrespondenten för National-Zeitung i Basel begav sig genast till olycksplatsen och kunde fastställa, att det inte var fråga om någon frivillig utan om en tysk officer tillhörande tredje rikets luftflotta, som det nedskjutna aeroplanet tillhörde. Härpå tydde namnplåten på flygmaskinen, som bar följande inskrift: "K. Kneiding, Fl. Geschw. Immelman Gr. Lübeck, Blankensee." Aviatören tillhörde alltså Immelmans berömda flygeskader. Den 9 april telegraferades till Agence Espagne från Gibraltar, att 300 europeiska soldater i marockansk uniform överförts från Ceuta till Algeciras. Transporten eskorterades av den tyska kryssaren Leipzig. Att tyskarna i kriget betjäna sig av ytterst färskt krigsmaterial framgår av inskriptionen på en luftvärnskanon, som erövrades på sydfronten i närheten av Villaharta den 16 april, "2 cm. FLAK Waffe nr. 1074, 1936". Tjugu granatlådor, innehållande ammunition till denna kanon, voro likaledes av tyskt ursprung. De innehöllo gula, explosiva granater och perforerade granater med svarta hattar. Alla voro försedda med den tyska örnen och daterade år 1936. Sida upp och sida ned kunde fyllas med sådana uppgifter. Materialet är efter nio månaders krig ytterst omfattande.

Om omfattningen av den tyska interventionen vittnar även det stora antal tyska fångar, som fallit i milisens händer. Genom en skrämselfpropaganda om de rödas grymheter har man sökt förmå militären att hellre taga livet av sig än låta sig tillfångatagas och när i slutet på mars en tysk flygare nedsköts vid den spanska huvudstaden och sökte rädda sig genom ett fallskärmschopp, gåvo hans egna kamrater, då de sågo, att fallskärmen skulle slå ned på republikanskt område, eld på flygaren och dödade honom. Detta intermezzo bevittnades av tusentals människor och omnämndes av general Miaja i hans rapport till de utländska journalisterna på kvällen. Trots alla

dessa försiktighetsåtgärder är det gott om tyska fångar i de republikanska fånglägren. Den 1 mars intervjuade så till exempel en fransk journalist två fångna, tyska flygofficerare, vilkas Heinckelmaskiner nyligen nödgats nödlanda, den ena vid Pueblo Nuevo, den andra vid Andujar. ”Det är general Faupel, Hitlers emissarie i Burgos, som dirigerar rebellernas militäroperationer”, förklarade tjugunioårige flyglöjtnant Otto Winterer, som tillhör Richthofens flygeskader. Det var hans närmaste överordnade, överstelöjtnant Dö-ring, som sände honom till Döberitz, eskaderns flygbas utanför Berlin, i slutet av november och därifrån överfördes flyglöjtnanten tillsammans med 45 andra flygare i början på december med en ångare från Swinemünde till Cadiz. Den andre tysken, som intervjuades, hette Günther Löhning, var 23 år gammal och tysk underofficer i aktiv tjänst. Han tillhörde eskadern Bölke från Hamburg och fungerade som radiotelegrafist. Löhning förklarade, att han den 14 januari 1937 av sin överordnade, löjtnant Knaus, kommenderats att delta ”i vissa nattflygningar”. Den 15 januari embarkerade han tillsammans med 65 andra flygtekniker i Hamburg på ångaren Nicea. Den 28 januari var han i Sevilla, där han ställdes under befäl av löjtnant Kauffman och överstelöjtnant Richthofen, som kommenderade stadens luftstridskrafter.

Medan detta skrives pågår den fruktansvärda rebelloffensiven i de baskiska provinserna. ”Det är fråga om ett tyskt krig mot oss”, förklarade Piccavea, den baskiske representanten i Paris, den 28 april för tidningsmännen, ”ett krig, som gäller våra mineralrikedomar, våra järngruvor.” Vid samma mottagning omtalade han, vilket är karaktäristiskt för, i vilken utsträckning tyskarna redan officiellt övertagit ledningen på rebellsidan, att ”ett auktoriserat ombud för Hitler för några månader sedan föreslog den baskiska regeringen separatfred och i händelse av att detta förslag avslogs hotade med ett oförsonligt krig mot de baskiska provinserna.” Nu har denna hotelse som bekant satts i verket. ödelagda städer, brinnande byar, tusentals och åter tusentals dödade, massakrerade, sårade vittna om den nya tyska imperialismens hänsynslöshet. Kriget dirigeras av en tysk generalstab i Deva på gränsen till provinsen Guipuzcoa. Tyska förstärkningar strömma ständigt till. ”Den 26 april debarkerade 1,500 tyskar i Saint Sebastian”, förklarade Aguirre, den baskiska regeringens president, den 2 maj. ”För att debarkeringen inte skulle märkas lät man alarmsirenerna ljuda och då befolkningen dragit sig tillbaka till källarna för att skydda sig mot det förmodade bombanfallet, lät man trupperna landstiga.” Ständigt och ständigt överföres nytt manskap. Flygaren Hans Sobotka erkände, när han efter sitt tillfångatagande förhördes, att han deltagit i bombraiderna över de baskiska provinserna, vilket även hans dagbok utvisade. Hans tyska pass var utställt av polisen i Berlin den 5 april 1937. Även ett antal andra tillfångatagna tyska aviatörer, Godofredo Schulze-Blanck och Carsten von Harling, vittna om, varifrån de bomber, som kastats över Eibar och Durango härstamma.

”Jag är i stånd att lämna följande uppgifter om de tyska flygmaskinernas systematiska och länge förberedda ödeläggande av försvarslösa städer och byar med bomber av tyskt ursprung i den autonoma baskiska republiken”, sade den spanske ministern i Prag, Jimenez Asua, den 30 april 1937 till några tjeckoslovakiska tidningsmän. ”På Riesaj ärnvägen i Sachsen transporterades mellan den 16 mars och den 10 april i år 182 järnvägsvagnar med luftbomber. Avlastningen ägde rum vid stationerna Zeithain, Röderau och Grossenheim. Ett specialmagasin, som tjänar som depå, har installerats i Zeithain. I detta magasin lagrades vid ovannämnda tidpunkt ungefär 5,000 små brandbomber och omkring 15,000 explosiva bomber. En tredjedel av de sistnämnda utgjordes av stora lufttorpeder. I omedelbar närhet av magasinet i Zeithain anordnades en flygplats för flygmaskiner avsedda för transport av explosiva ämnen och en bensinstation. Personalen, som utförde dessa arbeten, vilka ägde rum under sträng bevakning, rekryterades bland eliten av de reguljära flygarna. Ehuru redan flygkadrenas personal är utvald med särskild omsorg, underkastades de soldater och arbetare, som skulle användas i Zeithain, ånyo en

undersökning rörande sin politiska inställning. Lastningsanordningarna, som installerades på flygplatsen, voro så utomordentliga, att nio aeroplan kunde lastas på tjugufem minuter. Samtidigt som de första järnvägslasterna, närmare bestämt natten mellan den 18 och 19 mars, ankommo till Zeithain, slogo ett antal flygmaskiner, utrustade för långflygning, ned på aerodromen, fylldes med bomber, intogo bensin och lyfte sedan genast och försvunno. Sedan kommo flygmaskiner varje natt, transporterna avbrötos endast, då väderleken lade hinder i vägen. Det förekom uteslutande flygmaskiner för långa distanser. Flygmaskinerna lastades med bomber på flygplatsen och när lastvagnarna återvänt till hangarerna gjorde de sig beredda till avfärd. En officer kontrollerade en sista gång bomberna. Ombord på aeroplanen befunno sig två eller tre personer, som inte fingo lämna sina platser, så länge flygmaskinerna befunno sig på aerodromen och inte visa sig för lastningspersonalen. Dessa tyska transportplan avgingo regelbundet från Zeithain klockan 11 på kvällen. Klockan 2 på morgonen gjorde de en mellanlandning i Freiburg-an-Brisgau och styrde sedan, överflygande Schweiz och Frankrike på hög höjd under natten, direkt kurs till Spanien. Vid morgongryningen brukade de nå den spanska gränsen och vid sjutiden på morgonen gå ned hos rebellerna. Efter den 6 april har denna metod på grund av att nätternas korthet inte längre gör det otänkbart, att maskinerna skulle kunna uppmärksammas under sin färd över Frankrike, övergivits. Sedan detta datum försiggå inte längre flygtransporterna med samma regelbundenhet som tidigare. Flygmaskinerna nödgas starta redan klockan sju på kvällen och göra en första mellanlandning i München-Oberwiesefeld. Härav kan man sluta sig till, att flygningarna under natten fortsättas över Italien. Deras fortsatta route har emellertid ännu icke exakt kunnat fastställas. Att en så avlägsen utgångspunkt som Zeithain valts beror på, att man ansåg, att en ort så långt borta från den tyska sydvästgränsen inte gärna skulle kunna misstänkas som basis för ammunitionsleveranser till Spanien. 5,000 brandbomber, 5,000 lufttorpeder på ett ton vardera och 10,000 på mellan 250 och 600 kilogram ha på detta sätt mellan den 18 mars och den 10 april av de tyska myndigheterna levererats till rebellerna, under det att samtidigt tyska bombplan nattetid från Staaken begåvo sig åstad till de spanska upprorsmakarna. Resultatet är ödeläggandet av den ena öppna staden efter den andra i de baskiska provinserna, Durango, Eibar, Guernika, tusentals åldringars och kvinnors död, massakrer, som väckt hela den civiliserade världens fasa.”

Den italienska interventionen har varit lika omfattande, lika hänsynslös, lika samvetslös som den tyska. Efter nederlaget vid Guadalajara föll ett stort antal italienska fångar i milisens händer. Det visade sig, att det utan minsta tvekan var fråga om reguljära trupper, som i en viss utsträckning till och med direkt överförts från det abessinska fälttåget till det spanska. Hos flera av soldaterna hittades fotografier av nakna, abessinska kvinnor, som de fört med sig som angenäma minnen från sitt förra rövartåg. Till tröst för dem, som känna sig illa berörda av denna realistiska detalj ur soldatlivet förtjänar det kanske att anföras, att manskapet i många fall även var utrustat med en god kristen soldatinstruktion, där krigaren, som det hette i förordet, kunde finna de principer framlagda, som han borde lägga till grund för sin vandel, ”om han, med tanke på att han kanske måste offra livet för il duce, vill sörja för sin själs salighet”.

Hos åtskilliga av manskapet fann man mobiliseringsorder, brev med begäran om förflyttningar, riktade till de italienska militärmyndigheterna och i militärledningens högkvarter beslagtogs ett antal dagorder och upprop av högst komprometterande karaktär. ”Jag har den äran att meddela officerare och trupper under mitt befäl följande dagorder, som antagits av fascismens stora råd den 2 mars”, heter det i en skrivelse, utfärdad av divisionsgeneral Mancini från Salamanca den 3 mars 1937. ”Fascismens stora råd uttrycker sin solidaritet med det nationella Spanien och hälsar general Francos väpnade styrkor, vilkas seger kommer att medföra det definitiva slutet för alla bolsjevikiska strävanden i västeuropa och utgöra inledningen till en ny epok, kännetecknad av

kraft och social rättvisa, för det spanska folket, som genom sekelgamla band, språk, religion, historia, är förbundet med det italienska. Fascismens stora råd har, då det sänder sin hälsning till de trupper, som kämpa under hans excellens generalissimus Franco, framför allt de 50,000 kamrater i tankarna, som i spöknippets tecken och till dess ära slåss på spansk jord". Tidningen Giornale d'Italia karaktäriserade i början på mars öppet Guadalajaraoffensiven som en italiensk angelägenhet. "Hans excellens regeringschefen har givit mig i uppdrag att framföra hans hälsning till legionärerna, som skola delta i de förestående operationerna", skrev general Mancini den 6 mars 1937 i ett upprop. "Han är övertygad om att de genom sin élan skola lyckas reducera förlusterna till ett minimum och hemföra segern." Efter det förkrossande nederlaget avbröt Mussolini sitt teatraliska besök i Lybien och ilade hem. Hemkommen beordrade han, att alla officerare, som voro ansvariga för katastrofen, skulle avrättas. General Bergonzoli, som ledde en division vid Guadalajara, begick självmord i förtvivlan. En tid efteråt anlände den första ångaren med sårade italienare till La Spezia. I smyg fördes de, sedan de avtvungits löften att tåga om sina upplevelser, till olika sjukhus. Det står ingen glans kring detta krig, som föres bakom fredens kulisser. Allt äger rum i en atmosfär av obeskrivligt skumrask.

Den italienska interventionen kan följas dag från dag:

Den 5 januari 1937. Det bekräftas i officiella kretsar, att 10,000 italienska volontärer debarkerat i Cadiz under de sista fjorton dagarna. De ha varit fördelade på två kontingenter, en på 6,000 man den 22 december, en annan på 4,000 man den 1 januari 1937. (Le Temps).

Den 12 januari 1937. Volontärer, vilka sänts som frivilliga, som det kallas, av den italienska regeringen till Francos armé och som äro hemma på permission försäkra, att ett kompani, utrustat med gasbomber, avsett för Spanien, under de sista veckorna övats i Rom och den 6 januari avgått till krigsskådeplatsen.

Den 17 januari 1937. Enligt ett brittiskt ögonvittne debarkerade 4,000 italienare under natten till förra tisdagen i Cadiz från ett fartyg av stora dimensioner, men utan namn, utan flagga.

Den 24 januari 1937. 300 medlemmar av den fascistiska milisen lämna Monza på väg till Spanien.

Den 28 januari 1937. General Caracciola, befälhavare för Undinekåren, avreser till Spanien.

Den 2 februari 1937. Paketbåten Lombardia har lämnat Neapels hamn, den beger sig för fjärde gången till Spanien. Den 15 januari, på dess tredje resa, debarkerade 5,000 man ifrån den och vapen och utrustning för två infanteriregementen och ett artilleriregemente fördes i land.

Den 3 februari 1937. Den brittiska utrikesministern erhåller på morgonen från en källa, som han betraktar som fullständigt säker, bekräftelse på riktigheten av den rapport, som Times publicerat rörande debarkeringen av nya, italienska trupper i Cadiz. (Le Temps).

Den 5 februari 1937. Generalkonsuln för den fascistiska milisen i provinsen Alexandria, Brandimarte, som tidigare varit i Spanien för att organisera mottagandet av italienska trupper där, har fått order att upprätta en legion av frivilliga åt de spanska rebellerna. Rekryteringen av legionärer har redan börjat. Rekryterna komma från alla delar av Italien och utväljas bland de beväpnade medlemmarna av det fascistiska partiet. Legionen är för närvarande förlagd till Salerno.

Den 9 februari 1937. En brittisk undersåte, anländ från Gibraltar, förklarar, att han på eftermiddagen närmast föregående lördag bevittnade, huru 10,000 italienare debarkerade i Cadiz. Han påstår sig likaledes ha sett 6,000 italienare anlända på torsdagen ombord på två olika båtar.

Den 12 februari 1937. Malaga. Ett italienskt krigsskepp har ankommit hit på eftermiddagen och landsatt 1,000 soldater. Rebellerna ha bildat en kordong runt kajen, där sol-daterna debarkerade, så att ingen skulle kunna närma sig krigsskeppet. Detta var försett med två skorstenar. (Reuters byrå).

Den 15 januari 1937. Gibraltar. En ny kontingent på 4,000 italienare har landstigit i Cadiz i går. Meddelandet härstammar från några brittiska resande, som i eftermiddag anlände till Gibraltar från Cadiz.

Den 16 februari 1937. Madrid. General Francos armé erhåller ständigt italienska förstärkningar. Till de 60,000, som redan befinna sig här, kommer nu 9,000, som avrest från Sardinien. Kryssarna Montecuccoli, Diaz och Cadorna transporterar oavbrutet manskap och krigsmaterial åt rebellerna.

Den 20 februari 1937. Följande italienska kommuniké publiceras i Rom:

”I överensstämmelse med de beslut som noninterventionskommittén i London fattat för att förhindra inblandning i det spanska inbördeskriget, har den fascistiska regeringen beslutat sig för att vidtaga de legislativa åtgärder, som äro nödvändiga för att inom italienskt territorium förhindra enrolling, avresor och genomresor av frivilliga till Spanien. Straffbestämmelser skola tillämpas mot dem, som överträda de nya förordningarna. Åtgärderna skola träda i kraft den 20 februari.”

Icke desto mindre meddelar Manchester Guardians politiske redaktör, att han har absolut säkra bevis för, att 10,000 italienare debarkerat i Spanien den 28 februari.

Så fortsätter den tyska och italienska interventionen dag för dag. En ström av beväpnade italienare går oavbrutet till rebellerna. Ännu så sent som den 3 april 1937 landstiga 10,000 italienare i Cadiz. I början på maj berättar en holländsk tidning, Het Volk, vad några holländska sjömän, som gått med stenkol till Cadiz, bevittnat. De hade kommit i kontakt med besättningen på två flygmaskiner. Det var idel tyskar. Flygarna förklarade som sin mening, att kriget ingalunda var något inbördeskrig utan ett tyskt krig och de voro stolta över, att de erhållit order att begiva sig till den spanska huvudstaden för att bombardera den. De holländska sjömännen påstodo, att de med bästa vilja i världen inte hade kunnat upptäcka en enda spansk flygare i Cadiz. ”Det är bara vi tyskar, som ha flygmaskiner, flygare och bomber”, svarade tyskarna skrattande, när holländarna påpekade detta faktum för dem. ”Franco är i grund och botten bara vår chargé d'affaires.” Sjömännen stiftade även bekantskap med besättningen, likaledes till största delen tysk, på sex kanonbåtar av ett slag, som den spanska staten före inbördeskrigets utbrott överhuvud icke ägde. I hamnen sågo de en italiensk rödakorsbåt, försedd med alla internationella kännetecken på sin humanitära karaktär, men den hade underligt nog vid kajen lagt till just i närheten av ammunitionsmagasinen. Två italienska torpedbåtar befunno sig även i hamnen och överallt vimlade det av italienare, tyskar och marockaner.

Så fantastiskt ser det ut i en av de spanska nationalisterna behärskad hamnstad. Men under tiden sammanträder den heliga, demokratiska fredsälskande noninterventionskommittén, som ser lika fantastisk ut, runt det gröna bordet. Den är lomhörd och utrustad med kläna ögon, nobel och frisinnad. Den har bara en enda stor önskan, nämligen att slippa märka någonting av, vad som försiggår. Varför protestera folken? Varför kräva de ett ingripande, när pakten inte tillämpas? Förstå de inte, att det är lugnast att låtsas som om det regnar? Noninterventionskommittén vill ingenting se och höra. Den kämpar för freden och därför vill den vara i fred.

Men folken lämnar den ingen ro. Deras oro är för stor. Det är kanske likgiltigt för lord Plymouth och de andra herrarna, om fascismen segrar i land efter land. Däremot betyder det inte så litet för folken.

I början på år 1937 bestämmer sig alltså noninterventionskommittén, när dess förhoppningar på, att omärkligt bli avskaffad under segeryran efter fascisternas intåg i den spanska huvudstaden, grusats, slutligen för att visa ett livstecken. Den beslutar att införa en kontroll av de spanska kusterna. Denna skall träda i kraft den 6 mars. Fascisterna, som bestämma takten, göra sig emellertid ingen brådska. Först den 20 april börjar omsider kontrollen. Detta datum är värt att beaktas. Det anger nämligen den dag, då den demokratiska fredspolitikens kulminerar i ett grandios hyckleri.

Den portugisiska landgränsen kontrolleras sedan den dagen av brittiska kontrollörer. Rebellernas kuster övervakas av brittiska och franska krigsskepp, under det att italienska och tyska kryssare och jagare utöva kontroll utanför den lagliga, spanska regeringens hamnar. Är det inte ett effektivt system? De mexikanska och ryska fartygslasterna med flygmaskiner till republikanerna stoppas effektivt av högtidliga, demokratiska tjänstemän. Men de tyska flygarna, som föra ton efter ton av sprängämnen, brandbomber, explosiva varor till rebellerna, hänskratta i molnen. Det är omöjligt att flyga en maskin direkt från Mexiko eller Sovjetunionen till Spanien. Om dessa stater vilja hjälpa äro de hänvisade till sjövägarna och de äro stängda. Men det är ingenting, som hindrar tyskar och italienare att direkt sända sina förödande bomber till rebellerna på en höjd, från vilken noninterventionskommitténs dignitärer te sig skattretande små. Eibars, Durangos, Guernikas rykande ruiner och tusentals massakrerade människors kroppar äro fängslande vittnesbörd om den demokratiska fredspolitikens triumfer. Men därmed ha vi icke uttömt kontrollsystemets förnämlighet. Dit hör också det förhållandet, att de tyska och italienska krigsskeppen nu som demokratiernas befullmäktigade vakthundar kunna skydda rebellfartygen utanför den lagliga, spanska regeringens kuster. De utnyttja också konsekvent sin nya maktställning. De vaka obevekligt över freden. När rebellernas fartyg bombardera Valencia lägga de sig tätt intill de upproriska fartygen, så att de republikanska kustbatterierna inte kunna ge eld på dessa av fruktan för att samtidigt träffa noninterventionskommitténs heliga, fascistiska krigsbåtar. Från de för freden ömmande, italienska och tyska kryssarnas däck höja sig flygmaskiner, som kasta bomber över det republikanska territoriet. Neutralitetens väktare söka så ofta de tro sig kunna göra det oförmärkt kapa eller torpedera republikens handelsfartyg. Vilka härliga kontrollörer! Vilken underbar kontrolltjänst! Vilken nonintervention! Italien och Tyskland föra ett inofficiellt krig med Spanien. För att bevara freden ger England och Frankrike dem ett officiellt uppdrag att kontrollera Spaniens kuster. Vilket förakt för folken! Vilken likgiltighet för rätten! Vilken cynisk komedi!

En av kontrollkommissionens första åtgärder var att understödja general Molas offensiv mot de baskiska provinserna genom att söka hindra livsmedelstillförseln till Bilbao. En ångare lastad uteslutande med livsmedel tvingades att gå in till Bordeaux. Noninterventionens fascistiska kontrollörer befallde, att lasten skulle avlastas. Men de franska hamnarbetarna i Bordeaux vägrade att hjälpa till med denna brottsliga avlastning, som blir dubbelt avskyvärd, därför att dess verkliga motiv beslöjades med humanitär fraseologi.

De baskiska barnen komma säkert, när de bli fullvuxna, att skänka den oborstade Potatis-John, som, svärande i sin kajuta, bröt blockaden av Bilbao, en tacksam åtanke. Men vad skola de tänka om den parfymerade mr. Eden, som i det engelska underhuset deltog i fascisternas lögnpropaganda om mineringen av de baskiska territorialvattnen?

”Hela noninterventionsöverenskommelsen är till sin karaktär orättfärdig och står i strid med elementära, internationella rättsbegrepp”, förklarade Indalecio Prieto, den spanska marin- och luftvärnsministern, den 20 april. ”Genom denna överenskommelse likställes nämligen den lagliga spanska regeringen med rebellerna. Men till råga på allt är denna likställighet endast skenbar. Fakta ge vid handen, att några av noninterventionsöverenskommelsens signatärmakter leverera

allt, som rebellerna behöva, åt dem. Detta förhållande kommer troligen att fortsätta och den nya blockaden kommer sannolikt endast att tjäna till att ytterligare beslöja fascistmakternas kränkningar av de beslut, som de själva högtidligt undertecknat. Följande nationer ha anslutit sig till noninterventionsöverenskommelsen: Albanien, Tyskland, Österrike, Belgien, Bulgarien, Tjeckoslovakiet, Danmark, Estland, Finland, Frankrike, Grekland, Holland, Ungern, England, Irland, Italien, Luxemburg, Norge, Polen, Rumänien, Sverige, Turkiet, Sovjetunionen och Jugoslavien. Kontrollen rör endast båtar, tillhörande någon av dessa nationer. Eftersom Spanien inte anslutit sig till kontrollen och vägrat acceptera den böra vi fordra, att båtar, som bära den lagliga republikens flagga, ställas utanför alla förpliktelser, vilka äro förbundna med kontrollen. Ingen har någon rätt att hejda våra handelsfartyg, vilken last de än ha, varken innanför eller utanför de spanska territorialvattnen. Varje makt, som söker hindra tillförseln till oss, gör sig skyldig till en rättskränkning. Men vi ha, trots den vacklande politiska hållning, som intagits av Frankrike och England, ingen anledning att ställa alla stater på samma plan som Italien och Tyskland. Vi äro övertygade om, att det finns stater som hålla överenskommelser, men dit kan man ju inte räkna Tyskland och Italien. Det är en komedi, när dessa länders krigsskepp skola bevaka, att deras egna regeringar inte sända vapen och ammunition till våra fiender. Det är ju redan ett bevisat faktum, att de tyska och italienska krigsfartygen bedriva systematiskt spionage på den republikanska flottan och blixtnabbt inrapportera dess rörelser till rebellerna. Från deras däck lyfta flygmaskiner, som bombardera våra kuster. De draga sig inte heller för att överfalla republikanska båtar, då de tro sig kunna göra det ostraffat. Så anfölls till exempel vår kryssare Miguel de Cervantes och torpederades av en italiensk undervattensbåt, vilkens befälhavare till yttermera visso dekorerades för denna vackra handling. Denna händelse är en av dem, som bidra till, att vi äro övertygade om, att den internationella mission, som nu anförtrots de tyska och italienska krigsfartygen, endast av dem kommer att missbrukas och tagas till förevändning för ännu värre övergrepp och illdåd än hittills.”

Bombardemanget av Almeria något över en månad senare har givit denna deklaration den relief den förtjänar.

Det är de demokratiska regeringarna och icke de demokratiska folken, som bära ansvaret för den fredspolitik, vilken fått sitt noblaste uttryck i noninterventionen. Men på samma sätt är det de fascistiska regeringarna och icke de fascistiska folken, som äro skuld till, att italienare och tyskar uppträda som blodhundar på den spanska jorden och i de spanska farvattnen. Det är en handfull förvirrade och galna människor, som regera världen. Folken själva, som alltid älska freden, ha ingenting att säga till om, ingenting att avgöra, ingenting att betyda. De nödgas lyda, de måste leverera soldater, de nödgas kämpa och slåss mot sina elementäraste intressen och så förfärligt tungt vilar klassförtryckets koloss på deras ryggar, att de ofta inte ens förstå den rätta karaktären av den drängtjänst de göra åt sina fiender. Klassfienden har ockuperat även deras medvetande. Deras omdömesförmåga är underkuvad och utarmad av klassfienden. Det är endast den mest avancerade delen av den arbetande klassen, som förstår vad det är fråga om, proletarietets avangarde, men även det står tills vidare böjt över hjulen och remmarna i de tyska och italienska vapenfabrikerna. Hugo Huppert har i en stor och skön dikt, som kommer en att tänka på de vinande tonfallen i Heines vintersaga eller sången om de tyska vävarna, tolkat, vad de känna. Dikten är tillägnad Max Roland, som mördades av fascisterna i januari 1937. Den handlar om de fjorton svarvarna i Essen:

Wir, vierzehn Dreher aus der Werk-Stadt Essen
 (wir wollen lieber keine Namen nennen;
 wir sind: ein Preuss, sechs Sachsen, sieben Hessen),
 wir drehn Granaten, und wir wissen, wessen!

wir drehn Granaten, deren Ziel wir kennen!

Granaten — gegen unsre Intressen;
sie sollen Spanien sprengen, würgen, brennen!
Wir drehn, sonst haben wir kein Brot zu essen,
die Frauen frieren och die Kinder flennen.

Wir drehn, wir drehn; doch unsre Herzen pressen,
bis feuchte Rinnen übers Antlitz rennen
Wir vierzehn deutsche Dreher, wir beschlossen
(weil wir das eigne Tagewerk verdammen):
Wir sammeln för die spanischen Genossen.
Wir brachten neunundzwanzig Mark zusammen.
Doch einer von uns vierzehn ward erschossen.

War einer von den Sechsen, von den Sachsen.
Und niemals sollt ihr Spanier ihn vergessen.
Er starb für euch. För uns.
Wir rächen Maxen —
wir drehn nochmal för andere Adressen,
wir dreizehn Dreher aus der Werk-Stadt Essen!

Hier senden wir euch neunundzwanzig Mark.
Wehrt euch, Genossen.
Schlagt den Feind.
Seid stark.

Den fascistiska terrorn

”Herkules grundade denna stad”, står det ovanför puerta de la Carne i Sevilla, ”Julius Cæsar återuppbyggde den och Ferdinand den tredje skänkte den åt Kristus.”

Staden är skänkt åt Kristus, men för närvarande behärskas den av general Queipo de Llano. O, Sevilla med dina sköna trädgårdar, där nattens drottning, dama de noche, i de ljusa kvällarna blomstrar i sin gula prakt, där springvattnets vita kaskader plaskar och guitarrerna ljuda under moriska valvbågar. O, Sevilla, med dina världsberömda, brokiga tjurfäktningar, ditt glada folkliv, dina señoritor i mantilla de tira, dina cigarrettfabriker, ditt melodramatiska månsken, din Carmen och din don Juan, som bodde vid Calle de San Leandro. Det är en mager, torr man med en orolig glimt i ögonen, en liten tunn mustasch och kalla, grå ögon, som nu varje kväll låter höra din röst i radion. Det är general Queipo de Llano, jordens mest burleske radiotalare, som nu gör dig bekant över hela världen.

I dessa radiotal möta vi det fascistiska barbariet i ohöljd form. Om någon verkligen vill veta, vad den fascistiska råhet vill säga, som nu hemsöker den spanska republiken, så behöver vederbörande bara lyssna till dessa radiotal.

”Våra tappra legionärer och regulares ha visat de röda stackarna, vad en man är”, heter det den 23 juli 1936. ”I förbigående anmärkt ha de även visat de rödas kvinnor det. Dessa kommunistiska och anarkistiska kvinnor ha ju genom sin lära om den fria kärleken förklarat sig själva för fritt byte. Nu ha de åtminstone lärt känna riktiga män och inte bara detta byke av milismän. Nu hjälpa inga sprattlingar.”

”Marxisterna äro vilda djur, men vi äro caballeros”, fortsätter det i samma ton den 12 augusti.

”Señor Companys förtjänar att stickas ner som ett svin.”

Den 18 augusti:

”Jag kan meddela, att jag har ett stort antal av Madrid-förbrytarnas släktingar i mina händer, som med sitt liv ansvara för våra vänner i huvudstaden. Vidare upprepar jag, vad jag redan en gång framhållit, nämligen att vi ha ett antal gruvarbetare från Rio Tinto sittande i våra fångelser. Jag förstår inte, varför man kallar oss rebeller. Vi ha nio tiondelar av befolkningen bakom oss. Då vi ha nio tiondelar av befolkningen bakom oss, anser jag, att det är våra motståndare, som äro rebeller och att det är vi, som borde behandlas som den lagliga regeringen av utlandet.”

Den 19 augusti:

”Åttio procent av Andalusiens familjer bära redan sorg. Vi skola inte rygga tillbaka för att vidtaga ändå mera rigorösa åtgärder än hittills, för att säkra oss den slutliga segern. Vi skola taga alla konsekvenser och fortsätta ända till dess att det inte längre finns en enda marxist kvar i Spanien.”

Den 3 september:

”Om bombardemanget av La Linea eller någon annan av kuststäderna upprepas, skola vi låta avrätta tre medlemmar ur var och en av de röda matrosernas familjer. Vi göra det inte gärna. Men krig är krig.”

Den 8 september:

”Jag har givit order om, att tre släktingar till var och en av de matrosar på regeringskryssaren, som bombarderat La Linea, skola skjutas ... Innan jag slutar skulle jag på detta sätt vilja meddela min dotter i Paris, att vi alla må bra och vänta brev från henne.”

Dessa stilblommor äro karaktäristiska icke blott för den groteske general Queipo de Llano utan även för rebellgeneralerna överhuvud. Det är helt enkelt en handfull galonerat patrisk, som, omgivet av främlingslegionärer och framförallt av tyska och italienska trupper, slåss mot det spanska folket. Morerna ha under falska förespeglningar rekryterats i de marockanska byarna. De ha lockats att deltaga i kriget med fagra löften, men de cyniska generalerna honorera dem med gamla, värdelösa österrikiska sedlar. En marockan, som tillfångatogs utanför Madrid, visste inte ens var han befann sig. ”Jag har kämpat vid ett berg och en flod”, förklarade han poetiskt. Vad det i själva verket var fråga om för krig förstod han inte alls. Genom Mohammed Ali, en arabisk lärd, som ställt sig till republikens förfogande, och andra mohammedanska kulturpersonligheter har hela häsynslösheten i rebellernas utnyttjande av de fattiga, primitiva morerna belysts. Dessa färgade krigare, som med dolken mellan tänderna, i mantlar och turbaner, strida för Franco äro offer för den okunnighet och det förtryck, på vilket all europeisk kolonialpolitik vilar. Deras grymhet har den ursäkten, att den hänger samman med ett lägre utvecklingsstadium i mänsklighetens historia. Hela ansvaret för deras barbariska uppträdande på den spanska jorden, deras plundringar, deras nedstickande av fångar, deras tortyr av civilbefolkningen måste tillskrivas de samvetslösa patrioter, som inte dragit sig för att använda dessa infödingar mot sitt eget folk. Med främlingslegionärerna förhåller det sig något annorlunda. Tercio, den spanska främlingslegionen, består, liksom den franska, av löst folk från hela världen, där ha misslyckade existenser av alla slag samlats, falkspelare, perversa, vagabonder med lätt sömn, tjuvar, folk, som gått under på grund av olycklig kärlek, alkoholister, hela slöddret i den västerländska civilisationen. Det är ganska naturligt, att denna legohär skall kämpa på rebellernas sida. Det är endast en gradskillnad mellan den och de förvildade, ungdomliga banden i den spanska falangen. Morer, främlingslegionärer, falangister, utländska fascister, det är den kulturella kvartett, som står för den höga

musiken hos Franco. Är inte den burleske general Queipo de Llano, där han frossar i blodtörst, våldtäkt, mord och terror i Sevillas radio, ett utomordentligt språkrör för dessa nobla krafter samfällda strävanden att rädda Spanien? Vittna inte hans radiotal om den upphöjda anda, i vilken kampen för fosterlandets räddning pågår? O, Sevilla vid Guadalquivir, det är inte för inte en bunt pilar och ett ok synes i ditt stadsvapen och erövraren Ferdinand sitter avbildad på ditt rådhus med ett väldigt svärd i handen, omgiven av två fromma spöken, Sankt Isidor och Sankt Leander.

Den fascistiska terrorn i Spanien, som överträffar allt, vad man i sin vildaste fantasi kunnat föreställa sig, beror emellertid inte endast på personlig råhet, på primitivitet, klasshat och alla dessa barbariska instinkter, som ett inbördeskrig utlöser. Den är framförallt politiskt betingad. Den har till uppgift att injaga skräck hos befolkningen, att, som det heter, statuera exempel, så att allt motstånd hos folkets stora massa förlamas. Det är bristen på spontant stöd hos folket, som framtvingar den fascistiska terrorn. Dess omfattning är i och för sig ett vittnesbörd så gott som något om, vilka starka medel den spanska reaktionen numera behöver använda, för att folket skall hålla sig lugnt, för att det skall underordna sig. Det är för att fascismen är så grundligt impopulär den nödgas lita till terror. Terrorn gör den inte mera populär.

Hur gick det till, när Sevilla, den glada, soliga staden, erövrades?

”Så snart förstärkningar hunnit anlända till Sevilla, det var närmast fråga om främlingslegionen och marockanska trupper, gick man till angrepp”, berättar två korrespondenter för Paris Soir, Wormser och Maurel, som voro ögonvittnen. ”Det blev en obarmhärtig rensning med handgranater och knivar. Där gavs ingen pardon. På general Queipo de Lianos befallning måste alla husen i arbetarkvarteret Triana hålla fönster och dörrar öppna och de manliga invånarna släpades bort som fångar. Dagen därpå i morgongryningen arkebuserades 150 arbetare, en dag senare föll en ny hekatomb, under det att ropet viva españa skallade.” Hotellportieren Jesus Corales, vilkens tjuguetåriga hustru, tvåårig son och åtta månader gamla dotter mördades, har efter sin flykt avgivit följande vittnesmål, vars sanningsenlighet han tagit på sin ed: ”Jag såg med egna ögon en grupp på ungefär 150 fångar, däribland även kvinnor, arkebuseras på en liten gata i San Bernardo. För att hålla den motspänstiga befolkningen i ett tillstånd av varaktig skräck lät general Queipo de Llano, efter vad soldaterna berättade för mig, till att börja med inte skjuta fångarna i kasernen, fängelset eller på kyrkogården utan på arbetarkvarterens gator och liken fingo ligga kvar på gatorna mellan 12 och 16 timmar, sedan de övergjutits med kerosin, så att inga pestsjukdomar skulle sprida sig. Massarkebuseringarna ägde alltså under de sista dagarna av juli omväxlande rum i arbetarkvarteren Matarena, San Lorenzo, San Bernardo och Triana. Antalet skjutna uppskattades, när jag ankom till Sevilla, till 7,000 och man räknade med att i genomsnitt mellan 100 och 150 personer dagligen skjutits. Delikventerna brukade vid sjutiden på kvällen i lastbilar transporteras till den gata, som utsetts för avrättningen. Där fingo de stiga ur och nedskötas. Härvid utspelades emellertid ofta så förfärliga scener att man senare förenklade tillvägagångssättet och i stället, när fångarna stigit ur, dödade dem en och en med ett revolverskott genom bakhuvudet.”

Så gick det till, när Sevilla erövrades av rebellerna. Men hur såg det ut ett halvår senare? Legionärerna och mohammedanerna voro borta. De hade bara gjort ett blodigt patriotiskt förarbete för de tyskar och italienare, som då, sex månader senare, dominerade staden, vimlade på hotellen, behärskade gatorna, gränderna och torgen. ”Officerarna i Mussolinis armé uppträda med Chikagogangsters brutalitet i Sevilla”, telegraferar Daily Heralds specialkorrespondent i början på februari från Gibraltar till sin tidning. ”De gå och paradera på gatan med ridpiskan i handen och det behövs bara, att någon spanjor misshagar dem, för att de genast skola slå honom. Min vistelse i staden har givit mig möjlighet att bilda mig en klar föreställning om, hur det skulle

gå med den iberiska halvön, om general Franco segrade. En taxichaufför, som begärde betalt av en italiensk officer för en åktur, pryglades helt enkelt bara upp. En spårvagnskonduktör, som hade den fräckheten att vilja taga upp avgiften för biljetten av en officer, utsattes omedelbart för samma omilda behandling. Framför hotell Madrid har man satt upp ett jättelikt porträtt av il duce. Alla, som gå förbi, måste hälsa det med uppsträckt hand och ropa: Leve il duce.”

Detta är Sevilla av i dag. Men det kunde lika gärna vara Badajoz, Granada, Malaga eller Salamanca.

Efter fronte populars överväldigande valseger i februari 1936 övertogo 60,000 egendomslösa lantarbetare i provinsen Badajoz, de fattigaste bland de fattiga, spontant praktiskt taget all jord, de lade beslag på grandernas, godsägarnas, kyrkans gods och delade upp dem sinsemellan.

När Franco tågade in i provinsen återgav han jorden åt de förra ägarna, åt societeten i Portugal, Paris och London. Lantarbetarna fingo ånyo börja arbeta åt sina herrar. De små arrendatorerna nödgades återigen svälta för att kunna betala arrendena. Ordningen, kort sagt, återställdes. Men huru var detta möjligt? Genom terror, terror, endast genom terror. I hundratals och åter hundratals föllo de upproriska bönderna och deras ledare för arkebuseringsplutonernas gevär. På natten ägde avrättningarna rum på tjurfäktningsarenan i Badajoz i strålkastarnas spöklika ljus. Med kulspruta gåvo moreerna och främlingslegionärerna eld på de fängslade, skrikande, värnlösa människohoparna. Dag och natt knallade skotten under det att de överlevande skräckslagna lyssnade i husen utan att våga sova, utan att kunna äta, plågades av mardrömmar.

”I går förekom en stor ceremoni, en festlig gruppavrättning i Badajoz”, skriver den amerikanske reportern Jay Allen, som den 25 augusti från byn Elvas vid den portugisiska gränsen i egenskap av ögonvittne redogör för massakrerna. ”Sju ledande republikaner tillhörande folkfronten skötos, där var ett musikkapell och allt annat, som hör till en sådan tillställning. Tretusen åskådare voro inbjudna. Genom detta skådespel ville man bevisa, att rebellgeneralerna inte endast skjuta arbetare och bönder. Det göres inga skillnader vid behandlingen av folkfrontens anhängare. Vi stannade vår bil vid hörnet av den smala Calle de San Juan. Alla butiker här hade plundrats av rebellarmén innan dess avtåg. Besökare från Portugal kunde under de sista dagarna köpa klockor och juveler för en spottstyver. De flesta butikernas ägare voro anhängare av högerpartierna. De måste betala krigs tribut för sin räddning, förklarade en rebellofficer maliciöst för mig. Vid hörnet av Calle de San Juan ser man den fästningslika borgens massiva konturer. Vi gingo förbi en stor affär, som såg ut som om den förstörts av en jordbävning. Ägaren hette don Mariano, förklarade en av mina vänner. Han var en av de ledande Azaña-anhängarna. Affären plundrades i går efter don Marianos arkebusering. Vi foro till jordfördelningskontoret, där jag i juni hade avlagt ett besök hos chefsagronom Jorge Montejo. Han hade till uppgift att dela upp jorden åt småbrukarna, vilket å ena sidan ådrog honom storgodsägarnas hat, å andra sidan, då han strängt följde den borgerliga jordreformens principer, socialisternas fiendskap. Han hade gripit till vapen för att försvara republiken och följaktligen ...

Plötsligt fingo vi syn på två falangister, som höllo fast en stapplande man i blå arbetsblus, under det att en tredje slet av honom skjortan och blottade hans högra skuldra. Ett blåsvart märke syntes. Ännu efter en vecka syntes märket efter gevärets rekyler. Resultatet av undersökningen var inte gynnsamt för arbetaren. Till arenan med honom.

Vi foro längs stadsmuren åstad till ifrågavarande arena. Dess sandstensmurar höja sig över Guadianas fruktbara dal. En utmärkt byggnad, röda tegelstenar och vitt murbruk. En gång såg jag här Juan Belmonte, den avgudade matadoren, när han på kvällen innan en tjurfäkting tog tjurarna, som just forslats dit, i betraktande. Även denna kväll forslades de, som skulle offras på festen

dagen därpå, tillstädes, hopar av män med vanmäktigt lyfta händer. Det var mest ungdomar, bönder i blåa blusar, industriarbetare i overalls, kort sagt, de röda. Klappjakten på dem fortsätter oavbrutet. Klockan fyra på morgonen dagen där på drevos fångarna in på arenan genom samma dörr, som tjurfäktarna brukar använda, när de tåga in i parad för publiken. Därinne väntade kul-sprutan på dem. Redan efter den första nattens avrättningar lär blodet ha stått tumshögt på den ena sidan av arenan. Det sade man mig och jag tvivlar inte på det. Ettusenåttahundra män och kvinnor dödades nämligen vid detta tillfälle på mindre än tolv timmar. Ettusenåttahundra kroppar innehålla mera blod än man föreställer sig. När en tjur eller en häst under en tjurfäkting blöder alltför rikligt komma tysta tjänare och strö ren sand över arenan. Men trots detta känns blodluften tydligt varma eftermiddagar ...”

Ryktet om massakrerna i Bajadoz spred sig med blixstens hastighet över hela den iberiska halvön. En ilning av fasa, en våg av harm genomströmmade det spanska folket. När rebellerna i början på februari i år genom att plötsligt kasta fram en ström av stora, italienska tanks lyckades erövra Malaga visade sig verkningarna. Världen fick bevittna ett underligt, ett upprörande skådespel, vilket i och för sig är ett tillräckligt vittnesbörd, om huru folket är inställt till dessa nationalistiska befriare, som söka lyckliggöra spanjorerna genom att anställa storslakt på dem. När moreernas och främlingslegionärernas skrål hördes i Malagas förstäder bröt stadens befolkning upp i panik. Den lämnade huller om buller sina hem. Med litet hastigt hoprafsat bohag lastat på kärror, med korgar och bylten flydde invånarna. Etthundrafemtio tusen män och kvinnor släpade sig i ett oändligt tåg, kvinnorna med det minsta barnet på armen, männen med knyten på ryggarna, iväg mot Almería. Denna tragiska utvandring har redan hunnit bli berömd. Den var oändligt bitter. Steg för steg stapplade åldringarna, kvinnorna, barnen sig fram längs den tjugutvå mil långa vägen, lämnande allt, som de hållit av och vant sig vid, bakom sig. Landsvägen går längs kusten. Bakom dem brann staden, på havet följde rebellernas stålgrå krigsbåtar de flyende och bombarderade dem obarmhärtigt och över de villrådiga, skräckslagna människornas huvuden kretsade femtio av rebellernas flygmaskiner och släppte ned bomber. Flyktingarna spred sig över fälten, sökte skydd bakom fikonsträden och kastade sig ned på åkrarna. Men det hjälpte inte. Ett stort antal döda och orkeslösa blevo liggande kvar för alltid. Deras anhöriga vandrade vidare på tunga fötter. Under tiden började den spanska falangen, moreerna och främlingslegionärerna sitt nationella upprensningsarbete i huvudstaden.

”Jag kommer från Malaga”, berättade en amerikansk affärsman, som lyckats taga sig fram till Gibraltar, den 12 februari för en fransk journalist. ”På en vecka har jag inte kunnat sova, det förefaller mig som om jag aldrig skulle kunna återfå min sömn. Jag har levat i en förfärlig mardröm. Men det värsta är, att den är fullständigt reell. Jag är jagad av minnet av blodet från med obeskrivlig grymhet stympade kvinnors, barns och åldringars kroppar, en rad fasansfulla bilder förföljer mig. Jag kan när som helst höra deras vrål och deras snyftningar. Mina näsborrar äro fyllda av en oförglömlig blodlukt. Det är omöjligt för mig att äta. Malaga är inte längre en stad, det är ett slakthus, där den mänskliga grymheten har tagit så fasansfulla uttryck, att det överträffar allt vad jag i mina vildaste fantasier kunnat föreställa mig.

Först var det fem dagars intensivt bombardemang.

Sedan kom, oförutsedd trots allt, insurgenternas inmarsch. Det är kanske inte riktigt att använda det ordet om en liten handfull spanjorer och så för övrigt italienska regementen, som defilerade nedför boulevarden Marques de Lario till Giovinezzas toner, följda av hundratals tyska kanoner, italienska tanks och portugisiska bilar och sist bland de defilerande tusentals oroande fysionomier, männen i den spanska främlingslegionen, och långa rader av marockanska ryttare.

Under det att den oändliga defileringen av rebellernas trupper pågick i Malagas centrum besatte

smärre formationer hamnkvarteren och de mindre gatorna i staden.

Så snart den italienska generalstaben anlant utfärdades en order, som fortplantades från bataljon till bataljon tvärs över hela staden.

Genast bildades patruller, som trängde in i husen och genomsökte dem från golv till tak. De män man hittade släpades ut på gatan, bundos samman med rep och då man fått ihop femtio stycken, ställdes de mot väggen. Beväpnade med sina dolkar störtade de marockanska soldaterna sig över dem och stympade dem på det grymmaste sätt innan till sist den efterlängta gevärssalvan kom, som förkortade offrens lidanden. Under eftermiddagen den nionde februari räknade jag själv till elva grupper med femtio republikaner i var och en, vilka avrättades av den lössläppta soldatesken. En del av liken kastades i floden Guadalmidina, som var uppsvälld av ihållande regn. Trehundra kadaver transporterades till det lilla torget San Pedro, där ett bål flammade i kvällen.

Det är mig omöjligt att i detalj beskriva vad som hände hundratals kvinnor och unga flickor, som utlämnades åt främlingslegionens och de marockanska truppförbandens rusiga soldatesk eller att beskriva de scener, som ägde rum på öppen gata, inför de äkta människens och föräldrarnas ögon. Själv såg jag på gatan kropparna av tre unga kvinnor, som kastat sig ut genom fönstret för att undgå de inträngande soldaternas övervåld.

Dagen därpå fortsatte massakern. I arbetarkvarteren mötte jag oskyldiga barn, som förlorat förståndet.”

”Det är i första hand italienarna, tyskarna och marockanerna, som fortsätta striderna mot de republikanska trupperna norr om Malaga”, skrev ungefär samtidigt Chicago Daily News' korrespondent till sin tidning”, de spanska falangisterna ha stannat kvar i staden och äro sysselsatta med att utrota, som de uttrycka det, de röda. 3,000 republikaner ha kastats i fångelse. Tre krigsdomstolar befinna sig i permanent verksamhet. Hittills ha 500 män, kvinnor och barn dagligen dömts. Den största hemlighetsfullhet iakttages beträffande antalet dödsdömda. Exekutionerna äga rum under natten vid tretiden.”

I mitten på mars gavs en film från Malagas erövring på biografen Orfeo i Genua. Filmen hette Ljus. Den visade italienarnas intåg i staden. Man skymtade många italienska fanor, massor av små fascistiska flaggor, lastbilar av märket Fiat med inskription kungliga armén, regio esercito. Man såg också italienska vapen av senaste modell.

På ett ställe i filmen sade speakern:

”Samtidigt som den nationalistiska armén arbetar på att ordna förhållandena i Malaga försiggår en verklig uppreisning i stadens omnejd.”

Sedan fick man se republikanska fångar fusiljeras av en pluton främlingslegionärer. En officer gick runt bland de arkebuserade och gav med en revolver nådaskottet åt de fallna, som lågo i dödsrosslingar.

Under filmföreläsningen gav publiken uttryck åt sitt ogillande. De italienska myndigheterna sågo sig nödsakade att förbjuda filmen.

Vad som hänt i Badajoz och Malaga har, som redan antytts, sina motsvarigheter överallt inom de av rebellerna behärskade områdena. I mitten på februari 1937 meddelade en person, som besökt Burgos, att följande affisch satt uppklistrad på alla stadens hotell:

”Burgosjuntan är rättvis. Varje intervention till förmån för en arrestant har motsatt effekt till den åsyftade. Burgosjuntan betraktar sådana inblandningar som ett uttryck för en fientlig inställning mot juntan.”

Mot bakgrunden av denna proklamation är den intervju en fransk korrespondent strax därpå hade med en fransman, M. Felix-Auguste Marchand, av ett visst intresse. M. Felix-Marchand hade tjänstgjort i Tercio, den spanska främlingslegionen, åtskilliga månader och nyss anlänt till Paris. Hans avslöjanden av, huru rebellerna behandla sina fångar, såväl civila som militära, äro värda att beaktas.

”Då republikanska soldater tillfångatogs av falangister, legionärer eller carlister”, berättade M. Marchand, som utmönstrats från främlingslegionen på grund av allvarliga blessyrer han erhållit, ”uppmanar man dem att ansluta sig till rebellerna. Om de acceptera så är allt gott och väl. Men om de vägra dömas de automatiskt till 30 års fängelse. Detta är för övrigt en ren formalitet, ty efter några dagars fängelse fusiljeras de i grupper på tjugu, sjuttio eller hundra.

I Teruel bevittnade jag en exekution av 23 fångar. Allt ägde rum på torget mitt i staden och fullt offentligt. Hela befolkningen var där, tyst och förskrämd.

I Campillo hade en bekant kommunist tillfångatogs. Utspökad med brokigt papper på det mest groteska sätt och med ett rep om halsen fördes han under tre timmar runt i den lilla orten, utsatt för de falangistiska plågoandarnas skämt och upptåg. Sedan fusiljades han.

På grund av en liten förseelse satt jag tjugu dagar fängslad i fängelset i Salamanca, det var en tid, innan jag utmönstrades. Vid tillfället i fråga fanns 1,400 fångar i fängelset. De voro anklagade för att ha tillhört fackföreningar, demokratiska organisationer eller helt enkelt för att ha haft vänner bland fackföreningsfolket. Varje dag ägde stora exekutioner rum i fängelset. Vid sextiden på kvällen brukade man samla ihop ett tiotal av de inspärrade. Man lät dem taga av sig sina kläder. De fingo endast behålla skjorta och kalsonger. Kl. 2 på morgonen ropade en officer upp de dödsdömda, vilka fördes ut på fängelsegården, där marockanerna sköto ned dem, oftast med kulspruta.”

I ett brev till madame Palencia, avsänt från Tanger den 26 februari, begär Louis Fabregon, professor i franska i Granada, att följande fakta skola bringas till allmänhetens kännedom:

”För några dagar sedan anlände jag till Tanger från Granada. Mitt samvete tvingar mig att berätta vad jag sett, men jag är inte ledd av några politiska lidelser, ty jag har aldrig sysslat med politik.

I början av militärupproret arkebuserade rebellerna dagligen mellan 200 och 250 personer. Först under de sista månaderna av år 1936 sjönk denna siffra en smula, men på själva julafton, som är så kär för oss katoliker, fördes icke desto mindre 110 offer till kyrkogården.

Jag uppskattar antalet dödsoffer, som nationalisternas repressalier krävt i provinsen, till ungefär 23,000. Endast en fjärdedel av dessa ha dömts av krigsdomstolen. Exekutionerna ha utförts av fascistgrupper, som stoltsera som fäderneslandets räddare och kalla sig escuadra negra, svarta skvadronen.

Det är först och främst de intellektuella som utrotats. Jag anför några namn på intellektuella, som mördats: Virgilio Castilla, deputerad; José Palaco, professor i historia; Salvador Vila, rektor; Fajardo, borgmästare; Caminero, civil ämbetsman; Yoldi, professor; Duarte y Mejia, läkare och professor; Guzman, lärare; Escribano, professor; Rodríguez Molina, deputerad, guvernör i Sevilla; Alvarez Salamanca, teckningslärare; Ruano, folkskolinspektör; Frederico García Lorca, författare. Jag skulle kunna nämna många fler.

Ett antal unga flickor ha arkebuserats därför att de vid de sista valen distribuerat propagandablad till förmån för folkfronten. Bland dem befann sig en ung österrikiska, lärarinna i tyska vid École Berlitz, som dog med den knutna näven höjd och gav de män, som tillsammans med henne fördes till döden, en förebild i fråga om mod och dödsförakt. En annan kvinna befinner sig i fängelse,

därför att hennes man var universitetsrektor i Granada och tillhörde folkfronten, varför de fascistiska studenterna arkebuserade honom.”

Den bekante engelske domprosten Inge har redan fäst världsoptionens uppmärksamhet på de fanatiska förföljelser, för vilka den spanska, protestantiska kyrkan varit utsatt från rebellernas sida. Protestanterna utgöra en liten, men genom sin sociala ställning inte obetydlig minoritet i Spanien, då de särskilt tillhöra de bildade mellanskikten i samhället. Från upprorets första dagar ha rebellerna systematiskt bedrivit förföljelser av protestanterna. Anledningen är lätt att inse. Den protestantiska kyrkans liberala och starkt socialt betonade karaktär har från början kommit medlemmarna i de protestantiska församlingarna att te sig suspekta och statsfientliga i rebellernas ögon. Ett dokument, utsänt av den protestantiska församlingen i Madrid, synes vara värt en viss publicitet här hemma, då man på vissa håll roat sig med att försöka göra rebellerna till religionens försvarare. Dokumentet har följande lydelse:

”Protestantiska trosbekännare i Madrid, som stå oberoende av alla politiska partier, anse det vara sin plikt att överlämna följande fakta om förföljelser och mord på ämbetsmän och troende tillhörande den lutherska kyrkan, begångna av de spanska falangisterna, åt offentligheten.

I Saragossa brändes de protestantiska kyrkorna redan i början av september av de upproriska. Pastor Benjamin Heras fördes efter en längre fångenskap till schavotten, vid vilken ungefär 60 katolska prästmän med fascistisk inställning samlats för att närvara vid exekutionen av kättaren. I sista ögonblicket förhindrade den tyske konsuln exekutionen och tog pastor Heras uti sitt beskydd. Med hans hjälp lyckades det pastor Heras att fly till Frankrike.

I Granada skötes de protestantiska pastorerna José García Fernández och Salvador Iniguez, liksom den förstnämndes hustru. En annan ämbetsman i den protestantiska kyrkan, Samuel Palonuque, är häktad; det är obekant om han ännu befinner sig i livet.

Pastor Antonio Garcia utvisades från Cordova. Ännu innan han hunnit lämna staden, borttransporterades samtliga hans möbler av carlisterna, som hotade pastorn till livet. Antonio Garcia och hans hustru flydde samma natt utan resgoods och fullständigt medellösa till Gibraltar.

I San Fernando ställdes den lutherska pastorn Miguel Blanco i sin mors och flera församlingsmedlemmars närvaro inför ståndrätt och sköts, för att, som det hette i rapporten, ett exempel skulle statueras för kättarna. Man befarar att hans kollega Francisco Lopez i Puerta Real fått dela samma öde.

Försvunna äro sedan början av augusti den protestantiske pastorn i Miada vid Badajoz och den protestantiske läraren i den närbelägna lilla staden Santa Amalia, Luis Cabrora.

I Ibahernando i provinsen Cazerres skötes flera protestanter, däribland den mycket bekante Francisco Tirado.

I Xeres har den protestantiska lärarinnan fröken Ponzoa försvunnit.”

Sedan detta dokument publicerades ha några av de däri omnämnda protestanternas öde blivit bekant. Samuel Palonuque frigavs efter en kort tids fängelse, fördes under eskort till Sevilla och lyckades där erhålla pass till utrikes ort. Däremot ha Carmen Ponzoa och hennes make avrättats. Ett antal nya förföljelser ha också ägt rum. I provinsen Cádiz har kyrkoherden i San Fernando, Miguel Ferrer, skjutits. Den protestantiska kyrkan och de protestantiska skolorna ha stängts. Fermin Berobia, kyrkoherde i Valladolid, har dömts till 30 års fängelse. Den protestantiska missionen och de evangeliska missionsskolorna i Cordova ha, efter vad Sevillatidningen La Union meddelar, blivit berövade alla sina böcker av rebellerna, som överlämnat dem åt lågorna. I stället för förklaringar mottog kyrkoherden, som förhörde sig hos myndigheterna, några bryska

råd att snarast möjligt lämna landet.

Allt detta visar, med vilken fanatism den katolska reaktionen i rebellgeneralens tjänst behandlar den lutheranska kyrkan i de spanska landamärena. Den protestantiska kyrkan i Spanien är i dessa dagar en martyrkyrka. Rebellerna, som helt naturligt inte visa någon skonsamhet mot liberaler, marxister och andra politiska motståndare, rasa även mot de lutheranska trosbekännarna.

Ett synnerligen auktoritativt dokument, som belyser den vita terrorn på den iberiska halvön, är utfärdat av juridiska fakulteten vid universitetet i Madrid.

”Juridiska fakulteten vid universitetet i Madrid begär hela världens moraliska hjälp mot den våg av barbari, som översvämmar Spanien och som närts av de fascistiska ländernas imperialistiska planer”, heter det där. ”Då vi icke i detta upprop kunna återge alla de grymheter, som begåtts, nöja vi oss här med att anföra några fakta. Rebellerna ha inom det territorium, som de ockuperat, låtit arkebusera alla arbetare, hos vilka de funnit fackföreningsböcker. På många av liken, som de lämnade kvar på vägarna eller på kyrkogårdarna, fästes medlemskortet i fackföreningen antingen vid benet eller på armen som ett tecken på, varför vederbörande arkebuserats. Då de fascistiska trupperna trängde in i Badajoz instängde de 1,500 arbetare i tjuvfäktningsarenans stall. Mitt emot ingången placerades en kulspruta och undan för undan som arbetarna föstes in på arenan mejades de ned. Det blev en fruktansvärd hög av lik och många, som endast svårt skadats, fingo där utan vård utkämpa sin ångestfulla dödskamp. En deputerad från Salamanca, José Andrés Manso, berömd socialistisk advokat, fördes ut på tjuvfäktningsarenan, där han stackes ned. Bara i Sevilla dödades oberoende av kriget mera än 9,000 arbetare och bönder. Främlingslegionärer och morer sprungo genom arbetarkvarterens fallfärdiga hus och kastade granater genom fönstren och dödade på så sätt ett stort antal kvinnor och barn, som befunno sig i dem. De moriska horderna våldtogo kvinnorna och plundrade ohejdat. General Queipo de Llano uppmuntrade i sina dagliga radiotal på ett rått och skamligt sätt legionärerna att våldtaga kvinnor och unga flickor och roade sig med att under otaliga sarkasmer berätta obscena detaljer om sina truppers våldsdåd. Den fredliga befolkningen i de andalusiska byarna Constantina, Carmona, Posadas, Palma del Rio, Peñaflor, Alanis, Cazalla, Puebla de los Infantes, Villanueva de las Minas, Pedroso, La Campana och i många byar i Extremadura har utsatts för flygbombardemang, ehuru ingen av dessa orter har någon militär betydelse och ett stort antal kvinnor och barn ha dödats. I många av dessa byar stodo kvinnorna i kö framför bageriet och det var på dessa värnlösa kvinnor de fascistiska flygarna kastade sina bomber. På flera ställen tvingades havande kvinnor att dricka en blandning av ricinolja och petroleum. I Algeciras nödgades en kvinna, vars man flytt till Gibraltar, svälja en stor kvantitet av denna mixture och sedan lät man henne resa efter sin man. Hon dog dagen därpå. överallt där rebellerna intågat ha de fusiljerat vänsterns deputerade och alla framstående personligheter inom vänstern. I La Corogne arkebuserade de Luis Rupilanchas, en advokat och deputerad, som var den berömde professor Jimenez Asuas bäste elev. I Valladolid sköts deputeraden och advokaten Landrove och hans far och man försökte försvara detta brott genom att i radio omtala, att de ådömts detta straff, därför att de inte gingo i mässan. I Logroño ha rebellerna avrättat mären Basilio Gurrea och läkaren Vallejo. I Corogne fusiljerades guvernör Pérez Carballo, major Quesada och en gardeskaptan, därför att de voro frimurare. Likaledes avlivades deputeraderna Aliseda, Martin de Nicolás, Dorado, Antonio Acuña och exdeputeraden i den konstituerande församlingen Alonso Zapata, en känd skolman. Man dödade även den sistnämndes hustru och små barn. Zapata var även han frimurare. I byn Carpío i närheten av Cordova lät en fascistisk exkaptan, som terroriserade orten, en dag föra 200 arbetare till kyrkogården och sedan han låtit dem gräva en stor grav arkebuserade han dem. Till trumvirvlar upplästes så en kungörelse, enligt vilken invånarna hade två timmar på sig, om de ville återse sina anförvanter, innan de begrovos. Detta meddelande gav anledning till hjärtslitande scener. Men

när de dödade arbetarnas familjer samlats mördades även de. I Moron funno våra trupper, när de befriade denna ort, åtskilliga kvinnor, som fått bröstet avskurna. På en mur syntes följande inskription: Vi fascister kunna dö, men era kvinnor skola föda fascister. På samma ort klippte rebellerna håret av arbetarkvinnorna och tvingade dem att dansa nakna på torgen. I Caspe i Aragonien lät kapten Negrete och hans löjtnant arkebusera systemen till en civilgardeskaptens hustru och dennes mor. På samma sätt gjorde de med mären Latorres hustru och lilla fyraåriga flicka, sedan naturligtvis först mären själv avrättats. Advokat Alejandro Blanco fusiljerades likaså. Vänsterpolitikernas barn och hustrur fördes ut på balkongerna och användes som skottavlor av soldatesken. I Granada mördades García Lorca, en stor, genial författare, framstående poet och dramatisk diktare, en man, som utan tvekan utgjorde förgrundsfiguren i den unga, spanska litteraturen. I Baena lyckades fascisterna lägga beslag på arbetarorganisationernas medlemsrullor och avrättade alla, som stodo upptagna i dem. De ledande socialisterna, Gregorio Lonzo, Manuel Sevillano, Eduardo Cortes bundos tillsammans och deras familjer inbjödos att vara närvarande vid den trefaldiga avrättningen. Den 29 augusti hade här 296 av 375 inskrivna fackföreningsmedlemmar fusiljerats. Den 9 augusti tvingade fascisterna 30 arbetare arbeta på att befästa ortens historiska slott och efter 48 timmars arbete utan mat och vila, pådrivna av piskor, kastades de i vallgraven. Tre av dem avledo, innan de fullbordat sin tragiska uppgift. Vid El Carpio i närheten av Cordova instängdes 6 medlemmar av F. A. I. i en grotta och brändes, sedan de genomdränkts med bensin, levande. I Castro del Rio skar man strupen av välkända arbetare som om det varit fråga om vanlig boskap. I Naval Moral de la Mata ägde, då morerna trängde in, obeskrivliga scener med mord och våldtäkt rum. Här gick det värst ut över den yttersta högern, som hade de vackraste bostäderna. Många katolska kvinnor bådo just för rebellernas seger, när de överfölls, våldtogos och dödades. I Saragossa ha ungefär 2,000 arbetare arkebuserats. Doktor Alcrudo, en fin människa, som gjort mycket gott, arresterades tillsammans med sin sjuttonåriga son. Den sistnämnde fusiljerades inför faderns ögon, varefter han själv sköts.”

Denna skrivelse är signerad av juridiska fakultetens decanus, Eduardo Ortega y Gasset, och av dess sekreterare, Louis de Zubillaga.

Det finns en humanistisk åskådning, som för närvarande gör sig bred både inom vår liberala journalistik och vår bästa lyrik. Dess genius fann i den på Kulturfronts soaré den 17 april 1937 framförda kantaten följande uttryck för sitt väsen:

”Jag finns, där du kan spåra mänsklighet
en strimma ödmjukhet, en skynt av ande.”

Historien ter sig från denna lätt salvelsefulla synpunkt som en kamp mellan humanitetskänslan och våldet, som ett tragiskt, ideellt drama, uppfört av två motsatta abstrakta principer. Enligt den sublimes uppfattningen ifråga ligga sedan tidernas begynnelse lammet och vargen i strid med varandra och målet är en kompromiss, en religiös utopi, i vilken lammet och vargen fredligt tänkas beta sida vid sida. Denna åskådning måste, fastän den ofta framträder i radikal täckmantel, bekämpas, därför att den är menlös, kristen, sentimental, verklighetslös. Lammets roll i historien är att kvidande offras under vargens blodiga huggtänder. Därvid blir det. Den, som förhårligar lammets offerdöd, understöder vargen. Det finns ingen kämpande humanism i lammets tecken. Historien är icke en kamp mellan två principer, humaniteten och våldet, utan mellan exploatörer och exploaterade, kort sagt, mellan klasser.

Hjälten på den blodiga arena, från vilken vi i det föregående frammanat några autentiska bilder, är den fascistiska bödeln, offren äro den spanska arbetar- och bondeklassens mest upplysta söner och döttrar. De passiva åskådarna äro de humanistiska, europeiska demokratierna.

Det är ett bevis på imponerande moralisk ståndaktighet hos våra stora officiella humanister i dagstidningarna, Torsten Fogelquist, Olle Holmberg, Ivar Harrie, John Landquist, att de inte skrivit en artikel, inte undertecknat ett uttalande, inte hållit ett enda föredrag för att upplysa den allmänna opinionen om, vilka som begått de verkliga illdåden i det spanska kriget. Det kan inte vara en konsekvens av deras humanistiska åskådning, ty den svävar, som bekant, inte i luften och saknar inte anknytning till de stora, kämpande, sociala rörelserna i samtiden. Men det vore, som var och en förstår, orätt av dem att riskera minsta obehag för sig själva genom att höja sin röst mot fascisternas bestialiska mord på professor Alas i Oviedo eller på författaren García Lorca, för att inte ens tala om något så barockt som att inskrida till förmån för några tusentals fattiga arbetare, oskyldiga kvinnor, åldringar och barn i den avlägsna spanska republiken. På det sättet får man inte missförstå och förgrova humanismen. Var och en förstår ju, att kulturpersonligheterna ha sin ställning att tänka på. Dessutom är det ju, om man inte gitter taga reda på det, ganska svårt att avgöra, vad som verkligen skett. Vidare böra nog humanitetstankens män rent principiellt sett inte kompromettera sin upphöjda åskådning genom att taga upp någon inhuman strid i den låga verkligheten. De stora förlagen skulle näppeligen gilla ett sådant uppträdande. Var och en inser ju, att det inte går an för en humanist med akademisk examen att bära sig åt som de enkla, inexacta demagoger på torgen, vilka aktivt deltaga i kampen för hjälp åt hungrande spanska barn, i striden mot fascismens barbari eller i den folkrörelse, som kräver rätt för den lagliga spanska regeringen att köpa vapen. En humanist kan inte utan vidare taga parti, lidelsefullt parti för det spanska folket. Det är hans ideella skyldighet att likaledes hysa litet sympati och förståelse för den andra parten, de fosterlandsälskande generalerna. En humanist får nämligen inte vara ensidig och fanatisk. Eftersom det är hans yrke att avgöra om böcker äro bra eller dåliga, finns det ju slutligen ingen anledning, varför han, sysselsatt med eviga idéer och nyutkomna böcker vid sitt skrivbord, skulle blanda sig in i mänsklighetens tillfälliga strider. Det är nog lika så gott att ägna sig åt det sanna, det goda, det sköna, kort sagt, det eviga, skriva en artikel då och då om det i tidningarna och för övrigt låta det timliga rasa.

Med tanke härpå vågar författaren till dessa rader förmoda, att våra stora humanister i dagstidningarna inte av de dokument om den fascistiska terrorn, som här samlats, skola känna sig föranlåtna att deltaga i den enkla och banala kulturkamp, som består i kamp mot fascismen. Men om det, vilket vi knappast våga antaga, finns någon av de stora, humanistiska dagstrumpeterna, som efter läsningen av denna redogörelse för de illdåd de spanska fascisterna begått mot oskyldiga människor på den blodiga arenan därnere på den iberiska halvön, är nog fantastiskt inhuman att besluta sig för att för egen del på allvar taga upp kampen mot den mer och mer övermodiga svarta reaktionen i alla land, så hälsas denna ansvarslösa kulturpersonlighet välkommen till den kämpande mänsklighet, det fanatiska pack, vars bästa söner i denna stund på många håll i världen stöna under bödlarnas tumskrivar. Man behöver kanske inte gå till medeltiden för att finna barbari:

”De komma med battonger och karbiner.
De buro fordom lansar, svärd och bloss.”

Mänsklighetens förhistoria är ännu inte avslutad. Det är, enligt Marx, den medvetna produktionen av livsbetingelserna, som skiljer människan från djuren. Den livskamp, den struggle for life, som Darwin fann hos djuren, fortsätter därför hos människan i produktionsförhållandena och det är om deras utgestaltning striden står. Klassförhållandet är orsaken till klasskampen. Först när orsaken avskaffats, kunna verkningarna likvideras. Den mänskliga brutalitet, som nu förnedrar både bödlar och offer, kommer först i ett klasslöst samhälle att försvinna.

Det totala kriget

”Det totala kriget är obevekligt. Det går icke blott ut över män utan även över kvinnor och barn.”

(General Ludendorff, Die totale Krieg, München, 1935.)

”Om vi lyckades att kasta, låt oss säga, trehundra brandbomber och gasbomber över fiendens städer och industricentra, skulle vi kunna avsluta kriget på en månad. ödeläggandet av dessa vitala centra måste fullständigt förlama motståndarens motståndskraft.”

(General von Teysen, Handbuch der neuzeitlichen Wehrwissenschaft, Berlin 1936.)

”När brandbombarna ödelägga fiendens städer och invånarna falla för flygarnas kulsprutor, blir allt motstånd omöjligt. Den demoraliserade befolkningen kommer att kräva fientligheternas upphörande. Detta avgörande uppnås lättast i krig mot länder, som nästan eller helt sakna luftförsvar.”

(överste von Oertzen, Grundzüge der Wehrpolitik, Hamburg, 1935.)

Dessa citat ge en inblick i de principer, som ligga till grund för de tyska flygarnas taktik i det spanska erövringskriget. Vad som skett är endast resultatet av en konsekvent tillämpning av principerna.

Den 16 augusti 1936 förklarade general Franco för en korrespondent för tidningen Petit Parisien:

”Jag skall aldrig bombardera Madrid. Det finns oskyldiga där, som jag inte vill utsätta för någon fara.”

Tretton dagar senare, den 29 augusti, kastade Francos flygare de första bomberna på Madrid. Sedan dess har den, för att använda Francos väl valda uttryck, oskyldiga befolkningen oavbrutet terroriserats. Den har varken dag eller natt kunnat känna sig lugn. Den har nödgats leva i en ständig ångest, när som helst beredd att få höra alarmsirenernas tjut och se räddningsbilarna med bländade ljus köra genom gatorna. Men på en punkt ha de tyska mordteknikerna räknat fel. Det har inte lyckats dem att bryta invånarnas moraliska motstånd. Civilbefolkningens heroism har triumferat över fascisternas mordlusta. Ett folk, som kämpar för sin frihet, tål mera än en fascist kan förstå.

Den 23 oktober 1936 dödades, enligt Madridtidningen La Voz, 13 personer, varav 6 kvinnor, 4 barn och tre män. Fyra dagar senare försakade ett nytt bombardemang 8 kvinnors, 5 barns och 1 mans död. Den 30 oktober dödades 57 personer och sårades 255. Däribland voro 35 kvinnor och barn, som fullständigt massakrerades. Under loppet av november månad 1936 resulterade en serie dagliga bombardemang i 471 döda, därav 206 kvinnor och 48 barn. 1,450 sårade fördes till sjukhusen. I de förstörda husens ruiner begrovos över 300 personer, som i statistiken upptagas som försvunna under en särskild rubrik. I källarvåningen under ett tryckeri vid gatan Santa Ana begrovos över 50 personer. Under december månad 1936, då rebellerna varje dag, en enda undantagen, bombarderade staden från alla håll, utökades dödslistorna ytterligare. Den officiella statistiken för denna månad upptager 151 döda, 512 sårade och över 60 försvunna. Det fortsatte i januari 1937. Statistiken redogör för 91 döda och 418 sårade. I februari dödades 37 människor och sårades 97.

Den materiella förstörelsen står i proportion till massakern på människor.

Vid mitten av mars 1937 hade 980 hus helt eller delvis förstörts, däribland 14 skolor, 8 kyrkor, 9 ålderdomshem, 4 sjukhus, 2 muser och 2 vetenskapliga institutioner. Nationalbiblioteket och klostret San Antonio de la Florida, där bl. a. berömda Goyafrescer befunno sig, bombarderades.

Arbetarna fingo med fara för sina liv rädda Pradomusets odödliga konstskatter ur den brinnande byggnaden. En av Madrids vackraste stadsdelar, kvarteret Arguelles, lades helt i ruiner. Arbetarkvarteren Tetuan de Victorias och Vallecas fövandlades med alla sina kyffan till rykande askhögar.

I mitten på februari publicerades en redogörelse för den skadegörelse rebellbombardemangen av den spanska huvudstaden anställt mellan den 10 och 19 november och den 6 och 12 december i följ:

Kvarter	Antal innevånare	Förstörda bostäder
Palacio	70,703	46
Latina	85,046	30
Inclusa	78,131	40
Hospital	82,706	48
Congres	80,392	84
Buenvista	108,310	5
Chamberi	100,635	24
Hospice	55,287	34
Centre	48,264	53
Université	99,889	38
		Total 402

På sjutton dagar förstörde alltså rebellflyget 402 hus. Det är utan undantag fråga om civilbefolkningens bostäder, utan någon som helst militär betydelse. Offren för bombardemangen utgjordes i det stora flertalet fall av kvinnor, åldringar och barn.

Några ögonblicksbilder komplettera uppfattningen om, vad det totala kriget vill säga.

Den 30 oktober vid femtiden på eftermiddagen nalkades omärkligt en fientlig eskader på sex tremotoriga Junkers Madrid och från hög höjd kastade flygarna sina bomber.

En bomb slog ner i en liten park vid Porta de Toledo. Ett ögonvittne, deputeraden Gins Ganga, berättar:

”Den lilla parken var full av gamla kvinnor, som värmdes sig i solen, unga kärlekspar och mödrar, som voro ute med sina små. Explosionen bedövade mig. När jag slog upp ögonen, lågo överallt på gräsmattorna formlösa köttstycken, armar, ben, alla nakna, jag vet inte varför, och sällsamt vanställda. Ett nästan oskadat lik satt på en bänk, av kläderna att döma var det en gumma, hon stödde sig framåtlutad på två kryckor. Men huvudet saknades.”

Samma dag bombarderades ett skolhus i Getafe. Sextiotre barnlik lågo, när bombardemanget var över, på skolgården. Runtomkring var det många flera.

”Jag har sett de små liken”, skriver Andrée Viollis i tidningen Petit Parisien. ”Några av barnen dogo i sina mödrars armar, andra i en park, andra strax utanför skolan. Jag har sett fotografier av dem, som ingen mor kan betrakta utan att gripas av dödlig skräck: alla dessa små, bräckliga kroppar, iskalla och genomdränkta av blod, varje barn med en numrerad etikett på bröstet, utsträckta, några med ett barnsligt småleende ännu i döden, andra sträckande på sina små huvuden, med öppen mun som om de just ropade på hjälp, andra slutligen med fruktanvärt förvridna ansikten, antingen av smärta eller fasa. 173 lik lågo i närheten av varandra, när bombardemanget var över, nästan uteslutande kvinnor, barn, åldringar, sönderslitna, massakrerade, patetiska vittnesbörd om ett illdåd, som inte kan förklaras eller rättfärdigas genom några som helst strategiska hänsyn.”

Men detta är endast början. Sedan i oktober i fjol ha bomberna regnat över de spanska städerna och byarna. Madrids luftvärnskanoner och oförvägna stridsflygare ha i någon liten mån kunnat sätta en gräns för fascisternas försök att totalt föröda huvudstaden. Däremot har det visat sig omöjligt att effektivt skydda alla försvarslösa och militärt betydelselösa orter, som utsatts för deras destruktiva raseri. Särskilt under den tyska offensiven mot de baskiska provinserna, vars flygförsvar var svagt utvecklat, har det totala kriget undan för undan allt tydligare och tydligare företett sitt rätta ansikte. Den, som blickat in i dess tomma, kalla ögon, vet, vad som väntar civilbefolkningen i alla europeiska länder, när det nya världskriget, som oemotståndligt tycks nalkas, äntligen kommer. Slagna vid Madrids portar, skingrade vid Guadalajara, drivna tillbaka vid Andalusiens gruvor, ha generalissimus Franco och hans utländska allierade utlöst hela sin furia mot det baskiska folket. Bombardemangen av Eibar, Durango, Guernika vittna om ett så enastående krigiskt barbari, att man icke tidigare trott något sådant vara möjligt. Men nu har det fallit som fjäll från den civiliserade mänsklighetens ögon. Hädanefter vet den, om den inte visste det förut, att allt är tänkbart i krig.

Med sina vittrappade hus, sina gator kantade med tama-risker, sina gamla kyrkor, sina kapell och sina kloster, med sitt gamla torg och sin baskiska ringmur hade den lilla staden Durango trots kriget bevarat en fridsam och idyllisk karaktär. Befolkningen i den lilla provinsstaden, som låg sextio kilometer från fronten, förde, om man bortser från ett tusental flyktingar, som forslats dit från olika orter på krigsskådeplatserna i norr, en nästan fredlig tillvaro. Den 31 mars visade sig plötsligt fyrtio flygmaskiner över Durango. Bomber på femtio och hundra kilo kastades ner i kyrkan Santa Maria just i samma ögonblick som kyrkoherde Morilla lyfte nattvardskalken för församlingen. Under en hög av spillror återfann man sedan prästens krossade kropp, iklädd mässkruden och med handen krampaktigt slutet om kalken. Samtidigt regnade ett tiotal bomber över det närbelägna jesuiterkollegiet. Kapellets murar störtade in och fader Vilalubietia, som just höll på att utdela nattvarden åt talrika munkar, begrovs tillsammans med dem under spillrorna. Alla dödades, även den lilla korgossen, som assisterade officianten. Men detta är inte allt. På eftermiddagen samma dag företogo de tyska Junkermaskinerna en ny raid över Durango. Denna gång sökte befolkningen rädda sig genom att i panik fly ut på fälten runt staden. Men anfallet kom blixtnabbt. Ånyo sådde de tyska aeroplanen sitt förfärliga utsäde över orten. Det föll över augustinerklostret och förorsakade femton nunnors död. Deras fruktansvärt sargade kroppar drogos fram ur ruinerna. Men inte nog härmed. De tyska flygarna gingo ner på låg höjd och riktade kulsprutorna mot en religiös procession i klosterträdgården. Vad Durangos invånare beträffar, som, förskräckta av morgonens händelser, flydde ut på den öppna landsbygden, så undkommo de inte därigenom tyskarnas kulspruteeld och bomber. Då de utfört sitt förstörelsearbete i staden ansträngde sig flygarna att så effektivt som möjligt beskjuta de springande kvinnorna, barnen och åldringarna. Innan ännu räddningsarbetet i den olyckliga staden var slutfört signalerades den 2 april en ny, tysk eskader. Innan befolkningen hann sätta sig i säkerhet voro de tyska flygarna över Durango igen. Nu söndersmulades kyrkan i stadsförsamlingen fullständigt. I ett kloster dödades talrika munkar, som besökte mässan, och kyrkoherden, som celebrerade den. Bombardemangen av Durango kostade 300 människor livet och 2,500 sårade lågo, när de voro över, bland de rykande spillrorna av sina söndersprängda hem.

En delegation brittiska kristna bestående av dr. Helwett Johnson, domprost i Canterbury, professor John Mac Murray, mr. M. D. R. Davies, miss Monica Whatley, besökte samtidigt Bilbao. Då delegaterna hörde talas om det förfärliga bombardemanget av Durango begåvo de sig till ort och ställe. De kommo just lagom för att få bevittna den tredje luftraiden.

”Vårt besök ägde rum fredagen den 2 april”, heter det i delegationens rapport. ”Då vi befunno oss i närheten av staden sågo vi sex av rebellernas bombplan åtföljda av ett stort antal jaktplan dyka

upp över Durango och kasta bomber över staden. Vi sågo explosionerna efter bomberna. Då flygmaskinerna försvunnit foro vi in i staden och vi kunde genast konstatera, vilken förödelse flyganfallet åstadkommit. Nästan hela orten var förvandlad till en enda ruinhög. Bombardemangen måste ha varit av en fruktansvärd intensitet. Det var särskilt kyrkorna och ett kloster, som varit föremål för flygarnas raseri och det var fullständigt uppenbart även för oss, som icke äro fackmän, att den skadegörelse vi sågo endast kunde ha utförts från luften. Chauffören, som körde oss, lämnade oss ett ögonblick för att höra efter, om hans bror, som bodde i staden, levde. Det visade sig, att brodern inte dödats, men att systemen, som var nunna i augustinerklostret, befann sig bland dödsoffren. En stor del av befolkningen hade flytt ut på fälten runt staden och kastat sig ned för att undgå bombardemanget. Då mörkret föll på sågo vi talrika människor, som med ljus i händerna gingo omkring och letade bland ruinerna av det, som nyss varit deras hem. Mellan klockan tre och fyra på morgonen, då några medlemmar av vår delegation begåvo sig tillbaka till Bilbao från Durango, lade de på vägen märke till en ström av människor, män och kvinnor, som med bohag och allt vad de ägde, många med sina barn på armen, släpade sig fram längs den 42 kilometer långa vägen mellan Durango och Bilbao. Det förtjänar särskilt att framhållas, att den baskiska regeringen på mindre än två dagar lyckades härbärgera alla dessa olyckliga flyktingar.”

Om bombardemanget av Durango visar, vilket hyckleri det är, när rebellerna utgiva sig för att vara religionens försvarare, så visar bombardemanget av Guernika, den gamla, baskiska huvudstaden, där det symboliska frihetsträdet stod på torget, hur föga bevänt det är med deras nationalism.

”Guernika, baskernas äldsta stad och centrum för deras traditionella kultur, förstördes fullständigt i går eftermiddag av rebellernas flygare”, skriver den 29 april 1937 en korrespondent i den stora engelska tidningen Times. ”Bombardemanget av denna öppna stad, som befann sig mycket långt från fronten, varade tre och en halv timme. Under hela denna tid upphörde inte eskadrar av tyska Junker- och Heinkelmaskiner att kasta ned explosiva bomber på ända upp till 300 kilogram var och en och mera än 3,000 brandbomber i aluminium. Jaktmaskiner överflögo marken på låg höjd och besköto befolkningen, som flydde ut på fälten. Det dröjde inte länge innan hela staden stod i lågor. Vid tvåtiden på morgonen, då jag besökte staden, blev jag vittne till ett fasansfullt skådespel. Guernika brann från ena änden till den andra. Reflexerna av eldsvådan syntes på himlen över bergen 20 kilometer därifrån. Bombardemangets ändamål var tydligen att demoralisera civilbefolkningen och förstöra den baskiska rasens vagg. Dagen var väl vald. Måndagen är nämligen marknadsdag i Guernika och då bege sig bönderna från hela trakten omkring dit. Klockan var 16,30, då kyrkklockorna började ringa, alarmera befolkningen och signalera, att flygarna närmade sig. Invånarna togo genast sin tillflykt till de källare och skyddsrum, som anordnats efter bombardemanget av Durango den 31 mars. En isolerad tysk flygmaskin dök upp och kastade sex stora bomber. Fem minuter senare kom en annan flygmaskin och släppte ned ett liknande antal bomber. En kvart senare hade ytterligare tre Junkers gjort sitt verk. Från och med det ögonblicket ökades bombardemangets intensitet och fortsatte oavbrutet. Det slutade inte förrän klockan 19,45. Då hade staden, som ägde 7,000 innevånare, vartill kommer 300 flyktingar, långsamt och systematiskt förstörts och inom en radie på åtta kilometer runt omkring hade flygmaskiner undan för undan satt eld på bondgårdarna i trakten. Antalet döda är ännu obekant, men bara i sjukhuset Josefinas, en av de första byggnaderna, som träffades, dödades 42 människor. På en gata, som leder ned från Casa de Juntas visade man mig ett hus, i vilket 50 människor, till största delen kvinnor och barn, efter vad man sade mig, lågo instängda under de nedrasade murarnas ruiner. Det ligger säkert många hundra döda på fälten runt Guernika. Den metod som användes av de tyska bombplanen, kan kanske vara av ett visst intresse för dem, som studera den nya krigstekniken. Först kastade små grupper av flygmaskiner

ner tunga bomber och handgranater över hela staden och anföllo kvarter på kvarter efter en noga genomtänkt plan. Sedan gingo stridsmaskinerna ned och besköto dem, som paniken jagat upp ur skyddsrummen, av vilka för övrigt somliga, fastän de lågo sju till åtta meter under jorden, genomborrades av bomber på ett halvt ton. Ett stort antal människor nedskötes liksom även en mängd får, som förts till torget för att säljas och som de tyska flygarna i sin uppenbara mordlusta massakrerade. Tillvägagångssättet var ytterst logiskt. Först gällde det att med handgranater och tunga bomber utså panik bland befolkningen, sedan att beskjuta invånarna och tvinga dem ned i källarna, för att så slutligen med hjälp av tunga bomber och brandbomber demolera husen och innebränna offren. De enda motåtgärder, vilka stodo till baskernas förfogande, voro dem, som det heroiska, lokala prästerskapet disponerade över. Prästerna reciterade böner och välsignade i de förstörda skyddsrummen knäböjande skaror, som icke blott bestodo av övertygade kristna utan även av socialister, anarkister och kommunister. Jag har samtalat med hundratals människor, som alla giva samma redogörelse för, vad som ägt rum. Jag har själv sett och mätt upp de enorma kratrar, som bomberna borrar i gatorna och eftersom jag var i Guernika dagen innan kan jag med bestämdhet påstå, att de inte funnos då. Tyska brandbomber, som icke exploderat, ha hittats i staden. Fabriksmärket anger, att de tillverkats i Rheindorf 1936. De tyska flygmaskinstyper, som användes, voro tunga bombplan, Junkers 52, vidare jaktmaskiner med medelstor hastighet, Heinckel III, och andra jaktmaskiner, Heinckel 51.”

Till denna lugna, exakta berättelse, som utgör ett gott prov på engelsk journalistik, kan man lägga ett ögonvittnes uttalande, sådant det återges av en specialkorrespondent för Agence Havas.

”Vid fyratiden på eftermiddagen, just när tillströmningen till staden var som starkast, uppenbarade sig en flygmaskin, kastade några bomber och förorsakade de första dödsoffren”, berättade Maria Goitia för den franske journalisten. ”Allmänheten flydde från torget för att söka skydd i husen. Nya maskiner anlände och började bombardera byggnaderna och kyrkorna. Ett stort antal människor omkommo under de sammanstörtande husen. Ett bedövande dån fyllde staden. När explosionerna slutade, hördes skrik, som kommo håren att resa sig på ens huvud. Hus brunno, brandbomberna antände taken och invånarna drevos ut på gatan. Då gingo flygarna ned och gåvo eld med sina kulsprutor. Folk flydde tillbaka till husen, men drevos ånyo ut av lågorna. Allt detta såg jag från det hus, dit jag tagit min tillflykt. Många blevo liggande på gatorna, döda eller sårade. Från husen hördes de sårades vrål. Många dogo under de brinnande byggnadernas spillror. Då det hus, där jag befann mig, började brinna, sprang jag som om jag blivit galen. Kulsprutornas kulor visslade omkring mig, men jag fortsatte att springa. Utkommen på fälten kastade jag mig ner under en buske. Jag rev sönder ansikte och händer, men jag var dold för mördarnas ögon. Folk sprungo av och an på åkrarna och flydde för kulorna, som förföljde dem. Jag stannade under min buske till klockan åtta på kvällen, då flygmaskinerna, samtidigt som mörkret föll på, begåvo sig åstad.”

Tillfrågad om, huru många, som kunde beräknats ha dödats, svarade Maria Goitia: ”Jag vet inte och ingen kommer väl någonsin att exakt få reda på det. Men det är flera tusen, jag överdriver inte. Jag vet själv inte, vad det blivit av mina anhöriga. Jag har inte en aning om, huruvida de dödats eller lyckats undkomma. Alla, som inte dödades av bomberna eller kulsprutorna, flydde. Vi voro med invånare och flyktingar ungefär 13,000 människor i Guernika. Två tredjedelar ha kanske lyckats rädda sig.”

Sådant är det totala kriget.

Bombardemanget av Guernika väckte en storm av indignation i hela den civiliserade världen. Särskilt kunde man konstatera, att England visade sig känsligt. Tidningarna kommenterade outröttligt den tyska invasionens barbari och allmänheten reagerade följaktligen ytterst häftigt.

News Chronicle uppmanade sina läsare att skriva till parlamentsledamöterna och fordra, att bombardemanget av Guernika togs upp till behandling inför folkförbundet. Blockaden av de baskiska provinserna från havet föll samman. Engelska båtar lastade med livsmedel ilade till. Den brittiska kommittén för hjälp åt den spanska republiken insamlade på några dagar över 7,000 pund sterling till de baskiska barnen, som behövde mjölk och matvaror. Den engelska regeringen ställde sina kryssare till förfogande som eskort åt de ångare, som började evakuera de baskiska småttingarna till lugnare nejder. Det verkade för första gången sedan krigets utbrott som om den var benägen att överge sin passivitet, som om den var villig att mera aktivt stödja den spanska demokratin.

Det fanns säkert många som sågo sig föranlåtna att häri se en triumf för humanitetskänslan. Men tyvärr är ingen ideell tillfredsställelse riktigt ogrumlad längre i världen.

I själva verket var det så, att engelsmännen i ljuset av de bombarderade städernas lågor fingo klart för sig, huru hotande den militära situationen i de baskiska provinserna i själva verket var. Den tyska invasionen höll på att lyckas. Man hade inte räknat med att faran så hastigt skulle bli överhängande. Men när det nu visade sig, att det, om inte de baskiska provinserna skulle falla i tyska händer, var nödvändigt att omedelbart resa en världsopinion mot tyskarnas krigföring, för att om möjligt hindra dem att fullfölja den, då började skrivmaskinerna att knattra på de merkantiliserade, brittiska tidningsredaktionerna till förmån för de baskiska kvinnorna, åldringarna och barnen, då räckte den engelska regeringen för första gången under kriget det lidande, spanska folket en hjälpsam hand. Långt upp i den engelska storbourgeoisien gjorde sig plötsligt en ädel indignation mot de tyska barbarerna gällande. Damerna voro tårdränkta, herrarna rörda. En uppriktig harm satte några dagar, medan krigsläget i de baskiska provinserna föreföll katastrofalt och innan den övertygelsen, att baskerna ändå på något sätt skulle lyckas hålla stånd, hunnit rota sig fast igen, sin prägel på den engelska krämarmiljön, som annars inte så lätt förlorar sin flegma.

Vad gällde det?

Det gällde inte människorna. De äro inte så värdefulla i den förfallande kapitalismens värld. Det gällde det baskiska järnet. Det är oerhört värdefullt i en värld, som upprustar. Människorna som sådana förmå inte längre inge en ansvarskännande regering några mera allvarliga humanitära känslor. Bilbaos järnfält ha däremot i det hänseendet en underbart inspirerande förmåga. De uppväcka utan svårighet en serie sublimes, ytterst aktningvärda förnimmelser.

Den 23 april, några dagar innan Guernicas bombardemang, skrev dr. Hjalmar Schacht i *Der deutsche Volkswirt*:

”Spanien levererar 21 % av den järnmalm, som importerar av Storbritannien. Denna järnmalm kommer nästan helt och hållet från Bilbaos gruvor. Efter år 1935 ha engelsmännen köpt 50 % mera järn än tidigare av Spanien. De nationella truppernas framryckning hotar England i ett av dess mest vitala intressen för närvarande. Bilbaos erövring skulle vara ett svårt slag för dess rustningsindustri.”

Så är det. Det är i detta enkla, ekonomiska sammanhang den hastigt påkomna känsligheten från storborgerligt engelskt håll efter Guernikas fall måste sättas in. Kapitalismen producerar tårar och sentimentalitet, människokärlek och uppoffringar, när den behöver detta. Tryckpressarna vina, tidningsbladen flyga. Den framställer vad den vill. Hier ist die Rose, hier tanze! Här är rosen, dansa här! Den ovanliga aktivitet, som karaktäriserar den engelska hjälpverksamheten till de baskiska provinserna, beror, i den mån den inte är rent proletär, på direkta, ekonomiska engelska intressen. Dr. Schacht har alldeles riktigt avslöjat dem. Men för fullständighetens skull bör man nog låta engelsmännen demaskera dr. Schacht. Det är nämligen inte bara av en tillfällighet, som

den tyska generalstaben i Deva dirigerat sina trupper och flygare mot Durango, Guernika och Bilbao. Var och en förstår ju utan vidare, att det även från nationalisternas sida först och främst gäller järnet, det heliga järnet. Men det skadar kanske inte att litet närmare belysa situationen.

”Offensiven mot Bilbao tager sikte på några av de rikaste och lättillgängligaste järnfyndigheterna i Europa”, heter det i The Economist av den 15 maj 1937. ”General Franco är naturligtvis ytterst angelägen om att beröva den spanska regeringen detta tillflöde av metall för dess krigsindustrier. Tillgången till nya råvarukällor skulle ge rebellgeneralen möjlighet att köpa sig ännu starkare yttre hjälp än tidigare. Kopparn, kisel och svavlet från Rio Tintos gruvor, som tillhörde England, har rekviderats av de upproriska och i stora mängder sänts till olika delar av Spanien, till Tyskland och Italien. Men England är den störste uppköparen av den spanska apelsinskörden och av de spanska körsbären och tomaterna. Den nationalistiska exporten till England visar sig därför efter ett hastigt överslag ge tillräckligt med pund sterling, för att de engelska ägarna till de spanska gruvorna skola kunna hållas skadeslösa och sannolikt också för att de infrusna engelska krediterna i Spanien skola kunna regleras. Tysklands import av metaller från Spanien återigen har ökats från 37,210 ton i december 1936 till 206,707 ton i januari 1937 och 91,596 ton i februari 1937.”

Den kapitalistiska civilisationen är underbar. I några siffrors blinkande rampljus upptäcka vi de historiska dansörens käkar och kraftiga vador. Vi förstå den stora tyska offensiven mot norr, den engelska passiviteten tidigare, när det bara gällde gruvorna i Rio Tinto, för vilka man kunde få kompensation, och den ökade oron nu, när det är fråga om det baskiska järnet, som inte är lika lätt kompenserat. För järnets skull bombarderas och ödeläggas städer, begravas tusentals människor under fasansfulla lidanden mitt ibland brinnande och sammanstörtande hus. För järnets skull eskortera engelska kryssare och jagare rörande och gentlemannalikt ångare, lastade med baskiska barn, till gästvänliga kuster. Krig och människokärlek, bombtransporter och livsmedelstransporter, allt rör kampen om jordens rikedomar, i alla handlingar, goda och onda, stora och små, är det bara, om man blickar tillräckligt djupt, en obeveklig kamp om reella intressen, som kommer till uttryck. Det kapitalistiska samhället erbjuder oss den underbara bilden av en tillvaro, där människan behärskas av tingen, där tingen behärska människan. Detta kallar Marx varans fetischkaraktär i den borgerliga världen.

Men mitt i allt detta strävar människan efter att bli fri. General Franco lider brist på mänskliga stridskrafter i sin offensiv mot de baskiska provinserna, framhåller den spanske inrikesministern Zugazagoitia i en intervju den 25 maj 1937. I stället är han utrustad med oerhörda massor teknisk krigsmaterial, som gör det möjligt för honom att fullständigt mekanisera krigföringen. Det är alltså en armé av döda ting, flygmaskiner, bomber, tanks, kanoner, granater med tillhörande teknisk personal han mobiliserar mot det baskiska folket. Detta är symboliskt. Det är de av tingen underkuvade, förnedrade, automatiserade människorna, kort sagt, den härskande klassen, som för det totala kriget. Men det är lika symboliskt, att det är en moralisk hänförelse, som härstammar från folkdjupen och trotsar tingen, vilken för de republikanska trupperna fram i deras heroiska kamp för friheten. De låta inte kuva sig.

De kämpa för människans herravälde över tingen, för hennes värdighet och suveränitet. Omständigheterna själva tvinga dem undan för undan genom sitt växande barbari till stegrad kamp. Folken kunna lida nederlag, men framtiden tillhör dem.

Den baskiska offensiven kastar slutligen ett underligt ljus över några herrar, som sitta församlade runt det gröna bordet. De te sig onekligen en smula spöklika i brandbombernas belysning.

Den 20 april infördes en kontroll, som definitivt, enligt vad man försäkrade, skulle förhindra all

tillförsel av frivilliga och krigsmaterial till någon av de stridande parterna på den iberiska halvön. Men det hindrar inte, att en tysk flygare, Joachim Hans Wandel, som lämnade Berlin den 22 april, tillfångatogs av republikanerna. Det är vidare bevisat, att 1,500 man tyska trupper landstego i San Sebastian den 10 april och den 26 april ytterligare 2,000. När man så hör, att den engelske kapten, som står för kontrollen i Gibraltar nyligen stått instämd för fylleri hos polisen därstädes och högtidligt av polischef en uppmanats att hålla sig nykter, gripes man verkligen av medlidande med denne man. Det är inte nog med, att han skall delta i en av den moderna historiens största komedier. Han skall också hålla sig nykter. Det är, tycker man, nästan övermänskliga fordringar noninterventionen ställer på en engelsk gentleman.

Det totala kriget är obevekligt, skriver general Ludendorff. När man erinrar sig Madrid, Durango, Guernika, de dödade barnen, de massakrerade kvinnorna, de tusentals plötsligt och meningslöst mördade människorna, de skövlade, rykande städerna är man nästan benägen att instämma. Man undrar bara, huru något sådant är möjligt. Man funderar över, huru de obevekliga män, som sitta i flygmaskinerna, äro beskaffade. En dagbok säger inte mycket om en människa. Men den ger i alla fall några antydningar. Därför skola vi anföra en sådan. Den 5 april 1937 förrirade sig fyra tyskar, som i bil voro på väg från San Sebastian till Durango, in på republikanskt territorium. De tillfångatagna tyskarna voro två piloter, flyglöjtnant Gottfried Schulze och flygkapten Walter Kühle, en tysk kapten Carsten von Harling och tolken Paul Freese, stödpointsledare för det tyska nationalsocialistiska arbetarepartiet i Zarauz i Spanien. Flyglöjtnant Schulze hade en liten anteckningsbok på sig, i vilken han i dagboksform antecknat sina upplevelser i Spanien från och med den första januari i år. Tack vare dessa anteckningar, som beslagtogs av republikanerna, äro vi i stånd att avsluta vår redogörelse för det totala kriget sådant det återspeglar sig utifrån med en autentisk bild av detsamma, sådant det ter sig inifrån:

”Den 5 januari. Glad att vara i Escalona. Upp kl. 8. Flög till fronten med två Junkers och tre Romeos. Madrid höljt i dimma. För övrigt härligt. Låg i solen och vilade. Lider av en viss inre oro och söker någon att vara tillsammans med.

6 januari. Stor flygstrid. Start klockan 8,15. Skydd för två Junkers och tre Romeos. Stark oro. För få. Kamp. Många bomber träffade. Junkers häftigt angripna. Två röda drivna iväg. Vår flygmaskin genomskjuten.

30 januari. Liten supning med Schlosser. Chefen gick till sängs. Jag, vaktofficeren, Rüttsch, Schlosser gingo mycket kamratligt tillsammans till en bordell.

1 februari. Dagen därpå med Ratsch och Schlosser till Talavera. Dåligt. Inga flickor där. Tillbaka utan resultat.

9 februari. Maskin H. C. landade. Löjtnant Kessel flög sedan A. L.-maskinen. God officerstyp.

11 februari. Start klockan 9 med sex maskiner. Idiotisk gruppering. Tredje kedjan kunde inte delta. Jag hugger ved, ligger i solen, läser, går till torget. Många spanska officerare och civilgardister. Chefen på eftermiddagen i Talavera. Roth flyger med Junkers och Rehan störtad med H. 109.

12 februari. Flygraid med 6 Junkers, 3 Romeos. Efter två timmar vid Arganda. Luftstrid. Två maskiner störta brinnande. Jag prima engagerad. Kalm och Heffe rädda sig med fallskärm vid gränsen. Skott och brännsår. Även chefen brännsår.

19 februari. Var i kväll i Almoron. Strümpell, Gilsa, Radusch, Trauthoff, Bothmer, Mehrhardt, Drücker, Kühle, Eale, Rüttsch, Schlosser, Greiser hade allesammans kvinnor.

24 februari. Winterer i Escalona. Berättade om sin flygning till Tyskland.

23 mars. överläggning. Skall resa till Salamanca med Mehrhardt 16,15 i och för överläggning. överstelöjtnant von Richthofen där. Måste bestämma förläggning åt Bilbao till. Gruppöverläggning på kvällen i Avila.

24 mars. Från Avila med de andra till Victoria. Uppehåll i Valladolid och Burgos. Landskapet fantastiskt vackert, särskilt vid Victoria. Förbindelse med militärmyndigheterna. Slagit dank på kvällen, bordellerna stängda.

31 mars. Luftangrepp kl. 9,45 på Biscayafronten, kl. 11,55 nytt anfall. Explosioner. Många träffar. Kl. 15,45 nytt bombardemang på samma kolonn. Åt gott på kvällen.

3 april. Start till San Sebastian. Gjorde ett enormt intryck, ligger underbart vid det bergomkransade havet. Vackra, höga hus, breda, välskötta gator, goda kaféer, park- och torganläggningar. Lite folk, som utdött. Besåg kasinot, tages för italienare, slår dank. Så civilklädd med taxi till en bordell. Flotta fruntimmer. Tre gånger. Följde med mycket bra.”

I flyglöjtnant Schulzes dagbok förekommer inte mindre än 30 namn på tyska flygare, som deltaga i det spanska kriget. Deras namn äro som följer:

Deutschmann, Schlosser, Kneiding, Roth, Rütsh, Fräuler, Eale, von Bothmer, von Gilsa, Dankhoff, von Hartung, Gärtner, Behan, Radusch, Trauthoff, Heino, von Kessel, Lehmann, Mehrhardt, Strümpell, Kühle, Greisert, Drücker, Oberstleutnant von Richthofen, Götze, Rückert, Köstler, Klug, Kalm, Heffe.

Fascisternas lögnpropaganda

Den berömde skriftställaren och filosofen José Ortega y Gasset har nyligen förklarat, att han ämnar förhålla sig neutral till den spanska konflikten. Härigenom stiger han antagligen ytterligare i dessa stora humanisters aktning här hemma, som ständigt berömma hans journalistiskt skickliga, men innehållsmässigt kläna författarskap. Den attityd han intagit i sitt folks ödestimma är emellertid karaktäristisk för vad jag skulle vilja kalla den falska objektivitet, som numera gör sig bred hos alla de vulgärfilosofer, som, politiskt obestämda, vackla fram och tillbaka utan att kunna taga en klar ståndpunkt till tidens stora, sociala frågor. Det är väl inte i och för sig uteslutet, att en och annan humanist av den vanliga sorten här i landet verkligen skall känna sig övertygad av den dokumentariska framställning rörande rebellernas grymheter, barbari, nedrigheter, som i det föregående givits. Men om jag nu i fortsättningen gör gällande, att de flesta meddelandena om de ”rödas” illdåd, som kommit till synes i tidningarna, alltigenom äro osanna och resultatet av en världsomfattande, hänsynslös och målmedveten fascistisk lögnpropaganda av fantastiska mått, så kunna de säkert inte följa med längre. Utan att känna till de verkliga förhållandena ha de omedvetet tagit intryck av den fascistiska agitationen och för att få balans i sin föreställningsvärld nödgas de fly till en objektivitet, som består i, att de på förhand äro bergfast övertygade om, att även de ”röda” slakta ned fångar, plundra, bränna, bombardera öppna städer, våldtaga kvinnor, kort sagt, fara fram som skurkar med mord och brand. Det är emellertid inte fallet. Även med risk för att bli utsatt för miss- tanken att med fanatikerns glöd måla uteslutande i svart och vitt måste undertecknad mot den falska objektiviteten sätta den sanna, som aldrig blivit populär, men som utgår ifrån, att vad som är faktiskt också skall konstateras. De fascistiska nyhetstjänsternas svindel, som mer eller mindre medvetet understödes av alla borgerliga tidningar, är så oerhörd, så fräck, så simpel, att det fordras en verklig kraftansträngning för de flesta att helt frigöra sig från dess inflytande. Men den, som i sitt tänkande inte vill vara vilseledd av vulgära lögn, måste försöka göra den kraftansträngningen. Sanningen blir inte tendensiös, därför att den så helt talar till de ”rödas” förmån. Skall det vara så svårt att erkänna?

Den fascistiska lögnpropagandans taktik är ganska enkel. Det är samma taktik, som den förföljda tjuven använder, då han vilseleder förföljarna genom att skrika tag fast tjuven. Det är det tyska propagandaministeriets ansträngningar, som resulterat i att denna metod nu fått världsomfattande, tidigare otänkbara dimensioner, ehuru den annars långt ifrån är ny i historien. I tredje riket har metoden ifråga också erhållit sin hittills mest uppbyggliga utformning. Det klassiska exemplet är den tyska riksdags-husbranden. Nationalsocialisterna satte eld på riksdagshuset, beskyllde kommunisterna för att ha gjort det och utnyttjade den panik de lyckades åstadkomma till att i ett fullständigt hysteriskt, fosterländskt raseri, med klappjakt på marxister och patriotiska fackeltåg på gatorna, förbereda den valseger, som slutligen helt och hållet gav dem makten. Men vid rättegången i Leipzig avslöjades den nedriga svindeln inför hela världens ögon. Dimitroff upphävd, omgiven av gendarmar, misshandlad och malträterad, sin hånfulla stämma och gav med förkrossande klarhet det i kedjor kastade proletariats insikt om det rätta sammanhanget röst. Det lyckades inte den höga riksrättens perukstockar att rädda sin värdighet i kampen med denne snillrike motståndare. Den satt där avklädd. Den förvandlades inför de utländska journalisterna från en civiliserad domstol till ett fascistiskt lögntribunal.

Den 18 juli 1936 höjde Franco upprorsfanan i Tetuan. Samtidigt sände han följande telegram, som han även i form av plakat lät slå upp på husväggarna, till ministerpresidenten i Madrid:

”Sedan jag övertagit mina nya funktioner, protesterar jag energiskt mot regeringens okvalificerbara beteende, som givit sina piloter i uppdrag att bombardera befolkningen och prisgiva oskyldiga kvinnor och barn åt döden. Den spanska frihetsrörelsen skall inom en kort frist överallt triumfera och avkräva eder räkenskap för ert uppförande. Den vedergällning den skall utkräva kommer att stå i proportion till det motstånd ni bjuda. Vi uppmana eder uttryckligen att upphöra med de onödiga blodsutgjutelserna.

Undertecknat:

Don Fransisco Franco,
befälhavare över trupperna i Afrika.”

Detta är, som var och en märker, ett sant humanitärt dokument. Redan här tillämpas det omvända ansvarets taktik. Samtidigt som rebellgeneralen ger sina flygmaskiner order att börja bombardemanget av de spanska städerna, beskyller han för säkerhets skull regeringen, som ännu inte hunnit komma igång med sin krigföring, för att ha gjort det. Där är vidare det för all fascistisk propaganda så karaktäristiska hotet om våldsamma repressalier och den demonstrativa segervissheten, avsedd att skrämja och förlama en enkel motståndare. Omtanken om de oskyldiga kvinnorna och barnen är inte det minst rörande draget i Francos upprop.

Fortsättningen är början lik.

Den 6 november, då rebellernas bombardemang redan krävt 84 dödsoffer och sårat minst 255 människor i Madrid, förklarar den officiella rebellkommunikén:

”Huvudkvarteret i Salamanca betonar ånyo, att inte en enda bomb nedkastats på Madrids befolkning. Alla rykten om motsatsen i de utländska tidningarna äro falska.”

Dagen innan hade emellertid den oefterhärmlige Queipo de Llano i radio råkat förkunna:

”Den protest Madrids skriftställare avgivit med anledning av luftbombardemangen där är fullständigt meningslös. Att bombardera en belägrad stad som Madrid är en nödvändig krigsåtgärd, som avser att demoralisera fienden.”

Ibland råkar även den burleske Queipo de Llano säga ett sant ord. Men det är mera av misstag

och när han trampar i klaveret. Den 27 augusti 1936 gjorde han följande humanitära betraktelse, som är mera karaktäristisk för hans personlighet, under ett samtal med en korrespondent från tidningen Echo de Paris:

”Fiendesidan begår de mest fruktansvärda grymheter och förbrytelser. Så ha till exempel bröderna Quintero skjutits.”

De borgerliga tidningarna världen runt skyndade sig att distribuera denna nyhet. I en viss kontrast härtill stå emellertid bröderna Quinteros egna ord den 5 september 1936 inför de utländska journalisterna:

”Den hänsynsfulla och respektfulla behandling, som kommit oss till del, har gjort ett djupt intryck på oss. Våra fångvaktare ha gjort allt för att förkorta de obehagliga timmarna för oss.”

Naturligtvis var det aldrig ens fråga om att avrätta de båda författarna. Men låt general Queipo de Llano fortsätta:

” ... de röda ha skjutit den berömde skriftställaren Benavente.” (Echo de Paris den 27 augusti 1936).

Häremot står Madridregeringens officiella kommuniké av den 15 september 1937:

”Den bekante dramatiska författaren Benavente, nobelpristagare i litteratur, vilken påstått ha skjutits, befinner sig i säkerhet.”

Själv skriver Jacinto Benavente, när han hört talas om, att han skulle ha mördats av de ”marxistiska horderna”, i tidningen La Vanguardia i Barcelona:

”Nej, jag är inte rädd för att de röda skola göra mig något ont. Däremot är jag rädd för, vad fascisterna skulle kunna taga sig till med mig. Jag har många ovänner bland den spanska högern och tvärtom, så vitt jag vet, inte en enda bland vänstern och allra minst bland de proletära samhällsskikten. I mina arbeten har jag aldrig förlöjligt arbetarna. I motsats till andra skribenter, som sökt sina komiska typer bland folket för att gyckla med det och som frossat i att med elaka och grymma ord beskriva råa bönder och dumma tjänare, har jag sökt mina skrattretande typer bland förmöget folk och aristokratien.”

På det sättet kunde man fortsätta och undan för undan belysa den nedriga lögnaktigheten hos den propaganda general Queipo de Llano, denne fascistiske gentleman, för mot ”det röda slöddret”. Men det får, för att göra processen kort, räcka med ännu ett exempel. Den 22 augusti 1936

står den lille fältherren där och larmar i Seville: ” ... de ha begått det brottsliga illdådet att efter förfärlig tortyr skjuta den ärevördiga åldringen greve Romanones, före detta spansk ministerpresident ...”

Den 25 augusti 1936 meddelar Le Temps:

”Greve Romanones, före detta spansk ministerpresident, har på lördagen anlant till Frankrike, där han ämnar slå sig ned i Saint-Jean-de-Luz. Greve Romanones förklarade, att han under sitt uppehåll i San Sebastian varken skymfats eller på något annat sätt trakasserats och att han när som helst fick mottaga besök av sin familj.”

När man tänker på, hur oändligt lätt det visat sig vara att dementera den fullständigt förvildade fascistiska lögnpropagandan, måste man förundra sig över, att detta till trots de stora borgerliga tidningarna, även de av moderat inställning, dag för dag, vecka för vecka, månad för månad fortsatt att distribuera detta nyhetsstoff, som dock måste verka enbart motbjudande, när dess rätta halt klarlagts, på alla förnuftiga och humana människor. Men det faktum, att även tidningarna i

de demokratiska länderna outtröttligt deltagit i att beljuga den spanska republiken och i att dölja sanningen om de verkliga förhållandena på den iberiska halvön röjer med en gång, huru djupt fascistiseringen i det fördolda överallt fortskridit och huru vettlöst och ohejdat klassfanatismen rasar även i tidningar, som för övrigt utge sig för att hysa respekt för folkfriheten och vara besjälade av humanitära ideal.

Sevillaradion påstod en dag, att de ”röda” skurit händerna av den berömde kirurgen Gómez Ulla. Dagen därpå dementerades denna lögn, men fastän de stora europeiska tidningarna nästan överallt offentliggjort den ägde endast i några få en rättelse rum. Det meddelades likaså, att den store spanske målaren Zuloaga skjutits av regeringstrupperna. Han lever naturligtvis alltjämt i lugn och ro. Men skulle man utgå från den borgerliga pressen, så vore han fortfarande död. En vacker dag förkunnade löpsedlarna med jättestora bokstäver, att president Azaña tillfångatagits av bolsjevikerna och ehuru denna nyhet omedelbart bestreds av lord Churchill, den engelske politikern, som samma dag haft ett samtal Azaña, brydde sig tidningarna inte om att brännmärka det lögnaktiga meddelandets upphovsmän. Dessa tappade heller inte modet. Några dagar senare utsläppte de en kommuniké, enligt vilken Azaña nödgats taga sin tillflykt till den argentinska ambassaden och hans familj på en argentinsk båt flytt till utlandet. Den fascistiska lögnpropagandan har meddelat de demokratiska tidningarna, som undan för undan med eller utan god tro fortplantat de illustra nyheterna, att Luis Companys, den katalanske presidenten, mördats, att aerodromerna vid San Javier och Los Alcázares övergått på rebellernas sida, att Cartagenas befolkning rest sig mot bolsjevikernas förtryck, att kryssaren Jaime I deserterat till rebellerna, att marxisterna arkebuserat den siste ättlingen till Christoffer Columbus, hertigen av Veragua, och sist, men inte minst, ty det var oförglömligt, att Largo Caballero dödat sin regeringskollega Prieto med revolvern i hand. Det finns inga stupiditeter så stora, att de fascistiska propagandamakarna ansett de demokratiska tidningarna stå för högt för dem.

Mönstret för den fascistiska lögnpropagandan finner man, om man studerar det stora tal, som den tyske propagandaministern, dr. Josef Göbbels, den 17 september 1936 höll på partiriksdagen i Nürnberg. En liten tablå ger följande resultat:

”Bolsjevikrevolutionen i Spanien ...” (Fascistupproret av den 18 juli).

”Ärkebiskopen av Tarragona har mördats ...” (Mottogs samtidigt i audiens hos påven).

”En kvinna har halshuggits med en slaktaryxa av två unga män på en gata i Murcia ...” (Dr. Göbbels eget påfund).

”Nationalsocialisten Heinrichs såg själv 6,000 människor avrättas i Barcelona ...” (Fantasi av nationalsocialisten Heinrichs).

”Fascistledaren Primo de Rivera har dödats ...” (Sitter i fängelse i Alicante).

”Fyra nationalsocialister i Barcelona ha dödats av kommunisterna ...” (Det var inga nationalsocialister utan kommunister som dödades av fascisterna.)

”Juden Schwernik ...” (Är inte jude).

”Bolsjevikagenten Malraux ...” (Den berömde franske romanförfattaren, som erhållit Goncourtpriset).

”Bela Kun är i Spanien ...” (Intervjuades samtidigt i Moskva).

”Heinrich Neumann är i Spanien ...” (Vistas på ett sanatorium på Krim).

En besinningsfull, amerikansk journalist med världsrykte, George Seldes, karaktäriserar i en

artikel den kommunistkräckpropaganda, som utgör ett av reaktionens starkaste vapen, när det gäller att förvända synen på folken och som det spanska kriget utlöst på ett sätt, som man får gå tillbaka till världspressens kampanj mot den ryska bolsjevikrevolutionen under dess första år för att finna ett motstycke till.

”Det är i själva verket ett faktum, att just samma lögner, som användes mot den nya ryska sovjetregeringen, nu upprepas och man har inte ens dragit sig för att återuppliva den mest ökända lögnen, den om kvinnornas nationalisering, som Northcliffespressen utspridde”, skriver han.

”Den har nu återigen fått publicitet och berättas nu ånyo med allvarlig uppsyn och talrika pornografiska detaljer till de reaktionära gentlemännens i klubbarna ogemena förnjöelse. I den spanska versionen heter det, att certifikat, gällande för en eller flera kvinnor, utfärdats. Det är ett nytt drag, som tillfogats en gammal historia. Hela den nuvarande fascistpropagandan har till uppgift att visa, att den spanska republiken är en bolsjevikrepublik eller att den behärskas av bolsjevikerna eller att den tager order från Moskva. Det är visserligen ett faktum, att vissa mindre hedervärda tidningar i Förenta Staterna sade detsamma om Roosevelt och hans regering ända till en viss valdag i november, men i London, Paris och andra av Europas huvudstäder är det de mest hedervärda tidningarna, som vid sidan av de andra, förutsatt att de ha reaktionära ägare, ägna sig åt samma gula journalistik. Resultatet har blivit att även välmenande folk, som är vänligt inställt till den spanska republiken, ofta visa sig en smula tveksamma om, huru förhållandena i själva verket ligga till. Så rådde till exempel en verklig vän till den spanska demokratin min hustru Helen att inte ha sin päls på sig i Spanien. Du vet ju hur det är, sade han, du kan inte gå omkring därnere med ett tecken, som tydligt visar att du är amerikan eller neutral iakttagare. Gatorna i Barcelona äro ju fulla av beväpnade anarkistiska band och om de få se dig så borgerligt klädd, så kanske de i hastigt mod taga och skära halsen av dig. Hur det var så lämnade därför min hustru sin päls hemma, när vi foro åstad dit ner, och köpte sig i stället en billig reskappa. Vidare fingo vi höra, att de röda förstört varenda kyrka i landet, inte lämnat sten på sten kvar, och tusentals andra historier om de rödas gräsligheter. Men i Barcelona funno vi en disciplinerad, beväpnad milis, som fullständigt upprätthöll ordningen och ute i staden vimlade det av eleganta borgerliga damer i mycket dyrbarare pälsar än vi någonsin skulle ha råd att hålla oss med. Hela vägen ner från Port Bou, gränsstationen sågo vi stora katedraler och kyrkor i städerna och byarna som vanligt. I Barcelona hade verkligen en kyrka förstörts. Fascisterna hade nämligen gjort den till sitt högkvarter och begagnat den som fästning, varför det var nödvändigt att storma den. Det inre av många kyrkor hade spolierats, men de solida, medeltida murarna stodo lika starka som någonsin. I Valencia sågo vi två kyrkor, som voro en smula brandskadade, men det var också allt. I Madrid hade flera kyrkor fullständigt ödelagts av fascisternas bombardemang. Där kunde vi även bevittna, huru uppoffrande folket sökte skydda de historiska minnesmärkena och rädda konstskatterna i kritiska situationer. Kommunistkräcks-propagandan i de reaktionära tidningarna har fullständigt underlåtit att framhålla, att de materiella skador kyrkorna lidit i den spanska republiken gå tillbaka till upprorets första dagar och äro enskilda fanatikernas eller folkhoparnas verk, under det att regeringen ständigt sökt skydda kyrkorna och kyrkans män. Detta faktum bekräftades även för mig av domprosten i Chichester, som stod i spetsen för en brittisk delegation, vilken rest ned för att undersöka just dessa förhållanden. De ständiga historierna i de reaktionära tidningarna om begångna grymheter äro nonsens. De enda bestyrkta våldsdåd, som förekommit under hela kriget, ha begåtts av Francos trupper. Ingen på regeringssidan förnekar, att det i början av kriget förekom alla slags excesser, på bägge sidorna väl att märka, men under det att den republikanska regeringen utan undantag behandlade de tagna fångarna human, skonade soldater och civilbefolkningen och släppte den gisslan, som togs, äro de massakrer på fångar, avrättningar av arbetarledare och mord på sårade, som utfördes på rebelledarnas order eller med deras gillande, ökända. Beskjutningen av flyktingarna från Malaga på den öppna vägen till Almería är

ett av de talrika, väl styrkta exemplen på fascistiskt barbari. Men nonchalerande vederhäftiga ögonvittnens utsagor ha de reaktionära brittiska och europeiska tidningarna publicerat fullständigt ogrundade berättelser, enligt vilka några, som benämnes röda, skulle ha dödat mellan fem- och åttatusen människor i Malaga och enligt vilka de fascistiska trupperna mottogos med ovationer av innevånarna. I själva verket är det ju ett obestridligt faktum, att omkring 150,000 människor flydde i panik från Malaga, när fascisterna nalkades. De av flyktingarna, som inte dödades på vägen av de fascistiska flygmaskinernas maskingevär och krigsskeppens kanonader från havet, återfinnas i tiotusental i Valencia och varenda stad mellan Malaga och Barcelona. Befolkningen tog hellre till flykten än inväntade de slaktare, som massakern i Badajoz lärt hela den spanska republiken att frukta. Om några i Malaga hälsade fascisterna med jubel, så var det nog bara den femte kolonnen, Francos hemliga armé i vissa städer. Daily Mail publicerade en historia, enligt vilken åttatusen intellektuella skulle massakrerats av de röda i Alicante. Detta är en absolut osanning. Det brittiska konsulatet har intygat, att det inte förekommit några massakrer i Alicante och det finns inga åttatusen, inte ens åttahundra intellektuella i staden. Siffran är lika fantastisk som den Daily Mail meddelade år 1920, då tidningen påstod, att 1,700,000 personer arkebuserats av tjecken i Ryssland. En undersökning av Lincoln Eyre i New York Herald gav till resultat, att alltsammans hittats på av lord Northcliffe under Daily Mails första antisovjetkampanj. Då han skulle precisera, vilka yrken de 1,700,000 arkebuserade haft, försåg Northcliffe, denna journalistikens store Napoleon, Ryssland med fem gånger flera läkare och professorer än som någonsin funnits i landet. Den tiden kommer nog, då någon följer det exempel som Lippman och Merz givit och gör en fullständig undersökning av den europeiska pressens bedrägerier, en undersökning, som säkert kommer att bli lika sensationell som New Republic's ryktbara pamflett av år 1920.”

Till detta hånfulla uttalande om den fascistiska lögnpropagandan mot den spanska republiken av en stor, borgerlig, amerikansk journalist, som ännu inte förlorat sinnet för sitt yrkes heder, ansvar och förpliktelser, kan man lägga vittnesbörd från andra håll, som heller inte kunna misstänkas för politisk fanatism.

”Jag har kommit till Spanien för att själv verifiera, vad man berättat i mitt hemland”, förklarade domprosten av Canterbury, dr. Helwett Johnson den 12 april 1937 för en utländsk journalist i Madrid. ”De mest motsägelsefulla rykten cirkulera därhemma. Den spanska republiken skulle vara bolsjevikisk. Kommunistiska horder, dessa nu nästan prehistoriska kommunister från den gamla ryska regimens tid, skulle genomströva landet utan att respektera någonting. Jag har kunnat konstatera, att allt detta bara är simpla lögner och att dessa pre-historiska kommunister helt enkelt inte existera. Däremot har jag med egna ögon sett, att det finns illgärningsmän, som från luften förstöra försvarslösa städer och mörda kvinnor och barn. Jag var ögonvittne till bombardemanget av Durango och mitt samvete som kristen, vilket är underkastat hänsyn till det femte budet, har gjort uppror mot detta fasansfulla och meningslösa illdåd. Jag och de andra medlemmarna av den kristna delegation vi tillhöra ha varit i Santander, Bilbao och Barcelona. Överallt rådde ordning. Jag har inte tidigare trott, att jag skulle få bevittna en sådan mänsklig solidaritet, som jag överallt mötte. Det var sant kristna, broderliga ideal, som satte sin prägel på det spanska folket. Själv respekterades jag överallt, ja, mera än så, jag bemöttes med verklig hjärtlighet. I Barcelona, som överallt annorstädes, kunde jag konstatera, att inga som helst religionsförföljelser förekommo inom den spanska republiken. Den religion man bekämpar är den, som urartat till jordisk vinningslystnad och som etablerat ett slags kastförhållande i landet. Men den enkle, ödmjuka pastorn, som levde bland folket, respekterades och älskades av alla. Många präster ha enrollerat sig i den republikanska armén och behandlas fullständigt som kamrater av socialisterna och anarkisterna. Om huvudstaden kan jag ingenting säga, eftersom jag

nyss anlönt hit. Men efter vad jag hittills sett tror jag mig kunna påstå, att den symboliserar det bästa i denna heroiska republik, som går sin väg rakt fram mot en horisont av broderlighet och humanitet. Allt detta överensstämmer med min evangeliska tro. Det väsentliga i kristendomen är nämligen fredskärlek och kärlek till nästan.”

Vill man jämföra de spanska republikanernas och fascisternas inställning i humanitärt hänseende, kan man till att börja med taga sin utgångspunkt i två upprop. Det första, som var undertecknat av Franco, nedkastades av tyska piloter över Madrid den 4 november 1936. Det hade följande lydelse:

”Spanjorer!

Dagen för Madrids erövring av de nationella trupperna är nära. Lägg märke till, att för varje mord ni begå, komma tio av er att ställas mot väggen. Tänk på, att vi ha tusentals fångna röda i våra händer. Vilket öde, som kommer att drabba de tjugufemtusen sårade i Madrids sjukhus, beror på ert eget uppträdande.”

Den 6 november utfärdade Madrids krigsministerium följande kommuniké:

”De fångar, som falla i våra händer, måste behandlas mänskligt. Deras liv skall skonas. Genom en hänsynsfull behandling av fångarna visa vi världen, på vilken sida barbarerna och kulturfienderna och på vilken sida folkets vänner finnas. Republikens heroiska försvarare ha råd att vara storsinnade, ty folkets stora massa står bakom dem.”

Alla kommentarer äro överflödiga.

Att Francos hotfulla antydning i det nyss anförda uppropet om det öde, som, för den händelse Madrid föll, väntade de tjugufemtusen sårade på lasaretten, inte bara utgjorde ett dåligt skämt, blir klart av vad som hände i Toledo, när rebelltrupperna, i samband med den stora septemberoffensiven mot Talavera de la Reina, erövrade Toledo. Den 22 juli hade ett antal kadetter dragit sig tillbaka till Alcazar, den gamla borgen i staden, och belägrades där av milistrupperna. Anledningen till att de under två månaders tid kunde hålla stånd mot milisen var inte det legendariska hjältemod, med vilket de borgerliga tidningarna omgävo kadetterna. När dessa, slagna av republikanerna, drogo sig tillbaka till borgen, rövade de nämligen på vägen med sig ett stort antal arbetarkvinnor och barn, som de snappade upp på gatan, för att ha dem som gisslan. Hänsynen till dessa, som under hela belägringen på det mest inhumana sätt höllos fångna i slottets källare, hindrade regeringstrupperna att bombardera Alcazar med tungt artilleri och spränga det i luften. Hjältarna i Alcazar skyddade sig hela tiden, under det att den reaktionära pressen glorifierade deras uthållighet och heroism, bakom oskyldiga, tillfångatagna kvinnors och barns kjolar och koltar. Men när de slutligen den 27 september befriades av morerna och främmlingslegionärerna gävo de prov på ett sant hjältemodigt sinnelag. De gingo en rond runt alla Toledos sjukhus och avlivade de sårade milismännen, där de hjälplösa lågo i sina sängar, med pistolskott och handgranater. En redogörelse för detta hjältedåd återfinnes i *The New Statesman and Nation* för den 14 november 1936. Den, som älskar paralleller, kan för jämförelses skull erinra sig, vilket öde de belägrade civilgardisterna i det andalusiska Alcazar, Virgen de la Cabeza, gingo tillmötes, när de till sist tvingades att kapitulera. Den spanska regeringen lovade att skänka dem alla livet, och, vad mera är, den höll sitt löfte.

De reaktionära tidningarna ha sorgfälligt undvikit att fästa sina läsares uppmärksamhet på den generositet, med vilken den spanska republiken behandlar krigsfångarna. Under det att rebellerna, för att kunna hålla sin ställning i de provinser de ockuperat, nödgas taga sin tillflykt till måttlös massterror, är något sådant inte nödvändigt för den republikanska regeringen, som framgått ur folkets egna organisationer och har de stora massornas entusiastiska stöd. Detta medför först och

främst en skillnad i republikanernas och rebellernas inställning till fienden. De flygblad Francos flygare nedkasta över de republikanska linjerna innehålla hotelser, idel hotelser. I drastisk kontrast härtill står den propaganda, som regeringstrupperna utsända med högtalare från skyttegravarna och i upprop, som regna ned över rebellernas fronter. Denna propaganda består i uppmaningar till rebelsoldaterna att desertera, när de ha något tillfälle, att komma över till sina bröder och i försäkringar om att de, vilket också är fallet, kunna räkna på att bli väl och kamratligt behandlade. Därför går det på alla fronterna en ständig ström av desertörer, spanska, italienska, marockanska, över från rebelsidan till republikanerna. Men om en liknande ström i motsatt riktning är ingenting bekant.

Den lagliga, spanska regeringens behandling av fångarna hänger samman med dess folklighet och demokrati. Det dekret den utfärdade den 8 april 1937 anger med all önskvärd tydlighet dess ståndpunkt. Någon motsvarighet därtill föreligger inte och kan av redan framhållna skäl inte föreligga på rebelsidan. Genom att anföra detta officiella dokument ger man den reaktionära lögnpropagandan om de rödas grymheter och excesser mot fångarna det bästa svaret.

”Då det brottsliga militäruppror, som sedan juli månad dränker vårt fosterlands jord med blod, utbröt, lyckades rebellerna, i det att de sveko sina högtidliga eder och betjänade sig av de vapen, som staten anförtrott dem för att de därmed skulle försvara republiken och den lagliga regeringen, ockupera en del av vårt nationella territorium och genom terror underkuva dess invånare”, heter det i ifrågavarande dekret. ”Ehuru de från första ögonblicket ägnat sig åt den motbjudande uppgiften att fysiskt tillintetgöra arbetarledarna och alla, som offentligt givit uttryck åt sin kärlek till den republikanska regimen och ehuru de begått monstruösa illdåd, som skola stämpla upphovsmännens namn med odödlig vanära i historien, är det uppenbart, att det alltjämt i de av upprorsmännen behärskade provinserna finns ett stort antal medborgare, vilka äro lojala mot republiken. Regeringen vet det, därför att den känner spanjorerna och är medveten om, vilket djupt intryck den republikanska regimen, som folket självt givit sig, gjort på det. Den vet det vidare genom de obestridliga vittnesmål, som alla de desertörer, vilka dagligen från rebelsidan strömma över till broderskapets och frihetens fanor, avgivit. Det är inte heller regeringen obekant, att det trots alla de tusentals mord, som begåtts — de mördade äro martyrer, som republiken aldrig skall glömma och vilka den en gång skall visa gripande hedersbetygelser — finns ett överväldigande stort antal lojala medborgare, som, överraskade av upproret, nödgats stanna inom de upproriska områdena eller till och med inränga sig i rebellernas led för att, fulla av motvilja, kämpa mot sina egna bröder och sina egna ideal. Det är därför så många, så snart ett lämpligt tillfälle erbjuder sig, gå över till oss, som icke blott mottaga dem kamratligt, utan även tillerkänna dem de kompensationer, som stipulerats i krigsministeriets cirkulärorder av den 26 december 1936. Regeringen, som önskar ge ett nytt bevis på sin generositet, hoppas, att de tappra kämpar, som försvara republiken med vapen i hand, icke skola glömma, att allt våld är rättvist och nödvändigt, så länge strid pågår, men att, när den är över, de liv, som fallit i soldaternas händer, äro heliga och måste respekteras. Ingen har, varken individuellt eller kollektivt, någon rätt att döda fångarna. Endast domstolarna äga befogenhet att avgöra, vilket öde de ha förtjänat. På grund härav och på presidentens förslag dekretas:

Artikel I. De upproriska kombattanter, inhemska eller utländska, som tillfångatagas, skola skonas till livet och utan dröjsmål överlämnas till vederbörliga myndigheter och inga summariska domar, i varje fall inte utan att ministerkonseljen dessförinnan lämnat sitt samtycke, få fällas över dem.

Artikel II. De kombattanter från rebelsidan, som frivilligt infinna sig vid våra linjer, skola skonas till livet och deras inställning skall i varje speciellt fall göras till föremål för särskild undersökning. Om det av denna framgår, att de äro uppriktiga anhängare av republiken, tillerkänner

regeringen dem samma förmåner, grad och ställning, som de kunna visa sig tidigare ha innehaft i det civila eller det militära livet.”

Det torde framgå av det föregående, att fascisterna konsekvent i sin lögnpropaganda tillämpa det omvända ansvarets taktik. De massakrera själva fångar och beskylla samtidigt republikanerna, som behandla fångarna humant, för sina egna massakrer. De förfölja själva protestantiska präster och beskylla samtidigt republikanerna, som i detta hänseende äro fullkomligt oskyldiga, för religionsförföljelser. De bombardera öppna städer och beskylla samtidigt republikanerna för detta brott, som de själva äro ensamma om att begå. Det är bara ett uttryck för detta allmänna tillvägagångssätt, när de låta trycka broschyrer, som innehålla bilder av grymheter, hus i ruiner, förstörda kyrkor, våldtagna och torterade kvinnor, pinade barn, lemlästade kroppar, kort sagt, allehanda nesligheter, som de påstå vara begångna av republikanerna, ehuru det i själva verket äro de själva som begått dem. Vi ha redan berört det brottsliga bombardemanget av skolhuset i Getafe den 30 oktober 1936. Fotografier av de döda barnen, som massakrerats av rebellernas bomber, ha av fascisterna från den republikanska anklagelseskriften avtryckts i deras egna tidningar och där utgivits föreställa ”nationalistiska barn, som mördats av de röda”.

Under sådana omständigheter blir man inte förvånad, då general Franco efter det fruktansvärda bombardemanget av Guernika helt enkelt förnekade, att det var flygare i rebellernas tjänst, som utfört det, och i stället i en officiell kommuniké anklagade baskerna själva för att ha förstört sin heliga gamla stad. Fulla av harm vände sig fascisterna i sina tidningar och radioutsändningar mot det förfärliga barbari de röda genom detta illdåd gjort sig skyldiga till.

”Guernikas förödelse är inte nationalisternas verk och har inte åstadkommits genom ett luftbombardemang utan är en akt av barbarisk vandalism från de rödas egen sida.” (Diario de Navarra, 4 maj 1937).

”Sedan de tvingat människorna att gömma sig inomhus genomströvade milisgrupper gatorna med fältflaskor fulla med bensin och tände på husen. Därpå nedkastades brandbomber med hjälp av flygmaskiner.”

(Unidad, San Sebastian, 3 maj 1937).

”De meddelanden, som utsänts, enligt vilka våra flygare skulle satt eld på Guernika äro fullständigt hämtade ur luften. Våra aviatörer ha inte erhållit någon order att bombardera denna stad.”

(Radio Requet, 1 maj 1937).

”Påståendet att utländska flygare i de spanska nationalisternas tjänst bränt ner och förstört Guernika är lögnaktigt. Guernika har inte ödelagts av nationalisterna, ty en sådan ödeläggelse är de röda bolsjevikernas monopol.”

(Radio Salamanca, 27 april 1937).

”Alla dessa människor skola väl så småningom lyckas skapa sig en ny existens. Men de kunna inte återge ett stort antal av dessa små baskiska städer deras historiska fysiologi. Eibar, Elqueta, Elorrio, men framför allt Durango och Guernika, voro icke blott verksamma och blomstrande städer utan även de orter, i vilka den baskiska och spanska historien starkast kom till yttre uttryck. Det röda barbariet förstörde allt, lade allt i aska, utplånade det oåterkalleligt.”

(Corriere della Sera, Milano 1 maj 1937).

”För att dölja den nya förstörelsekampanj, som bolsjevikerna på sin flykt mot Bilbao i sitt vanmäktiga raseri gjort sig skyldig till, i det att de förvandlat varje ort de nödgats utrymma till en

ruinhög, har myten om Guernika uppfunnits och presenterats för den intet ont anande läsaren.”
(Völkischer Beobachter, 29 april 1937.)

Med anledning av detta nya försök från fascisternas sida att beskylla sina politiska motståndare för sina egna brott protesterade Times korrespondent den 7 maj 1937 i sin tidning och hävdade bestämt, att de uppgifter han givit voro alltigenom korrekta. Mr. Noel Monk, medarbetare i Daily Express och likaså ögonvittne till katastrofen, replikerade lika bestämt.

”Jag kan taga på min ed, att det var Francos tyska flygare, som bombarderade Guernika och där dödade ett tusental fredliga människor”, skriver han i en artikel den 11 maj 1937. ”Då Franco förnekar, att det är hans tyska flygmaskiner, som förstört den gamla baskiska huvudstaden, anklagar han samtidigt tre engelska krigskorrespondenter, som varit på ort och ställe, för att vara lögnare. Det är fråga om en Londontidnings korrespondent, Reuters medarbetare och undertecknad.

Franco vill övertyga oss om, att vi inte sett trettio Junkers flyga mot Guernika den 26 april klockan 4 på eftermiddagen, det vill säga knappt tio minuter innan de, enligt de undkomnas samstämmiga vittnesbörd, kastade sig över staden. Franco förklarar inför hela världen, att ingen av hans flygmaskiner lämnat marken den dagen på grund av det dåliga vädret. Men jag förklarar inför hela världen, att hans flygmaskiner lämnat marken. Jag har sett dem. Mina två kolleger ha sett dem. Sextusen människor i Guernika ha sett dem. Den 26 april var slutligen en av de so- ligaste dagar jag upplevat på den baskiska fronten.

Jag påstår inte att Franco är en lögnare. Kanske han var okunnig om, att tyskarna företagit denna flygraid. Hans allierade tyska flygare arbeta oberoende av Salamanca.

Jag väntar nu bara på att korrespondenter åtföljda av Francos trupper skola företaga sina studier i Guernika. Vi känna nog till dessa studier. Jag var med Francos armé, när den erövrade Malaga. Jag var tvungen att vänta tre dagar utanför staden tillsammans med de andra journalisterna, under det att pressbyråns chefer gjorde, som det hette, litet i ordning. Inte en enda journalist fick tillträde till Malaga förrän tre dagar efter dess erövring.

Till sist skall jag be att få ge ett personligt skäl för, varför jag tror, att man inte bör hysa någon tillit till, vad Queipo de Llano, Francos språkrör, säger. I sitt radiotal från Sevilla härom kvällen förnekade denne nationalisternas delaktighet i Guernikas förstörelse och förklarade:

Señor Noel Monks! Det är en fyllbult! Han var drucken hela tiden han följde våra arméer !

Nu råkar det emellertid vara så, att jag är helnykterist och aldrig smakar alkohol. Alla, som känna mig, kunna intyga detta. Men fråga mig inte om Guernikas bombardemang. Då får jag lust att börja dricka.”

Sedan detta skrevs har en engelsk undersökningskommission med den engelska flygexperten Mac Kinnon Wood i spetsen ovedersägligt ådagalagt, att det är Francos tyska flygare, som bombarderat Guernika.

Den fascistiska propagandan är en folksjukdom, ett smygande gift, som vanställer folkens sunda tänkesätt och den är så mycket farligare, som folken i allmänhet äro omedvetna om den sjukdom man inympar hos dem, för att de inte skola lära känna sanningen. Om de kommo underfund med den skulle det nämligen med ens ha omvälvande konsekvenser. En gång var borgarklassen en revolutionär klass, som inte fruktade att riva ner alla lögnens slöjor. Nu är den en desperat klass, som redan inför det hotande trycket underifrån i flera stora länder nödgats taga sin tillflykt till den hänsynslösaste terror för att försvara sin härskarställning. Endast genom en målmedveten

svindel av groteska proportioner kan den uppskjuta sin undergång som klass. Men i längden är det hopplöst att söka vända upp och ned på de verkliga förhållandena. De verkliga förhållandena vända förr eller senare respektlöst upp och ned på dem, som försöka det.

Ingen kan bevisa att de spanska republikanerna massakrera fångar.

Ingen kan bevisa, att de företagit massarkebuseringar, uppmuntrat till mord, våldtäkt, plundringar inom det av dem behärskade området.

Ingen kan bevisa, att de förfölja präster, bränna kyrkor, skövla kulturella minnesmärken.

Ingen kan bevisa, att de bombardera öppna och försvarslösa städer.

Det finns slutligen inte ett enda exempel på, att republikanerna beskyllt rebellerna för brott, som de själva begått.

Det är genom vad som hänt i Sevilla, Badajoz, Malaga bevisat, att de spanska rebellerna och deras allierade massakrera fångar.

Det är genom ögonvittnen, deras egna order och radiotal bestyrkt, att de företaga massarkebuseringar, uppmuntra till mord, våldtäkt, plundringar inom det av dem behärskade territoriet.

Det är genom två engelska, kristna delegationers vittnesbörd, genom flera upprop av kristna i Madrid och trovärdiga redogörelser för företagna bombraider fullständigt bevisat, att rebellerna förfölja präster, bränna kyrkor och skövla kulturella minnesmärken.

Det är genom vad som skett över Eibar, Durango, Guernika bevisat, att rebellerna bombardera och ödelägga öppna, försvarslösa städer.

Det är slutligen bevisat, att fascisterna systematiskt beskylla republikanerna för brott de själva begått.

José Ortega y Gasset har valt att hålla sig neutral i sitt lands ödesstund. Liv eller död, blodig kamp eller tomma intet, det är alternativen för hans folk. Men José Ortega y Gasset har förbehållit sig att få sitta på parkett som objektiv åskådare. Underligt nog ha de flesta andra av de stora, spanska kulturpersonligheterna föredragit att intaga en mindre förnäm attityd. Unamuno, denna tragiska gestalt, som i sin personliga själskamp så typiskt återspeglade kampen mellan gammalt och nytt hos de underliga baskerna och som oförmögen att stanna vid någondera så småningom i den lidelsefulla oron, i sökandet som sådant fann livets stora, heliga princip, gick vid militärupprorets utbrott över till rebellerna. Men full av ånger, förgiftad i sin själ av de vidrigheter han nödgades bevittna i det nationalistiska högkvarteret, dog han, ensam och hopplös, i en villa i Salamanca. Nobelpristagaren Jacinto Benavente och skalden Antonio Machado däremot, de största nu levande spanska skriftställarna, ha med raseri och hänförelse ställt sig på det för sin frihet kämpande folkets sida. Det är inte länge sedan de tillsammans uppträdde på ett massmöte i Valencia och eggade folket till fortsatt, outröttlig strid. Jacinto Benavente slutade sitt anförande med att framhålla nödvändigheten av obrottslig enhet mellan handens och hjärnans arbetare i kampen mot fascismen och läste upp ett ode, som han skrivit för soldaterna i skyttegravarna. Även Machado föredrog ett poem han skrivit. ”De gjorde uppror mot en regering, som bestod av allmänt aktade och respekterade män och som försökte tillmötesgå folkets berättigade krav”, utropade han om rebellerna. ”För att störta denna regering beslöto fascisterna att sälja sitt land till reaktionära, europeiska makter. Men vårt land av i går och i dag försvaras av folket självt, vars frihetskärlek inte är till salu.”

Solidaritet

Den härskande klassen har alltid i historien förstått att försköna sina brott. Den har korsfäst Jesus och därefter gjort honom till Gud. Den har låtit bränna Jeanne d'Arc och därefter gjort henne till helgon. Den har eggat till mord på Jaurès, som kämpade för freden, och därefter burit honom i triumf till Panthéon. Den har låtit slakta ned den enkle mannen av folket i världskrigets elände och därefter glorifierat honom som den okände soldaten. Men undan för undan ha folken börjat se klarare. Undan för undan har det blivit allt svårare att bedraga dem. När fascismen nu bränner tyska riksdagen, när den bränner den bästa litteraturen, när den planerar en allmän, europeisk eldsvåda, råka de demokratiska folken i brand, deras hjärtan brinna för freden. Det fascistiska överfallet inifrån och utifrån på den spanska republiken har utlöst en internationell solidaritetsaktion, som står i en gripande kontrast till massarkebuseringarna på den iberiska halvön, till den mordiska fascistiska interventionen. Det är fråga om en proteströrelse av ett omfång, som världen aldrig tidigare skådat. När fascisterna sända reguljära trupper, ila frivilliga från alla världens demokratiska länder till. När de reaktionära makterna skicka granater och brandbomber, skicka de demokratiska folken livsmedel och sjukvårdsmaterial. Det är två världar, som mötas. De mäta redan sina krafter med varandra.

Vårt land har inte stått utanför. Ute i bygderna gå arbetarna med näsdukar i de spanska färgerna i bröstfickorna. På rockslagen lysa Spanienmärkena. Handelsbodarna sälja apelsiner som aldrig förr, blodapelsiner, spanska apelsiner.

Överallt hålles det möten för Spanien. Kollekt upptages. I början på oktober ställde sig advokat Georg Branting, som under de sista åren alltid stått i förgrunden vid alla internationella solidaritetsaktioner, i spetsen för en hjälpkommitté för den spanska republiken. Varje dag strömmar nu mellan tusen och tvåtusent kronor in till de två, små, mörka rum, där typografen Henry Lindholm outtröttligt sköter expeditionen. Den organisatoriska apparaten har varit anspråkslös, men visat sig otroligt effektiv. Hittills ha tre kvarts millioner kronor samlats. Härtill kommer 250,000 kronor, som skänkts av landsorganisationen, 50,000 kronor, som givits av socialdemokratiska partiet, röda hjälpen och andra organisationer och 105,000 kronor, som syndikalisterna åstadkommit.

Tvåhundrafemtiosju lokalkommittéer, i vilka alla partier inom arbetarrörelsen finnas representerade, äro i febril verksamhet. Det svenska folket underhåller tillsammans med norrmännen ett stort sjukhus i Alcoy, beläget i en kitteldal några mil från Valencia, och ett barnhem i Brevière. Det är nordiska läkare, nordisk sjukhuspersonal, nordisk arbetskraft, som tager hand om de sårade, om barnen, om de hjälplösa. Hjälpkommittén har vidare donerat 50,000 francs till några baskiska barnkolonier i Champigny, som befunno sig i svårt ekonomiskt trångmål och den har sänt för 190,000 kronor matvaror, råg, vete, makaroner, margarin, socker, havregryn, choklad, kondenserad mjölk, till Bilbao. Hamnlotsarna lotsade det spanska fartyg, som kom för att hämta matvarorna, gratis i hamn, båtmännen angjorde det gratis och hamnarbetarna i Göteborg lastade det gratis. Med fartyget, när det gick tillbaka, följde ett tiotal lådor med oklanderliga klädesvaror, däribland tre lådor med av kvinnliga, proletära sygrupper förfärdigade kirurgskjortor.

En film, Spanien i brand, som sammanställts och utsänts av hjälpkommittén, har redan visats på över 250 föreställningar. Med andlös uppmärksamhet följa åskådarna de tragiska bilder, som passera förbi på den vita duken. Spanieninsamlingen har blivit en folkrörelse. Ett folkdanslag har fest i Stockholm. Det är för att samla till Spanien. Busschaufförerna ha en sammankomst. Det hålles föredrag om Spanien. De röda fanorna lysa i solen överallt i landet den första maj. Det är för Spanien de djupa leden marschera. Det är om Spanien det talas i talarstolarna.

Spanien! Spanien!

På fackföreningssammanträdena föreslås uttaxeringar. Offerviljan är storslagen. En skolklass avstår en summa, som den sparar för en skolresa, och skänker den till hjälp åt de spanska barnen. Konstnären Ivar Starkenberg förärrar Spanienkommittén en affisch för dess propaganda. Karl Gerhard låter recetten på en föreställning på Folkan gå till Spanien. Ture Nerman skriver den stora insamlingsdikten, som sändes ut över landet med en vignett av konstnären Birger Olsson och deklameras på hundratals möten. På Färg och Form utställer konstnären Albin Amelin en storartad tavla, som visar, huru de spanska rebellerna ge eld på en grupp tillfångatagna arbetare, som med lyfta, knutna händer gå i döden. Sven Erixon tecknar affischen till en utställning av spansk konst i Stockholm. Konstnärinnan Hélène Apéria ger i några gripande tavlor uttryck åt sin ångest inför kriget. Hon målar Moder Jord i form av ett stort kvinnobröst, överkört av tanks, kringsvärvat av flygmaskiner, hotat av krigsfartyg och mitt i denna fasans värld ligger människan, ett litet hjälplöst barn, och diar förtroendefullt Moder Jord på en grasmatta med underköna, gula blommor. Det är moderskärlekens stora paradox, det är den underliga idyllen mitt i eländet, konstnärinnan söker gripa. Det är tron på livet trots allt i en av kriget hemsökt, spöklik samtid hon velat skildra. Mitt i den förvridna och kaotiska tillvaro hon ger uttryck åt lyfter ett par arbetarhänder upp den röda fanan.

Solidaritet ! Solidaritet!

Runt hela jorden samlas det åt den spanska republiken.

Till den internationella solidaritetskommittén för hjälp åt det republikanska Spanien, som är lokaliserad i Paris, har redan över 16,000,000 francs strömmat in.

Från England och Skottland ha ambulanser, bilar, matvaror i stora mängder sänts.

Från U. S. A. ha fyra ambulerande lasarett och läkarexpeditioner anlant.

I München-Gladbach ha 80 tyska arbetare häktats och kastats i koncentrationsläger, därför att de tagit upp kollekt åt den spanska republiken.

I Milano ha 25 konstnärer, däribland flera mycket kända målare och skulptörer, Birolli, Mucchi, Sassy, fängslats, därför att de manifesterat sympatier för den spanska demokratien. De tillhörde den bekanta konstnärsgrupp, som på sin tid bildades av den berömde målaren Gino Severini.

Från Australien ha lastbilar med kondenserad mjölk och alla slags matvaror anlant till Madrid. Är det inte en lång väg? Men arbetarklassens solidaritet omfamnar jorden.

Från Holland har den tionde transporten av Röda Hjälpens livsmedelssändningar avgått till Valencia.

Franska kommunistiska partiet har sänt tre båtar med livsmedel till Bilbao.

Man kunde fortsätta i det oändliga. Det är miljonmassorna världen runt, som deltaga i kampanjen för den spanska republiken. Sympatyttringarna äro otaliga. Det är fråga om en enastående, internationell folkrörelse för fred och frihet, mot krig och fascism. Ingen skulle för några år sedan trott något sådant vara tänkbart.

För bourgeoisie är, vad som sker, mycket underligt. I den borgerliga världen finns det ingen solidaritet. Där ligga alla, fabriker, ämbetsmän, politiker, professorer, konstnärer, författare i ständig strid med varandra om ekonomiska fördelar, om ärebetygelser och förtroendeposter, om social prestige, makt och inflytande. Det borgerliga samhället förutsätter tävlan, konkurrens, inbördes kamp. Man kan beklaga det eller glädjas åt det, men det är helt enkelt så. Ingen enskild

är ansvarig för det. Samhället är så inrättat. Det sätter sin prägel på alla klasser och stånd. Det vore meningslöst att bestrida, att även arbetarna söka sko sig på varandras bekostnad, äro sig själv närmast, att även de ha en tendens att begränsa samhörigheten till en liten krets av släkt och vänner. Men det vore lika meningslöst att förneka, att samtidigt just hos dem en ny moral, en högre solidaritet håller på att växa fram. Den betingas av det kollektiva arbetet på fabriker, båtar, vid järnvägar och på lantbruk. Den enskilde arbetaren kan inte, annat än undantagsvis, genom personlig duglighet i någon avsevärd utsträckning förbättra sin levnadsstandard. Det är genom sammanslutning, genom gemensam kamp, som arbetarklassen som klass lyckats förbättra sin ställning i samhället. Solidariteten har av praktiska skäl nödgats utsträckas från familjen till att omfatta även kamraterna på arbetsplatsen och därifrån till att inbegripa kamraterna på alla arbetsplatser i det enskilda landet och i hela världen.

För några år sedan verkade det som om den internationella arbetarklassens solidaritet närmast skulle vara en fiktion. Det var lätt att konstatera, att de låga lönerna i Polens kolgruvor, för att endast taga ett exempel, utgjorde ett hot mot de något bättre i Englands gruvdistrikt. Det var omöjligt att bortse ifrån, att den europeiska arbetarklassens förbättrade förhållanden i väsentlig grad berodde på, att den tilltvingat sig en viss delaktighet i vinsterna på den imperialistiska utsugningen av de färgade folken. Men nu har allt, om inte reellt, så i varje fall ideologiskt förändrats. Den fascistiska reaktionen har framtvingat en folkfront världen runt, en enhet på en mycket bredare grundval än man ursprungligen kunde räkna med. överallt, i London, Paris, Stockholm, i Buenos Aires, Mexico City, New York och Shanghai, i Brisbane, Singapore och Capstaden demonstrerar man mot fascismen. Överallt följa folken med ångest de spanska händelserna. Överallt lyfter man fanorna för freden. Det är millioner knutna händer, som sträckas mot den växande reaktionen i alla länder.

”C'est la lutte finale
groupons nous et demain
l'Internationale
sera le genre humain.”

Fascismen har väckt de demokratiska folken, om också inte regeringarna, till kamp. De stå överallt beredda att slå ned fascismen, om den genom sin aggressivitet skulle leda folken ut i ett allmänt krig. Ett allmänt krig skulle bli första akten i en allmän revolution. Så skarpt ha mot-sättningarna inom det borgerliga samhället tillspetsats. Den internationella solidaritetsaktionen är ett vittnesbörd om den nya kampvilja, som besjalar folken. Det står överallt klart, att en seger för reaktionen på den iberiska halvön, skulle ge fascismen en stimulans, som skulle utgöra ett direkt inre och yttre hot mot alla demokratiska folks frihet. Men det står lika klart, att en triumf för den spanska republiken skulle innebära början till slutet för den tyska och italienska fascismen, ett stort steg framåt för förverkligandet av en universell demokrati.

Sitt mest gripande, sitt mest kampdugliga uttryck har arbetarklassens världsomfattande solidaritet och stridsberedskap mot det fascistiska tyranniet fått i den internationella brigaden. Denna lilla armé av hjältar från alla folk och av alla klasser utgör den antifascistiska kampens väpnade avantgarde. Det är hedersamt för vårt folk, att även vi äro representerade i dess led. De kämpar, som offrat livet därnere, besegla med sitt blod allvaret i arbetarrörelsens antifascism.

Den förste, som reste åstad här hemifrån, var Olle Meurling. Han reste ensam. Torsdagen den 26 november konfererade vi om, huruvida han skulle fara även om han blev allena och fattade det beslutet, att han, oberoende av om några andra samtidigt kunde komma iväg eller inte, borde fara. Dagen därpå lämnade Olle Meurling huvudstaden med kvällståget. Han medförde en biljett och hundra kronor. Det närmaste målet var Paris. Därifrån gick det vidare. Genom dagboken,

kort och lapidarisk, kunna vi följa hans resa.

Den 30 november 1936.

”Vi fara från Gare de Austerlitz, några hundra män av alla nationaliteter, jag är den ende svensken. De flesta äro arbetare, men det är också många intellektuella. Civilbefolkningen hälsar oss med knuten hand. Vi fylla ett tåg. När vi lämna stationen, tager en väldig folkmassa upp Internationalen.”

Den 1 december 1936.

”Vi passera gränsen i bussar och slingra oss över Pyrenéerna, som verkligen äro ganska estetiska. Vi övernatta i en gammal borg med väldiga murar, belägen på en höjd. Kvällsmaten består av vin, bröd och kött.”

Den 2 december 1936.

”Barcelona. Då vårt tåg susar in på stationen dånar Internationalen från en jättelik orkester.”

Den 5 december 1936.

”Kallt, dimma. Små barn springa omkring med lumppåsar och samla cigarettstumpar, pinnar, burkar etc. De hänga utanför kasernen för att få ett brödstycke. De frysa i sina trasor. Det vimlar av barn. Kvinnorna äro påfallande ofta gravida. Prostitutionen är fruktansvärd. Kvinnorna stå i dörrarna och bjuda ut sig. De veneriska sjukdomarna ha en oerhörd utbredning. Det är en betydelsefull politisk fråga att hindra milissoldaterna från nersmittning. Vi ha inte kommit hit för att roa oss med vin och fruntimmer, sade vår kapten, det är en plikt för soldaten att avhålla sig från dessa kvinnor. Vår kasern är ett tidigare kloster. Matförråden förvaras i själva klosterkyrkan. Där hänga ljuskronorna, rikt utsirade, bland vinfat och limpor. Väggarna äro fullklottrade med hammaren och skäran. Hygienen är dålig men det är ju krig och med tanke på svårigheterna trodde jag, att kriget fördes ännu mera primitivt. Varje dag vi vinna betyder en dag närmare segern. Maten är riklig, bröd få vi i obegränsade kvantiteter. Man serverar underliga soppor med alla slags bönor och grönsaker i. Manskaper är fint, disciplinen god och kamratlig. Var man söker göra sitt bästa. Jag tillhör det tyska kompaniet. Utmärkt folk. Särskilt tycker jag om en ungrare, som kämpat under Bela Kun. Vid fronten skola vi tillhöra Thälmsbataljonen. Just nu håller en polack en strategisk utläggning för sin trupp, han ritar på den vitkalkade klosterväggen i vårt logement.”

Den 7 december 1936.

”En kamrat förgiftad, död. Han låg bredvid mig. Jag har ett par timmar stått och sett på, hur barn, gummor, gubbar och hundar kraftsat bland avskrädet från köket i vår kasern. Det är idel sopor och smuts, som stinker lång väg. Men ibland hitta de ett brödstycke, några användbara trasor, några tombuteljer, något, som kan stoppas i en säck. En liten flicka i svart står insvept i en otroligt trasig filt. Hon får alla mina centavos.

Kylan på morgonen är riktigt bitande. Folk huttra och ila snabbt förbi på gatorna, kvinnorna med schal för ansiktet. Gatorna äro fulla med stora, tvåhjuliga kärror, där hela familjer, som nödgats evakuera från sina hemtrakter, husera.”

Den 8 december 1936.

”Vi ha hastigt brutit upp från Albacete. Vi foro på lastbilar. Vi stodo så tätt packade, att det var omöjligt att flytta fötterna. Vinden var isande kall. Plötsligt lossnade ena hjulet på bilen och vi fingo vänta två timmar ute på slätten i kölden. Nästan alla äro förkylda och hosta. Självt har jag en

fördömd huvudvärk efter blåsten.”

Den 10 december 1936.

”I dag en marsch på åtta kilometer. Vi ha inkvarterats i en ny stad. Röda flaggor på kyrktornet. Det råder en kamratlig disciplin. Vid utspisning står befälet i ledet och får sin portion i tur. Man ser blott få unga män i städerna. De äldre äro vid fronterna.

Står och ser ut i natten. Ett tåg med släckta lyktor rusar fram genom mörkret. Stationen, där det stannar, består av en avskärmad lampa.”

Den 11 december 1936.

”Vi ha fått order till Madrid i dag. Det är bra nära döden. Här höra vi på avstånd artillerielden. Madrid likamed döden. Några kamrater voro berusade. Vår politiske kommissarie betonade nödvändigheten av självdisciplin och framhöll, att straff skulle ifrågakomma, om det upprepades.”

Den 13 december 1936.

”I öppna lastbilar till Madrid. Femtio bilar med röda fanor. Artillerielden blir starkare. Med knutna nävar in i Madrid.”

Den 14 december 1936.

”Mitt uppe i striderna. Vi ha inkvarterats i ett slott strax utanför staden. En grevinna, värd två millioner i pesetas, äger det. Här finnes underbara konstskatter. Vi trampa med våra grova soldatskor försiktigt på de fina salongsmattorna. Vi vila på sidenkuddar. Jag ligger nedanför en underbar gobeläng, som föreställer Jesus inför Pilatus. Dagarna äro ganska ansträngande. Vi ligga ständigt i alarm, färdiga att varje ögonblick fara ut till de främsta linjerna. Om några dagar skola vi ha en stor offensiv med tanks och flygmaskiner och allt som tillhör ett modernt krig. Vår politiske kommissarie håller varannan dag en politisk och ideologisk utläggning, klargör krigsläget och analyserar den internationella situationen. Detta krig kommer säkert att vara mycket länge.”

Den 15 december 1936.

”Häftiga strider. Jag ångrar ingenting, ty jag tillhör tredje internationalen.”

Med dessa ord, som vittna om hans stolthet över att vara en kominterns soldat, slutar Olle Meurlings dagbok. Efter den 15 december har tydligen offensiven börjat och då har han inte haft någon tid över att skriva. Den 21 december gick Thälmsbataljonen till anfall med fällda bajonetter mot fiendens ställningar vid Casa de Campo. Den möttes av en förödande kulspruteeld. Bland de första, som stupade, längst fram i Men, var Olle Meurling. En explosiv kula träffade honom. Han föll omkull för att aldrig resa sig mera, en skrattande, munter pojke, som älskade livet. Men hans kamrater fortsatte framåt utan att låta sig hejdas av kulspruteregnet och slogo fascisterna. Han hade inte dött förgäves. Varje tum jord, som avtvingas den internationella fascismen, lägger nämligen en tum till den arbetande klassens växt. Döden är inte det värsta, som kan drabba en människa. Det är mycket värre att leva som en förljugen, förnedrad, feg, undergiven människa. De, som verkligen våga leva, frukta inte heller att dö. Hur är det Erik Mühsam, den av fascisterna mördade poeten. skriver:

”Den, som stupat ser ej mer
hån och tårar heta.
Om man sörjer eller ler

slipper han att veta.
 Låt den döde vila still.
 Ditt, kamrat, är livet!
 Kamp för det man vackrast vill
 är ej döden givet.
 Den, som stupat, han är fri,
 han kan aldrig störas.
 Livet blott har slaveri.
 Där skall kampen föras.
 Tiden rinner. Strid, o strid!
 Strid för mänskligheten!
 Faller en, står klar bredvid,
 tag hans plats i téten.”

Någon månad senare var det redan många svenskar vid de spanska fronterna. Vid Jarama föll Krister Reuterswärd, en av Olle Meurlings bästa vänner från Uppsala. Sixten Olsson beskriver hans hjältedöd på följande sätt:

”Fascisterna var vid den tidpunkten mycket överlägsna på vårt frontavsnitt beträffande artilleri, flyg och tanks. Efter att ha grävt i åtta nätter och kämpat i åtta dagar under en infernalisk granateld var vårt kompani illa åtgånget.

Tre av våra maskingevär var skjutna i trasor. Omedelbart efter fjärde gevärets totalförlisning fick vårt näste en fullträff från en fientlig granat. Maskingeväret blev alldeles perforerat och väggarna i graven spikades av granatskärvor. Men väggarnas hållfasthet och en sagolik tur lät oss slippa undan oskadda och vi fick endast en halv meter jord över våra huvuden.

Utan maskingevär kunde vi ej hålla ställningen. Våra tanks saknade ammunition. Vi retirerade ett par hundra meter men gick därefter till motangrepp med fällda bajonetter.

Fascisterna hade tydligen inte tänkt sig saken på det sättet. De verkade överraskade. Vi jagade fram över ett fält som var täckt med liken av svarta morer, medan aftonsolen målade röda fanor över himmelen.

Omedelbart innan mörkret inbröt stupade vår gevärsförare, Krister Reuterswärd för en fientlig kula. Den var explosiv och dödade ögonblickligen.”

På det sättet har den ene efter den andre av de svenska hjältarna i den internationella brigaden fallit. De ha kämpat så länge de ha kunnat hålla sig uppe. När Lennart Eld, en nittonårig sjöman, vid en stormning träffats i bröstet, i vänstra armen och i benet och bars bort ur eldlinjen skrek han:

”Kamrater! Gå på bara! No pasarán! Slå fascisterna!”

I den andan ha de slagits allesammans, Henry Olsson, Rune Eriksson, Hjalmar Johansson, Kurt Andersson, Robert Lundström, Ragnar Skotte, Karl Dahlström, Tore Hector, Knut Björk, till dess att de föllo och fingo somna för evigt i den röda, spanska jorden. Deras tomma platser ha fyllts ut av nya, svenska hjältar, Georg Ernstedt, Georg Grönberg, Fritz Alstrand, Sixten Olsson, Sigvard Jönsson, Martin Dalberg, Gösta Petterson, Per Eriksson, Gunnar Alm, Klas Formgren, Arne Stenborg, Bertil Ljörner, Conny Andersson m. fl., alla utan tvekan beredda att offra sina liv för folkens frihet.

Sedan januari 1919, då de tyska spartakisterna slogos ned, har reaktionen undan för undan triumferat i land efter land. Under de aderton år, som sedan dess förflutit, har den europeiska

klasskampen antagit allt hårdare och hårdare former. Det borgerliga samhället har skakats i sina grundvalar av en kris, som i djup och omfattning saknar varje tidigare motstycke, bourgeoisien har i det ena landet efter det andra nödgats gripa till desperata åtgärder för att bevara sin maktställning. Inre splittring har förlamat arbetarrörelsen. överallt, då det gällt liv eller död, har den fått se sig slagen, än med ära, än, tyvärr, med vanära. År 1922 segrade fascismen i Italien, år 1923 i Bulgarien, år 1926 i Polen, år 1927 i Portugal, år 1933 i Tyskland, år 1934 i Österrike.

Det var läget, när general Francos trupper bakom en lavin av tyska och italienska tanks och i skydd av svarta flygeskadrar med stormsteg nalkades den spanska huvudstaden på hösten 1936.

Men vilka var det, som hejdade den fascistiska offensiven?

Det var just de landsflyktiga från de fascistiska terrorstaterna, som, förenade i en internationell brigad, fortsatte den kamp de börjat i sina hemländer på den spanska jorden. Kampen för arbetarklassens frigörelse kan inte slås ned. Lida de antifascistiska kämparna nederlag på en punkt samlas de överlevande genast på en annan. Vid emigranternas sida slåss arbetarklassens mest upplysta söner från alla land. De ha för alltid frigjort sig från alla nationella fördomar. Striden kommer att fortgå till dess att de segrat överallt. Bourgeoisien skall inte yvas över sina framgångar. De slagna gå igen. De gångna årens erfarenheter visa, att det krävs en oerhörd heroism av arbetarklassen, om den skall kunna hålla stånd mot reaktionens stötar. Men de visa också, att heroism föder heroism. Det mest förkrossande nederlag arbetarrörelsen lidit var, när den tyska socialdemokratien föll som en tom koloss på lerböjor utan motstånd. Vinden vände, när de österrikiska arbetarna, ehuru överrumplade, stredo till sista blodsdroppen för sin frihet, när den franska folkfronten efter lidelsefulla parlamentariska och utomparlamentariska aktioner framtvängde de fascistiska ligornas upplösning, när det spanska folket gick till segerrik mot-attack mot det reaktionära slöddret. Nu veta vi, att om fascisterna så vind, så skola de sannerligen få skörda storm. Hur var det Karl Liebknecht skrev i sin sista artikel i Die Rote Fahne?

”De slagna under den blodiga januariveckan ha kämpat med ära, de ha kämpat för mänsklighetens ädlaste mål, de lidande massornas andliga och materiella befrielse. Ur deras blod, denna draksådd för segerherrarna av i dag, skall det uppstå hämmare för de fallna och nya stridsmän för detta höga mål, som är evigt och oföränderligt som stjärnehimlen. De slagna av i dag äro morgondagens segerherrar.”

Spanien! Spanien!

Draksådden har spirat under reaktionens klang- och jubelår. De äro förbi. Morgondagens segerherrar äro på väg. Ingenting kan hejda dem. Ser ni deras hav av röda fanor? Hör ni deras millioner och åter millioner steg? Det är den arbetande mänskligheten, som marscherar. Den fullbordar sin uppmarsch med samma sömngångaraktiga säkerhet som dessa den franska revolutionens soldater, vilka dödströtta föllo i sömn under natten, men mekaniskt fortsatte att marschera, ända till dess att de slog upp ögonen och märkte, att de alltjämt voro på väg och att dagen grydde.

Solidaritet! Solidaritet!

På aftonen till ett nytt världskrig

Den medeltida jungfru, som bar sin oskulds låga tvärs över ett förvildat Europa till den heliga graven utan att den slocknade utförde otvivelaktigt ett stort och härligt konststycke. Men vad är det i jämförelse med den uppgift, som åligger mr. Eden och monsieur Delbos, där de, betraktade som tredje klassens skådespelare, kуска av och an över en förvirrad kontinent med fredens

gamla, föraktade altareld. Den måttfulla försiktighet de ge prov på erbjuder emellertid ett subliment skådespel. Man följer det förtroendefullt nere på parkett genom små, väl konstruerade teaterkikare. Men det är oroligt uppe på hyllorna, där man endast har sina sinnen, de sunda fem, att gå efter.

Den 13 maj 1937 inträffade en explosion ombord på den brittiska jagaren H 35. Det var fem mil utanför Almeria. Explosionen kunde antingen ha framkallats av en torped från en undervattensbåt eller av en osynlig drivmina. I fredens intresse stannade undersökningskommissionen vid det sistnämnda alternativet, ehuru spanska fiskare, som varit sysselsatta i närheten av olycksplatsen med bestämdhet försäkrade, att de sett ett periskop från en undervattensbåt. Amiralen för den engelska medelhavseskadern smög sig en morgon generat bort och nedlade en krans på åtta dödade, brittiska sjömäns grav. Därmed betraktades affären som utagerad.

Den 26 maj 1937 nedsköts en fransk postflygmaskin av de utländska flygarna i de spanska rebellernas tjänst. Piloten, Leopold Galy, nödgades, genomdränkt av blod, nödlända. Eftersom varken han eller någon av passagerarna dödades utgjorde detta i och för sig beklagliga intermezzo inte någon allvarlig fara för världsfreden, ehuru det klart framgick av flygarens vittnesmål, att det var fråga om en fullständigt avsiktlig beskjutning från rebellernas sida. Lord Plymouth var kanske litet irriterad vid middagen. Men i så fall visade det sig snart, att alla allvarliga farhågor voro onödiga. Den franska regeringen var ansvarskännande, human och förstående. Det var ju i alla fall bara en fransk postflygmaskin, som nedskjutits, och den franska regeringen älskar ju som bekant freden. Det fanns alltså ingen anledning att taga i med hårdhandskarna, innan flera franska flygmaskiner nedskjutits och några franska piloter verkligen med berätt mod dödades.

Den 27 maj 1937 publicerade en officiell pressbyrå i Berlin följande not:

”Den tyska torpedbåten Albatros, som för närvarande ligger på Majorcas redd, befann sig i går under ett bolsjevikiskt flyganfall i överhängande fara. Fyra bomber slog ner i omedelbar närhet av torpedbåten. Anfallet får en särskilt allvarlig karaktär därigenom, att ingen nationalistisk spansk båt vid tillfället ifråga låg på redde. De tyska sjöstridskrafternas säkerhet, när de utöva sin kontrolltjänst i de spanska farvattnen, är följaktligen allvarligt hotad.”

Härpå replikerades från spansk håll:

1. I Palmas hamn lågo flera båtar i färd med att transportera krigsmaterial till rebellerna. Några av dessa båtar träffades av våra flygares bomber.
2. Kontrolltjänsten får inte utövas av några fartyg, vilken nationalitet de än tillhöra, i de spanska territorialvattnen och framför allt inte i de spanska hamnarna. Noninterventionskommittén har föreskrivit att kontrollfartygen skola hålla sig minst tio mil utanför den spanska sjögränsen.
3. Kontroll av Majorca tillkommer, enligt noninterventionskommitténs beslut, inte den tyska flottan.

I de tyska tidningarna bemöttes icke dessa argument, därför att de voro obestridliga. Det hade legat nära till hands för en regering, som velat undandraga sig alla misstankar för att vilja provocera en olyckshändelse, att omedelbart ge sin medelhavsflotta order att iakttaga noninterventionskommitténs bestämmelser och hålla sig utanför de spanska territorialvattnen. Men tyskarna hade andra planer. De förberedde målmedvetet en provokation.

Den 29 maj 1937 riktade von Fischen, chef för de tyska sjöstridskrafterna i Medelhavet, följande radiotelegram till den spanska regeringen:

”Till krigsministeriet, Valencia.

Under de sista dagarna ha flygmaskiner, som lyda under edra order, vid upprepade tillfällen i kampformation närmat sig tyska krigsfartyg, som uppfylla sin tjänst inom kontrollzonen. Det är i strid med internationell praxis, att överflyga en främmande nations krigsfartyg på detta sätt. Jag ber er upphöra med att låta edra flygmaskiner överflyga de tyska krigsfartygen. För den händelse att det skulle upprepas har jag givit order om, att lämpliga åtgärder skola vidtagas”.

Är det någon, som efter att ha läst detta radiotelegram med dess direkta hot i slutraden, verkligen vågar betvivla, att Valenciaregeringens uppgift är korrekt och att den tyska kryssaren Deutschland, då den dagen därpå överflögs av en republikansk eskader, faktiskt gav eld på den samma? Men låt oss inte ila händelserna i förväg. Den republikanska regeringen svarade amiral von Fishen med följande telegram:

”Det är inte riktigt, att den spanska regerings flygare i krigisk avsikt överflög utländska krigsfartyg, sysselsatta med kontrolltjänst. Om kontrollen utövas på det avstånd, som bestämts, och under de villkor, som uppställts av den internationella noninterventionskommittén, utsätta sig de fartyg, som omhänderhava den, icke för någon som helst risk från våra flygmaskiners och vår flygeskaders sida. Men en sådan garanti kan naturligtvis inte givas för den händelse fartygen ifråga oförsiktigt nog och utan att ha någon rätt till det gå in i hamnar, som utgöra centra för rebellernas aktivitet och mot vilka den spanska republikens regering av naturliga skäl nödgas företaga krigshandlingar.”

Trots denna varning befann sig den tyska kryssaren Deutschland vid sextiden på morgonen den 30 maj 1937 i rebellhamnen Ibiza, där den icke hade någon kontrolltjänst att utföra, då två republikanska flygmaskiner nalkades för att bombardera hamnen ifråga. När de överflögo Deutschland gav kryssaren, i överensstämmelse med amiral von Fischens order dagen innan, eld på aeroplanen. Dessa svarade, sin rätt likmätigt, med att gå till motangrepp. De bombarderade kryssaren. Verkan var oerhörd. Tjugutva tyska matrosar lågo döda, sjuttiofyra sårade, när de republikanska flygarna försvunno vid horisonten.

Den fascistiska propagandans taktik är det omvända ansvarets taktik. Följaktligen tillskrev den tyska regeringen den spanska hela ansvaret för att Deutschland bombarderats, trots att bombardemanget av Palma de Majorca den 26 maj borde upplyst den om riskerna för tyska krigsfartyg att uppehålla sig i rebellernas hamnar, trots att notväxlingen mellan amiral von Fishen och den spanska regeringen ytterligare betonat nödvändigheten av, att de tyska krigsfartygen strikt uppehöll sig inom kontrollzonen, trots att den spanska regeringen i annat fall vägrat att ansvara för, vad som kunde ske, och trots att, med stor sannolikhet, de republikanska flygarna beskötos, innan den tyska kryssaren bombarderades. Tyskarna ansågo sig även ha rätt att omedelbart företaga en blodig repressalieåtgärd för bombardemanget av Deutschland. De ville grundligt sätta noninterventionsöverenskommelsen, som sedan kontrollen införts verkade hindrande för deras intervention i det spanska kriget, ur funktion. Samtidigt, som de, fullständigt utan grund, beskyllde de spanska republikanerna för att missakta kontrolltjänsten, läto de därför sina krigsfartyg lämna densamma. Detta är ett typiskt exempel på den det omvända ansvarets taktik, som den fascistiska politiken, såsom vi tidigare sett, alltid gjort och alltjämt gör till sin. Genom sin blotta närvaro i ett krigscentrum hade den tyska kryssaren, avsiktligt eller oavsiktligt, verkat som den ena partens beskyddare och i den mån den sökte hindra den andra parten att gå till angrepp inträdde den som aktiv krigsenhet. Mellan detta faktum och vad som skedde efter Deutschlands bombardemang råder ett oupplösligt, logiskt samband. Hela ansvaret återfaller på tyskarna.

Den 31 maj 1937 på morgonen inträdde det spanska kriget i en ny fas. Då företogo tyskarna för

första gången en öppen krigshandling mot den spanska republiken. Vad som skedde var en konsekvent fortsättning av det totala krig tyskarna inlett på den iberiska halvön, då tyska flygare bombarderade Guernika, Durango och andra baskiska städer med tyska flygmaskiner och tyska bomber. Vid femtiden på morgonen signalerade kustbatterierna 12 kilometer från Almeria att ett antal tyska krigsfartyg nalkades kusten. De styrde kurs på Almeria. Klockan sju befunno de sig utanför stadens hamn och öppnade genast utan någon som helst föregående varning eld på densamma. Det var en tysk kryssare och fyra tyska torpedbåtar. Från kustbatterierna syntes tydligt de tyska flaggorna på de angripande krigsfartygen. Almeria är en öppen stad. Men nu regnade granaterna över den. Från tunga kanoner med kaliber på 220 mm. och 305 mm. avskötes över 200 granater mot staden. Kvarter efter kvarter lades i spillror. Särskilt inriktades den mördande elden mot arbetarkvarteren. I Almeria vistades över 10,000 flyktingar från Malaga, som ligger 220 kilometer därifrån. När dessa flydde från Malaga bombarderades flyktingståget, som räknade över 150,000 människor, från luften av sextio italienska flygmaskiner och från havet av italienska kryssare. Men nu träffade dem krigets olycka ånyo. Almerias gator voro inom kort fulla av panikslagna, flyende människor, som rådlösa och förvirrade sprungit mellan de brinnande och nedrasande husen. Kvinnor och barn försökte förgäves skydda sig. Antalet dödsoffer var mycket stort. Klockan 7,50 inställdes elden. Den tyska flottiljen avlägsnade sig i riktning mot Melilla. På vägen besköt den ett antal kustbåtar, av vilka några voro sysselsatta med flyktingstransporter. Kustbatterierna i Almeria sökte under överfallet besvara fiendens angrepp och avlossade sextio skott, innan de bringades till tystnad.

På eftermiddagen samma dag klappade tjugutvå blodiga, döda, tyska matrosar, för att använda Völkische Beobachters uttryckssätt, på noninterventionskommitténs dörr. Tyskland och Italien vägrade att, innan garantier skapats för att bombardemang på tyska och italienska fartyg inte vidare skulle förekomma, delta i noninterventionskommitténs förhandlingar och känna sig bundna av den kontrolluppgift, som anförtrots dem. Då endast Tyskland och Italien själva genom att hålla sig borta från rebellzonen kunna skapa de efterlysta garantierna, verkar noninterventionspolitikens bankrutt fullständigt förkrossande. Åsynen av de tjugutvå döda, tyska matroserna utanför noninterventionskommitténs dörr är gripande. Men var det inte ännu mera gripande, när tyskarnas offer, de tusentals dödade kvinnorna och barnen i Durango och Guernika, när de åtta brittiska sjömännen från Hunter och den levande, nedblodade franske piloten klappade på porten?

över hela världen frågar man sig nu med ängslan, om det spanska kriget skall leda till ett nytt, allmänt krig eller icke. Situationen är i själva verket överraskande klar och tydlig. Överallt pågå intensiva rustningar. Det är delvis dessa, som bära fram den ekonomiska konjunktur, från vilkens solsida optimisterna hämta sitt idylliska perspektiv på tillvaron. Till yttermera visso försiggår redan ett europeiskt krig i miniatyr på den iberiska halvön. Några diplomater runt det gröna bordet ha försökt begränsa konflikten. Detta försök har resulterat i en makalös komedi. Ridån har nyss med ett hotfullt järnrassel gått ner över det ömkliga skådespelet.

Härmed äro de fakta angivna, som tala för, att vi oemotståndligt, med ett längre eller kortare andrum före stormen, glida emot ett nytt krig. Rustningarna, faran för ett nytt, ekonomiskt sammanbrott, det spanska kriget och den officiella diplomatiens ovedersägligt ådagalagda oförmåga att behärska händelserna i samband därmed äro icke just ägnade att inge oss någon känsla av trygghet. Det förefaller alltid besinningsfullt folk orimligt, att ett krig skulle kunna bryta ut. Men trots allt har det hänt gång på gång i det borgerliga samhället. Den, som betraktar situationen kallt, måste komma till den slutsatsen, att vi för närvarande odla våra trädgårdar på randen av en vulkan. Hur långt skola fascisterna våga gå i sin aggressivitet? Hur länge skola de demokratiska länderna framhärda i sin passivitet? Det mörknar över vägen. Vi befinna oss på aftonen till ett nytt krig.

Och i de västeuropeiska demokratierna? Tolvskillingsoperans gäckande strofer börja ringa i ens öra:

”Sie rennen alle nach dem Glück,
doch renne nicht zu sehr,
sie rennen alle nach dem Glück,
das Glück kommt hinterher ...”